

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

BAFRA'NIN İKİ KÖYÜNDE (SARIÇEVRE – TÜRBE) KARŞILAŞTIRMALI ARAZİ KULLANIMI

Hazırlayan:
Sibel Kurucu Sipahi

Danışman:
Doç. Dr. Kemalettin Şahin

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2008

Ondokuzmayıs Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Coğrafya Anabilim Dalı

**BAFRA'NIN İKİ KÖYÜNDE (SARIÇEVRE – TÜRBE)
KARŞILAŞTIRMALI ARAZİ KULLANIMI**

Hazırlayan:
Sibel Kurucu Sipahi

Danışman:
Doç. Dr. Kemalettin Şahin

Yüksek Lisans Tezi

Samsun, 2008

KABUL VE ONAY

Sibel Kurucu Sipahi tarafından hazırlanan "Bafra'nın İki Köyünde (Sarıçevre-Türbe) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı" başlıklı bu çalışma 10/10/2008 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Başkan: _____

Üye : _____

Üye : _____

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

__ / __ / __

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya, kullandığım başka yazarlara ait her özgün fikre kaynak gösterdiğimi bildiririm.

10 /10 /2008

İmza

Sibel Kurucu Sipahi

ÖNSÖZ

“Bafra'nın İki Köyünde (Sarıçevre ve Türbe) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı” konulu bu çalışma yüksek lisans tezi olarak hazırlanmıştır.* Bu araştırmada jeomorfolojik yapıdaki farklılığın arazi kullanımına ne ölçüde etkide bulunduğu, farklı jeomorfolojik özelliklere sahip iki köy örneği ile ortaya konulmaya çalışılmıştır .Ayrıca sahadaki yanlış arazi kullanımı ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sorunların tespit edilerek, uygun çözüm önerilerinin sunulması amaçlanmıştır.

Çalışma, araştırma sahasının özelliklerine, coğrafi konumuna ve daha önce yapılan araştırmalara yer verildikten sonra dört bölümde ele alınmıştır. Birinci bölümde araştırma sahasının doğal çevre özellikleri incelenirken, ikinci bölümde, beşeri ve ekonomik özellikler ortaya konulmuş, üçüncü bölümde ise tez konusunu oluşturan araştırma sahasındaki halihazır arazi kullanım durumları karşılaştırılmış ve jeomorfolojik özelliklerle ilişkiler ortaya konulmuştur. Çalışmanın son bölümünde ise yanlış arazi kullanımı ve buna bağlı ortaya çıkan sorunlar ve çözüm önerilerine yer verilmiştir.

Yaklaşık iki yıl süren bu çalışma hiç kuşkusuz birçok kişinin ilgi ve desteği ile ortaya çıkmıştır. En başta değerli hocam Doç. Dr. Kemalettin Şahin'e başından beri beni desteklediği, inandığı ve güvendiği için teşekkürü borç bilirim. Ayrıca çalışmamın her aşamasında değerli bilgi, görüş ve önerilerinden faydalandığım Prof. Dr. Ahmet Nişancı ve bölümdeki diğer hocalarıma da teşekkür ederim. Son olarak eşim Bülent Sipahi ve aileme de sonsuz teşekkürler...

* Bu çalışma Ondokuz Mayıs Üniversitesi'nin F.454 nolu araştırma fonunca desteklenmiştir.

ÖZ

[KURUCU SİPAHİ, Sibel]. [*Bafra'nın İki Köyünde (Sarıçevre-Türbe) Karşılaştırmalı Arazi Kullanımı*],[Yüksek Lisans Tezi],Samsun, [2008].

21. yüzyıl itibarıyla araştırmacıların cevap aradığı soruların başında artan dünya nüfusu karşısında hızla tükenen doğal kaynaklar ve bu nüfusun gıda gereksiniminin ne şekilde karşılanacağı gelmektedir. Üzerinde durulan ortak görüş gıdanın gelecekte stratejik önem taşıyacağıdır. Gıda üretimi için ise toprak en başta gelen faktördür. Bu noktadan hareket edildiğinde arazi kullanım çalışmalarının önemi açıktır.

Engelibeli ve dağlık bir özellik gösteren ülkemiz topraklarının yalnızca % 34.6'sı tarıma uygundur (Atalay 1997:341). Bu nedenle ülkemizin mevcut kaynaklarının planlı ve rasyonel bir şekilde kullanılması gerekmektedir.

Bu çalışmada jeomorfolojik yapıdaki farklılığın arazi kullanımına ne ölçüde etkide bulunduğu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bu amaçla arazi gözlem-incelemeler yanında AKKAN'nın (1970) da Kızılırmak Deltası'nda tespit ettiği jeomorfolojik özelliklerle örtüşen morfolojik üniteler esas alınarak iki köy seçilmiş ve bu köylerdeki arazi kullanım durumuna ilişkin karşılaştırmalar yapılmıştır.

Köylerden birisi yeni delta üzerinde yer alan Türbe köyü, diğeri ise eski deltanın güneyindeki aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan Sarıçevre köyüdür. Köylere ilişkin karşılaştırmalar yapılırken arazi kullanımı çalışmalarının özünü oluşturan arazinin halihazır kullanım durumu tespit edilmiş, araziler değer bakımından sınıflandırılmış, yanlış arazi kullanımı ve buna bağlı sorunlar ortaya konularak çözüm önerileri sunulmuştur. Çalışma aynı zamanda, ülkemizde kırsal alanlarda arazi kullanımı konusunda yaşanan sorunları yansıtması bakımından da önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Arazi kullanımı, gıda, morfolojik ünite, Türbe, Sarıçevre.

ABSTRACT

[KURUCU SİPAHİ, Sibel]. *[A Comparative Study of Land Use in two villages (Sarıçevre-Türbe) of Bafra]*, [Master' Thesis], Samsun, [2008].

In 21th century, the rapid growing of the world population against the rapid consuming of natural resources and how this population's demand for food can be met is the main question which the researches are trying to find out. The common point stressed is that food will have a strategic importance in future. Soil is the main factor for food production. In this respect the importance of studies of land use is clear.

Our country's showing an uneven and mountainous characteristic feature soil's only %34,6 is suitable for agriculture (Atalay 1997:341). Because of this, it is essential for our country to use available sources in a planned and rational way.

In this study, how much the difference in geomorphological structure has effected the land use is tried to be made clear. For this purpose, besides land observations and controls, by taking AKKAN's geomorphological unites complying with morphological features determined on Kızılırmak Delta into consideration, two villages were choosen and comparative studies about land use in these villages have been made.

One of the village is the village Türbe, taking place on the new delta, the other one is the village Sarıçevre, taking place on the erosion surfaces in the south of old delta. While making comparisons compare the villages, first, the present situation of the land the basic of the usage of land study is determined. Secondly, the land is classified as value. Finally, proposal of solution are presented by showing incorrect land usage and problems connected to it. At the same time, the study is also important as it shows us the problems of usage of soils in rural areas in our country.

Key words: Land use, food, a morphological unit, Türbe, Sarıçevre

İÇİNDEKİLER

	Sayfa no
ÖNSÖZ	i
ÖZ	ii
ABSTRACT	iii
İÇİNDEKİLER	iv
TABLO LİSTESİ	vi
ŞEKİL LİSTESİ	vii
FOTOĞRAF LİSTESİ	viii
GİRİŞ	1
Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları.....	1
Amaç ve Kapsam.....	2
Materyal ve Yöntem.....	3
Önceki Çalışmalar.....	4
BÖLÜM 1 ARAŞTIRMA SAHASININ DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ	
1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler.....	8
1.1.1. Delta Ovası	8
1.1.2. Kızılırmak Eski Deltası.....	10
1.1.3. Eski Delta Güneyindeki Aşıntı Düzlükleri.....	12
1.2. İklim Özellikleri.....	12
1.2.1. Genel Bakış.....	12
1.2.2. Sıcaklık.....	14
1.2.3. Don.....	16
1.2.4. Yağış ve Nemlilik.....	16
1.2.5. Kar Yağışları.....	19
1.2.6. Sis.....	20
1.2.7. Kırağı.....	20
1.2.8. Rüzgârlar.....	20
1.3. Hidro-Coğrafya Özellikleri.....	21
1.3.1. Akarsular.....	21
1.3.2. Yer altı suları.....	23

1.4. Toprak Özellikleri.....	25
1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri.....	27

BÖLÜM 2 ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

2.1. Nüfusun Gelişimi.....	31
2.1.1. Cumhuriyet'ten Önceki Dönem.....	31
2.1.2. Cumhuriyet Dönemi.....	33
2.1.2.1. Türbe Köyünde Nüfusun Gelişimi.....	35
2.1.2.2. Sarıçevre Köyünde Nüfusun Gelişimi.....	37
2.2. Nüfusun Özellikleri.....	38
2.2.1. Türbe ve Sarıçevre Köylerinde Nüfusun Yaş Durumu.....	38
2.2.2. Sarıçevre ve Türbe Köylerinde Nüfusun Eğitim Durumu.....	39
2.3. Yerleşme Özellikleri.....	41

BÖLÜM 3 BAFRA'NIN İKİ KÖYÜNDE (TÜRBE VE SARIÇEVRE) KARŞILAŞTIRMALI ARAZİ KULLANIMI

3.1. Genel Arazi Kullanımı.....	48
3.2. Tarım Alanları.....	50
3.2.1. Mülkiyet Durumu.....	50
3.2.2. Tarımsal Faaliyetler.....	55
3.2.2.1. Türbe Köyündeki Tarımsal Faaliyetler.....	55
3.2.2.2. Sarıçevre Köyündeki Tarımsal Faaliyetler.....	72
3.3. Orman Alanları.....	81
3.3.1. Türbe Köyünde Orman Alanları.....	81
3.3.2. Sarıçevre Köyünde Orman Alanları.....	81
3.4. Mera Alanları.....	83
3.4.1. Türbe Köyünde Mera Alanları.....	83
3.4.2. Sarıçevre Köyünde Mera Alanları.....	85

BÖLÜM 4 SONUÇ VE ÖNERİLER

KAYNAKÇA	96
Özgeçmiş	105

TABLO LİSTESİ

- Tablo 1. Bafra’da yıllık ortalama sıcaklık değerlerinin aylara dağılımı (1971-2000)
- Tablo 2. Ortalama donlu günler sayısının aylara dağılımı (1984-2005)
- Tablo 3. Bafra'da yıllık ortalama yağış miktarının aylara dağılımı (1971-2000)
- Tablo 4. Bafra'da ortalama nispi nem miktarının aylara göre dağılışı (1971-2000)
- Tablo 5. Tablo 5.Bafra’da ortalama karla örtülü, sisli, kırağılı günler sayısı
- Tablo 6. Bafra’da rüzgârların esme sayısı, esme hızı ve esme yüzdesi
- Tablo 7. Bafra Nahiyesi Sevk Defteri’ne göre Sarıçevre’ye sevk edilenlerin nüfusu
- Tablo 8. Bafra ve Alaçam'a Yerleştirilen Gayr-i Mübadillerin Türbe ve Sarıçevre’deki Durumu
- Tablo 9. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun gelişim seyri
- Tablo 10. Sarıçevre köyünde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (1990-2000)
- Tablo 11. Türbe köyünde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı (1990-2000)
- Tablo 12. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun okuma yazma durumu (2000)
- Tablo 13. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun bitirilen okullara dağılımı (2000)
- Tablo 14. Türbe ve Sarıçevre Köylerinde Arazinin Halihazır Kullanım Durumu
- Tablo 15. Türbe ve Sarıçevre köyünde ailelere ait tarımsal işletme büyüklükleri
- Tablo 16. Türbe köyünde yetiştirilen ürünlerin alansal dağılımı
- Tablo 17. Sarıçevre köyünde yetiştirilen ürünlerin alansal dağılımı

ŞEKİL LİSTESİ

- Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası
- Şekil 2. Kızılırmak Deltası'nın morfoloji haritası
- Şekil 3. Araştırma sahasının topoğrafya haritası
- Şekil 4. Bafra'da yıllık ortalama sıcaklıkların yıl içerisindeki değişimi
- Şekil 5. Bafra'da yıllık ortalama yağış ve nispi nemin aylara dağılımı (1971-2000)
- Şekil 6. Bafra'da yıllık ortalama yağışın mevsimlere dağılışı (1971-2000)
- Şekil 7. Araştırma sahasının hidro-coğrafya, bitki ve toprak haritası
- Şekil 8. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun gelişim seyri
- Şekil 9. Türbe köyüne ait nüfus piramidi
- Şekil 10. Sarıçevre köyüne ait nüfus piramidi
- Şekil 11. Türbe köyünde arazinin halihazır kullanım durumu
- Şekil 12. Sarıçevre köyünde arazinin halihazır kullanım durumu
- Şekil 13. Türbe köyünde arazinin halihazır arazi kullanım durumu haritası
- Şekil 14. Eylül-Ekim ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 15. Kasım-Aralık ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 16. Ocak-Şubat ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 17. Mart-Nisan ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 18. Mayıs-Haziran ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 19. Temmuz-Ağustos ayları taban suyu derinlik haritaları
- Şekil 20. Sarıçevre köyünde arazinin hâlihazır arazi kullanım durumu haritası

FOTOĞRAF LİSTESİ

- Foto 1. Türbe köyündeki evlerden birinin bahçesinde bulunan içme ve sulama amaçlı açılmış kuyulardan biri.
- Foto 2. Türbe köyünde tarım alanları arasında sıkışmış, dişbudak(*Fraxinus ornus*) koruluğundan bir görünüm.
- Foto 3. Türbe Köyünde, maki elemanlarından zakkum (*nerium oleander*).
- Foto 4. Sarıçevre köyünde tarla sınırında doğal olarak yetişmiş kırmızı meyveli kızılıcık (*cornus sanguinea*).
- Foto 5. Türbe köyünde nüfusun göç nedeniyle azalmasına bağlı olarak köyde yeterli öğrenci bulunmadığı için kapatılan iki ilkokuldan birisi.
- Foto 6. Uydu görüntüsünden aşınım yüzeyi üzerinde yer alan Sarıçevre köyünün toplu yerleşme dokusu.
- Foto 7. Uydu görüntüsünden yeni delta sahasında yer alan Türbe köyünün dağınık yerleşme dokusu.
- Foto 8. Türbe köyündeki modern konutlardan bir görünüm.
- Foto 9. Türbe köyünde parsel sınırında boş bırakılarak ekilmeyen oldukça geniş bir alan.
- Foto 10. Türbe köyünde en yaygın sulama uygulaması olan yağmurlama sulamadan görünüm.
- Foto 11. Türbe köyünde pirinç üretimi yapılan tarlalarda, yüzeysel sulama uygulamalarından tava (göllendirme) sulamadan bir görünüm.
- Foto 12. Türbe köyünde yetiştirilen kışlık sebzelerden kırmızı lahanana.
- Foto 13. Türbe köyünde geniş alanlarda ekimi yapılan yazlık sebzelerden karpuz.
- Foto 14. Türbe köyünde biber hasadı artıkları toprağa karıştırılarak değerlendirilmesi.
- Foto 15. Sarıçevre köyünde salaşlara asılarak kurumaya bırakılmış tütünlerden görünüm.
- Foto 16. Sarıçevre köyünün güneyindeki sahada orman örtüsünün tahribi ile açılmış tarım alanlarından görünüm.
- Foto 17. Sarıçevre köyünde aşırı müdahale sonucu çalılışmış meşeler.

Foto 18. Türbe köyünde Ada mahallesinde bulunan çok geniş ancak son derece bakımsız olan meradan bir görünüm.

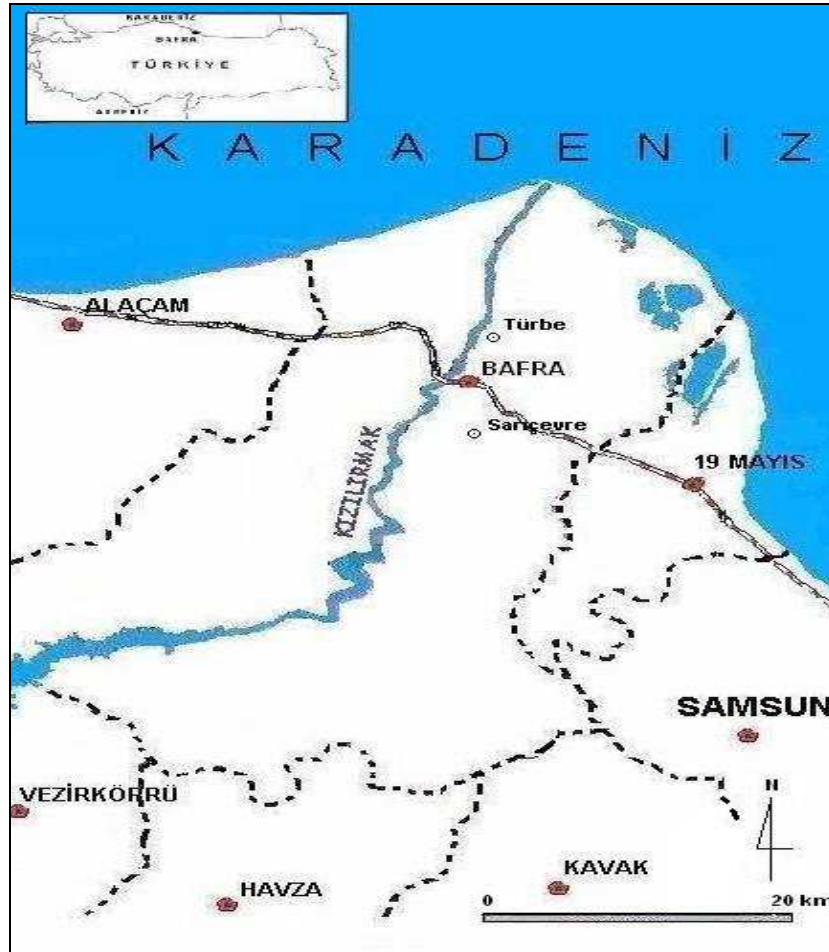
Foto 19. Mera bulunmayan Sarıçevre köyünde hayvanların hasat sonrası tarla alanlarında otlatılması.

Foto 20. Sarıçevre köyünde tarla alanında yetiştirilen yem bitkilerinden ak üçgüllerden (*trifolium repens*) bir görünüm.

GİRİŞ

Araştırma Sahasının Yeri ve Sınırları

Türbe ve Sarıçevre köyleri, Karadeniz Bölgesi'nin Orta Karadeniz Bölümünde Samsun ili Bafra ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır (Şekil 1). Bunlardan Türbe köyü ilçe merkezine 6 km uzaklıkta olup ilçenin kuzeyindedir. Köy kuzeyde Karpuzlu, kuzeybatıda Sarıkaya, güneydoğuda Balıklar, güneyde Ağıllar köyleri batıda ise Kızılırmak akarsu yatağı ile sınırlanmaktadır. Sarıçevre köyü ise Bafra ilçe merkezinden 5 km güneyde olup kuzeyde Dededağı, güneyde Doğankaya köyü ve İkizpınar beldesi güneydoğuda Çatak, doğuda Tepecik, batıda ise Aktekke köyleri ile çevrilidir. Araştırma sahasının sınırlarını köylerin idari sınırı oluşturmaktadır.

Şekil 1. Araştırma sahasının lokasyon haritası.

Amaç ve Kapsam

2000'li yıllara gelinceye kadar yeryüzünün belli bölgeleri için söz konusu olan kuraklık ve açlık sorunu, bugün küresel ısınma kavramı ile birlikte tüm dünya gündemini en çok meşgul eden sorunlardan biri haline gelmiştir. Başta su ve toprak olmak üzere doğal kaynakların önemi gün geçtikçe artmaktadır. Hızla artan dünya nüfusunun doğal kaynaklar üzerinde yarattığı baskı bu durum üzerinde etkili olmaktadır. Mevcut kaynaklardan en rasyonel şekilde yararlanmak artık bir zorunluluk olarak görülmektedir.

Yaşanan tüm bu olumsuz gelişmelerden ülkemizi ayrı tutmak elbette mümkün değildir. 1927 yılında yapılan ilk nüfus sayımından, 2007 yılında yapılan nüfus tespit çalışmalarına kadar geçen 80 yıllık süreçte, ülkemizin nüfusu sürekli artmış ülkemizdeki mevcut tarım alanları tarım dışı amaçlarla (yerleşme, sanayi, turizm vb.) kullanılırken, tarıma uygun olmayan alanların (orman, mera vb.) tarıma açılması son derece yaygın bir durum haline gelmiştir.

Bu çalışmanın amaçlarını ise şu başlıklar altında toplamak mümkündür:

- a)Bafra'da farklı jeomorfolojik üniteler üzerinde yer alan iki köydeki arazi kullanım durumları karşılaştırılarak, yerşekillerinin arazi kullanımına ne ölçüde etkide bulunduğu ortaya konulması,
- b)Araştırma sahasında mevcut arazi kullanımının tespit edilmesi,
- c)Mevcut arazi kullanımından kaynaklanan sorunların belirlenip, çözüm önerileri sunulması ve
- d)Mevcut arazilerden potansiyelleri ölçüsünde yararlanmanın bilimsel yöntemlerinin belirlenmesi ve yanlış arazi kullanımının önüne geçilmesidir.

Malzeme ve Yöntem

“Arazi kullanımı”, içeriği itibarıyla çeşitli bilim dallarından bir çok araştırmacının ilgisini çekmiş ve pek çok araştırmaya konu olmuştur. Bu çalışmada konu coğrafi bir bakış açısıyla ele alınmış ve değerlendirilmiştir.

Çalışmaya öncelikle araştırma sahası ve yakın çevresi ile ilgili literatür taranarak başlanmıştır. Ülkemizin en önemli sulak alanlarından birisi olan Kızılırmak deltası ve ülkemizde tarım denilince ilk akla gelen alanlardan biri olan Bafra Ovası'nın bu sahada bulunması sebebiyle Bafra ile ilgili çok sayıda eser bulunmasına karşın araştırma sahasını (Sarıçevre-Türbe köyleri) doğrudan doğruya ilgilendiren eserin çok az olduğu görülmüştür. Bu durum ülkemizde kırsal alanlar ile ilgili çalışmaların sınırlı olması ile de yakından ilgilidir.

Bu çalışmanın önemli bir bölümünü arazi gözlem ve incelemeleri oluşturmaktadır. Arazi gözlemleri ile mevcut arazi kullanım durumu tespit edilmeye çalışılmıştır ki bu, arazi kullanım çalışmalarının ilk aşamasını oluşturmaktadır. Mevcut durumu belgeleyen fotoğraflar da bu aşamada çekilmiştir. Bu çalışmalar sırasında yol gösterici olacak ve önemli ayrıntıların sahada daha net tespit edilmesini sağlayacak kartografik veriler, çeşitli kurum ve kuruluşlardan sağlanmıştır. Öncelikli olarak araştırma sahasının 1/25.000 ölçekli topoğrafya haritası temin edilmiştir. Bafra Orman İşletme Müdürlüğünden 1/25.000 ölçekli orman amenajman haritası, İl Özel İdaresinden 1/100.000 ölçekli toprak haritası temin edilmiştir. Bunlar yardımıyla araştırma sahasının toprak özellikleri, bitki örtüsü ortaya konulmaya çalışılmış ve tematik haritalar (topoğrafya haritası, toprak ve bitki haritası) hazırlanmıştır.

Arazi gözlem ve incelemeleri sırasında yapılan tespitler, kartoğrafik verilerden elde edilen verilerle birleştirilerek arazi kullanım haritalarının hazırlanmasına geçilmiştir. Bunun için Bafra İlçe Kadastro Şefliğinden, köylere ait 1/5000 ölçekli kadastro paftaları temin edilmiş ve bunlar bir araya getirilerek köydeki parsellerin halihazır kullanım durumları belirlenmiştir. Daha sonra ise araştırma sahasının

değer bakımından sınıflandırması ile bugünkü faydalanma durumu karşılaştırılmıştır. Böylelikle arazilerin ne derece potansiyelleri ölçüsünde kullanıldıkları ortaya konulmaya çalışılmıştır.

Arazi kullanımını coğrafi unsurlardan ve en önemlisi insandan ayrı düşünmek olanaksızdır. Buradan hareketle araştırma sahasının doğal çevre özelliklerinden iklimi açıklamak için Bafra Meteoroloji İstasyonundan uzun yıllık rasat verileri, hidrografik özelliklerini açıklamak için DSİ 7. Bölge Müdürlüğünden çeşitli istatistiki doküman ve raporlar, beşeri ve ekonomik özelliklerini ortaya koymak için TÜİK Samsun Bölge Müdürlüğünden genel nüfus sayım sonuçları, tarımsal faaliyetleri ortaya koyabilmek için Bafra İlçe Tarım Müdürlüğünden istatistiki veri ve çeşitli dokümanlar sağlanmıştır. Daha sonra yapılan büro çalışmalarında, elde edilen bu veriler analiz edilip, değerlendirilerek bilgisayar ortamında çeşitli tablo ve grafikler (sıcaklık, yağış v.b.) hazırlanmıştır.

Araştırmanın son bölümünde elde edilen bütün bulgular incelenerek araştırma sahasındaki mevcut sorunların nedenleri ve sonuçları açıklanarak olası çözüm önerileri sunulmuştur.

Önceki Çalışmalar

Bu çalışmaya temel olan ve ışık tutan çalışmalar, kronolojik sıra ile aşağıda belirtilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sahası ile ilgili ulaşılabilen en eski çalışma İnandık (1957)'ın "Sinop-Terme Arasındaki Kıyıların Morfolojik Etüdü" adlı makalesidir. Kızılırmak deltasının morfolojisi ile ilgili çalışma yapan ilk coğrafyacı olan İnandık bu çalışmasında eski delta, yeni delta gibi kavramları kullanmakla beraber deltanın morfolojisine ait ayrıntılı bilgilere yer vermemiştir.

Akkan (1970), "Bafra Burnu-Delice Kavşağı Arasında Kızılırmak Vadisinin Jeomorfolojisi" adlı eserinde Kızılırmak Deltasındaki morfolojik birimleri tespit

etmiş ve bu birimler hakkında oldukça ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Çalışmamızda karşılaştırmaya konu olan köylerin tespitinde yazarın tespit ettiği üniteler ve bu ünitelerin özellikleri esas alınmıştır.

Köksal (1972), “Bafra Ovasının Coğrafi Etüdü” adlı eserinde Bafra’nın doğal, beşeri ve ekonomik özelliklerini açıklamaya çalışmıştır. Bu eser ovanın yakın geçmişteki coğrafi özelliklerini ortaya koymasından önemlidir.

Gözenç (1977), “Arazi Kullanılması ve Değerlendirmesinin Coğrafi Yönden Tetkiki” adlı makalesinde arazi kullanımının belirtilmesinde veya tespitinde esas itibarıyla üç konunun açıklığa kavuşturulması gerektiğini; bunların ise hali hazır durum, değer bakımından arazi sınıflandırılması, arazi kullanma planlaması olduğunu belirtmektedir. Coğrafi yönden arazi kullanımı yöntemlerini gösteren bu çalışmada, arazi kullanımı çalışmalarında her üç safhanın da bulunması gerektiğini vurgulamaktadır.

Yaşar (1995), “Bafra Ovası Projesinin Ova Ziraatine Sağlayacağı Değişmeler ve Alınması Gereken Önlemler” adlı makalesinde Bafra Ovasının sulamaya açılmasıyla ovada arazi kullanımında yaşanacak köklü değişmelere dikkat çekmiştir. Sulamaya geçilmesiyle birlikte bitki deseninin değişeceğine ve çeşitleneceğine, ovada üretimin artacağına, çiftçinin hayat standardının yükseleceğine, sanayi ve hizmet sektöründe de olumlu gelişmelerin olacağına vurgu yaparken ortaya çıkabilecek olumsuzlukların önüne geçmek için bir takım önlemlerin alınması gerektiğinin altını çizmiştir.

Tomal (1999), “Bafra Ovası’nda Kır Yerleşmeleri” adlı yüksek lisans çalışmasında ovadaki kırsal yerleşmelerin nüfuslanmasında etkili olan faktörleri tarihsel süreç içerisinde ele alarak, kır yerleşmelerinde zaman içerisinde yaşanan değişim ve bunda etkili olan faktörleri ortaya koymuştur. Ayrıca çalışmada bu yerleşmelerin problemleri tespit edilerek çözüm önerileri de sunulmuştur.

İpek (2000), “Mübadele ve Samsun” adlı eserinde Lozan Barış Antlaşması gereği

mübadele ile Samsun ve çevresine yerleştirilen göçmenlerle ilgili ayrıntılı bilgilere yer vermiştir. Bafra ve köylerine yerleştirilen 170 kişinin çalışma sahasını teşkil eden Kaydalapa(Sarıçevre)'ya yerleştirildiği ve bu kişilerin mesleklerinin tütüncü olduğu bilgine yer verilen eser, araştırma sahasının iskan tarihine, beşeri ve ekonomik özelliklerine ışık tutması bakımından önemlidir.

Nişancı (1988), “ Karadeniz Bölgesinin İklim Özellikleri ve Farklı Yöreleri” adlı makalesinde, Karadeniz Bölgenin genel iklim özelliklerini açıkladıktan sonra Karadeniz kıyı kuşağı ve iç kısımlarının farklı yörelerini temsilen seçilen istasyonlara ait rasat verileriyle iklim eleman ve faktörlerinin analizini yapmış ve iklim tiplerini ortaya koymuştur. Analizi yapılan istasyonlardan bir tanesi de Samsun olup bu istasyonla ilgili yapılan değerlendirmeler araştırma sahasının iklim özelliklerine ilişkin önemli bilgiler vermesi bakımından önemlidir.

Nişancı (2002), “Türkiye İkliminin Temel Öğeleri” adlı makalesinde Türkiye'nin iklim bölge ve yörelerini tespit ederek bunlar hakkında ayrıntılı bilgiler vermiştir. Karadeniz kıyı yörelerinin iklimi başlığı altında, araştırma sahasının da içinde yer aldığı alanda görülen denizel-nemli ılıman iklim bölgesi içinde Samsun-Sinop arası kıyı yöresinde yaz kuraklığının az da olsa (2-3 ay kadar) etkili olduğunu belirtmiştir.

Yılmaz (2002), “Bafra Ovası'nın Beşerî ve İktisadî Coğrafyası” adlı eserinde Bafra Ovası ile ilgili daha önce yapılan çalışmalardan sonra aradan geçen 30 yıllık dönemde yaşanan değişimler ve ovanın bugünkü mevcut durumunun çeşitli yönleriyle ele alarak, ovada son yıllarda yaşanan hızlı göç olgusuna vurgu yapmaktadır.

Arslan (2005), “Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Alanının Taban Suyu Derinlik ve Tuzluluk Haritalarının Coğrafi Bilgi Sistemi Yardımıyla Hazırlanması ve Değerlendirilmesi” adlı çalışmasında 60 adet gözlem kuyusu ve 2 adet köy

kuyusundan taban suyu seviyesi ve taban suyu elektriksel iletkenlik değerinin değişimini incelemiş ve ovadaki drenaj ve tuzluluk sorununa vurgu yapmıştır. Gözlem kuyularından alınan bir yıllık (2003-2004) ölçüm verilerinden yararlanarak taban suyunun derinliğinin dağılımı, konumu ve aylara göre değişimini daha kolay incelemek amacıyla taban suyu derinlik haritaları hazırlamış bu haritalarda araştırma sahasını oluşturan Türbe köyündeki drenaj ve tuzluluk durumunu ortaya koymuştur.

BÖLÜM 1 ARAŞTIRMA SAHASININ DOĞAL ÇEVRE ÖZELLİKLERİ

1.1. Jeolojik ve Jeomorfolojik Özellikler

Çalışma sahasının (Türbe ve Sarıçevre köyleri) içerisinde yer aldığı Bafra ve yakın çevresinin çeşitli özellikleri değişik araştırmacılar tarafından incelenmiş olmakla birlikte coğrafi açıdan en ayrıntılı çalışmalar (Akkan 1970) ve (Köksal 1972) tarafından yapılmıştır. Bu iki araştırmacı sahayı jeomorfolojik olarak üç ünite halinde incelemiştir(Şekil 2). Bunlar:

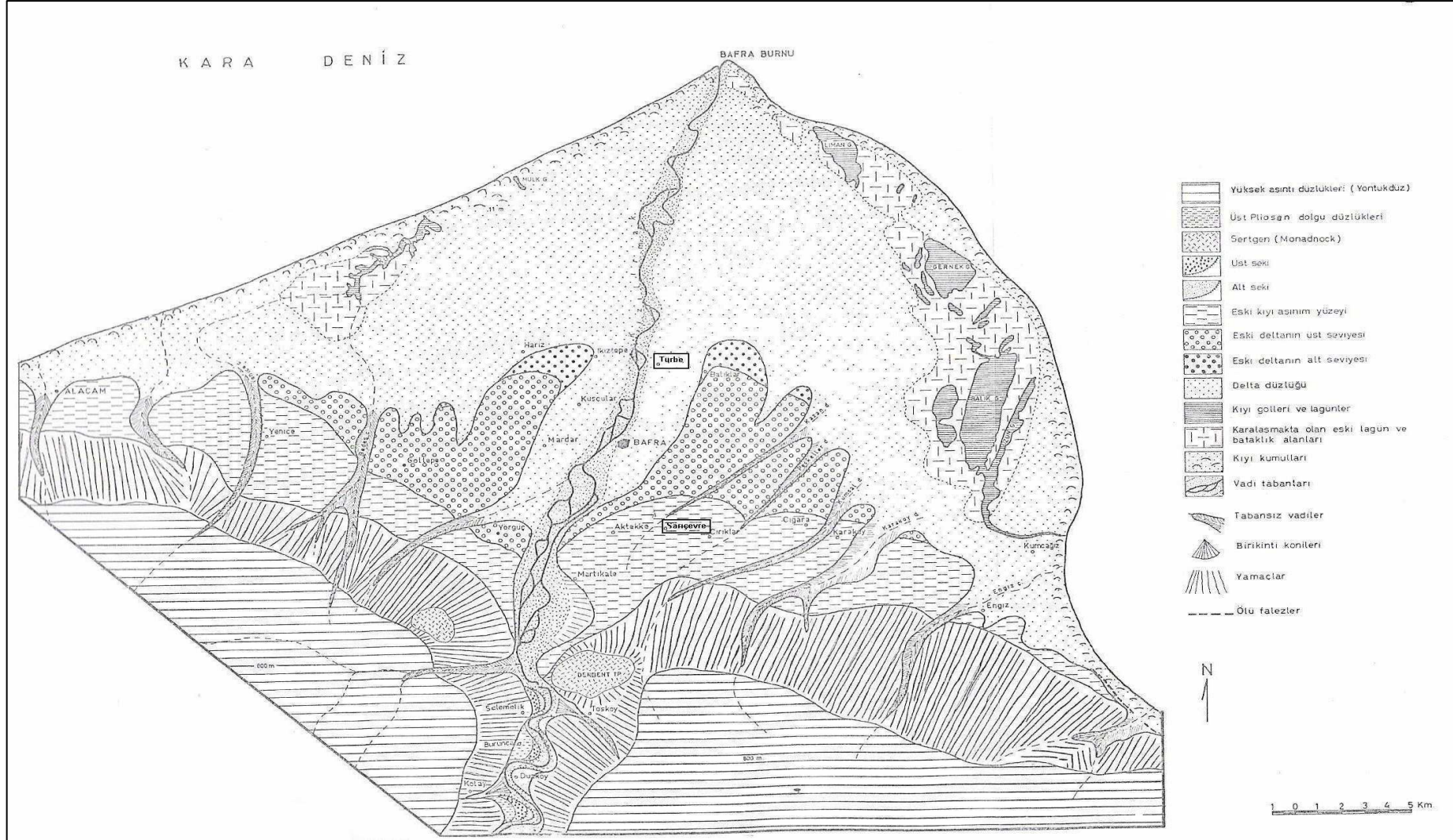
1. Delta Ovası
2. Kızılırmak Eski Deltası
3. Eski Delta Güneyindeki Aşıntı Düzlükleri

1.1.1. Delta Ovası

Gerçek delta ya da yeni delta olarak da adlandırılan bu saha, kuzeyde Karadeniz kıyı çizgisi ile sınırlanırken güneyde Bafra şehrinin 7-8 km kuzeyine kadar uzanır. Bu kısımdaki yer şekli tipleri:

1. Kıyı kumulları
2. Kıyı kordonları ve Gölleri
3. Akarsu Setleri ve Kızılırmak Vadisi
4. Delta düzlüğüdür

Çalışma sahasını teşkil eden köylerden Türbe köyü, bu birimlerden “delta düzlüğünde” yer almaktadır(Şekil 2). Burası Kızılırmak vadi tabanından 1-2 metrelik akarsu setleriyle ayrılan ve kıyı göl ve bataklıklarına kadar uzanan artık tamamen karlaşmış, az eğimli, verimli düzlük alandır. Eski delta seviyelerinin hemen önünde azami genişliğe ulaşan düzlük, kuzeye ilerledikçe daralır. Bunun yanında güneyde, Kızılırmak vadisi boyunca yine daralarak özelliğini kaybeder (Akkan 1970:13). Öte yandan bu alan delta düzlüğünde taban suyunun yüzeye yakınlığı yüzünden problemler yaşanan ve DSİ tarafından drenaj çalışmalarının yürütüldüğü bir sahadır.

Şekil 2. Kızılırmak Deltası'nın morfoloji haritası (Akkan 1970: 26-27 den).

Araştırma sahasından birini teşkil eden Türbe köyü kumlu ve killi alüvyal topraklardan oluşan bu düzlüğün güneyinde, 10-15 metre yükseltide yer alan bir ova köyü olup, köyde yoğun bir şekilde sulu tarım faaliyetleri yürütülmektedir (Şekil 3).

1.1.2. Kızılırmak Eski Deltası

Akkan (1970:10–15)'ın “Bafra Burnu Delice Kavşağı Arasındaki Kızılırmak Vadisinin Jeomorfolojisi” adlı eserinde bu sahayı Kızılırmak'ın bugünkü deltası olarak görülen geniş düzlüklerin gerisinde, bu düzlükten çok yerde tedricen yükselen belirsiz yamaçlarla ayrılan ve delta düzlüğünü sınırlayan ikinci düzlük olarak tarif etmektedir. Ve burada iki seviyeden söz etmektedir.

1- Alt Seviye (Nispi 20-25 m.'lik seviye): Eski deltanın alt seviyesi olarak adlandırılan ve nispi yüksekliği 20-25 m. olan bu basamak, eski deltadan yenisine geçiş esnasındaki bir aşamanın eseridir. Bu seviyenin yapısını oluşturan malzemelerin ince unsurlu kum- çakıl ve kilden oluştuğunu, oldukça homojen bir yapıya sahip olduğunu belirten yazar, seviyenin üst yüzünde ise tanelerin irileşmekte olduğunu 8-10 cm. çapında çoğunluğunu kalker ve kum taşlarının oluşturduğu çakıllar bulunduğunu açıklamaktadır. Ayrıca çakılların şeklinin daha çok bir akarsu çakılı görünüşünde olduğunu ve buradan hareketle düzlüğü teşkil eden dolguların, bir eski deltanın üst yüzeyi olduğu da vurgulamaktadır.

2- Üst Seviye (60-70 m.'ik seviye): 20-25 m' lik seviyeye göre çok geniş alanlar kaplayan bu düzlük, akarsularca derince yarılmış vaziyettedir. Ancak bu geniş düzlük aslında birbirinden tamamen farklı iki ayrı seviyeyi kapsamaktadır. Bunlardan ilki, Kızılıрмаğın eski deltasını teşkil eden birikinti düzlüğüdür. Akkan (1970:21), Bafra deltasının morfolojisini daha önce incelemiş olan İnanlık'ın bu saha ile ilgili şu ifadeleri ile bu durumu doğruladığını belirtmektedir.

Bafra'nın doğu ve batısında 80-100 m. yükseklikte bulunan bu düzlükler çakıllardan ve kaba kumlardan mürekkep bir deponun sathı olup, bu sath delta üzerinde hafif eğimli bir kenarla nihayetlenmektedir. Bu eski depoların yüzeyi bazı noktalarda, eski bir taban seviyesi ovasının mevcudiyetini kesin olarak belirtecek şekilde düz kalmıştır. Bu da bize Kızılırmak nehri mansabında eski alüvyonlardan mürekkep ve bugün yüksekte kalmış eski bir ovanın bulunduğunu göstermektedir.

1.1.3. Eski Delta Güneyindeki Aşıntı Düzlükleri

Akkan (1970:23-26 aynı eserinde güneye gidildikçe kalınlığı azalan delta tortullarının yerini hemen aynı seviyede yontulmuş olan aşıntı düzlüklerine terk ettiğini belirtir. Bütün eski deltayı teşkil eden eski alüvyonların gerisinde, onların diskordans olarak üzerine oturduğu, daha eski formasyonların yer aldığını ancak eski delta düzlüklerinden bu formasyonlara geçişin belirsiz bir yamaçla ayrıldığını ayrı özelliği olan seviyelerle eski delta düzlüklerini ayırmanın çok zaman güç olduğunu ifade eder. Neojen ve Eosen flişi tabakalarından oluşan, eski delta seviyesinden güçlükle ayrılan düzlüğün kökenini eski deltanın oluşumu sırasında ve hemen ondan önceki devrede meydana gelmiş aşıntılara bağlayarak Kızılıрмаğın dolgularıyla eski delta yüzeyi oluşmaya başlamadan önce ve başladıktan sonra bir yandan deniz dibinde birikintiler devam ederken, diğer taraftan akarsuyun kenarlarında ve kıyı boyunca bir aşıntı yüzeyinin meydana gelmiş olduğunu, delta gerisinde ve kıyıya paralel olarak uzanan bu aşıntı yüzeyinin eski delta düzlüğünün birikmeye başladığı kaide seviyesine göre oluşmuş bir kıyı aşınım düzlüğü olması gerektiğini ifade eder. Genel olarak yüksekliği 150 m. civarında olan ve güneye doğru tedricen yükselen bu seviyelerin gerisindeki yamaçlarda, bazen yükseklikleri 250 m.'yi bulan tepeler yer aldığını da ekler.

Araştırma sahasını teşkil eden diğer köy Sarıçevre bu ise bu jeomorfolojik ünite üzerinde bulunmaktadır. Yaklaşık 100-120 metre yükseltisi bulunan köyün, alçak bir plato alanında olduğu söylenebilir.

1.2. İklim Özellikleri

1.2.1. Genel Bakış

Nişancı (1988:224-225) "Karadeniz Bölgesinin İklim Özellikleri ve Farklı Yörelere" adlı makalesinde yurdumuzun ve onun çeşitli bölümlerinin ikliminin gerçekte güneşten alınan enerjiye ve bunun türlü dönüşüm şekilleri olan atmosfer

olaylarına doğrudan bağlı olduğunu yıl içinde az-çok düzenli tekrarlanmaları ve mevsimlik hava tipleriyle büyük hava durumlarının iklim in genel karakterini meydana getirdiğini belirtmektedir. Yeryüzü şekilleri ve diğer fiziki coğrafya faktörlerinin etkisi ise yöreler ölçüsünde farklı iklim tiplerinin oluşumunu meydana getirmektedir.

Nişancı(1988:225) aynı makalesinde ülkemizin büyük bir bölümünün coğrafi konumu ve atmosfer dolaşım sisteminin etkileri sonucu “Subtropikal Kış Yağışları İklim Bölgesi” (Akdeniz İklimi) içerisinde yer aldığını ancak bu iklim özelliklerinin fiziki coğrafya faktörlerinin etkisiyle yükseklik, dağlık alan, bakı olayı v.b.) iç kısımlara gidildikçe ve kuzeyde Karadeniz’in varlığı sebebiyle büyük ölçüde değişmelere uğradığını vurgulamaktadır. Türkiye genelinde kurak hava devrelerinin ve uzun süreli, kararlı hava durumlarının hüküm sürdüğü yaz yarıyılında (Nisan-Eylül) Karadeniz Bölgesinin, özellikle kıyı kesimindeki yörelerin yüksek hava nemi (% cinsinden bağıl nem) ve bol yağışlarıyla farklı iklim özelliklerine sahip olduğunu ve bu önemli özelliğin etkisini diğer fiziki, beşeri-ekonomik coğrafya olay ve görüntüşleri üzerinde hissettirdiğini eklemektedir.

Araştırma sahası, Karadeniz kıyı kuşağında yer almakta ve Karadeniz Etkili İklim Bölgesi içinde kıyı yörelerinin nemli-ılıman iklim özelliklerini yansıtmaktadır(Nişancı 2003:3).

Nisancı (2002:3), Karadeniz kıyı yöreleri içinde yer alan ve Samsun- Sinop arası kıyı yörelerinde yaz kuraklığının az da olsa (2-3 ay) etkili olduğunu belirtmektedir.

Araştırma sahasının bölgesel iklim tipinden bazı farklılıklarını ayrıntılı olarak ortaya koyabilmek için iklim eleman ve faktörlerinin kısa değerlendirmesinin yapılması uygun olacaktır. Araştırma sahasını teşkil eden köyler, Bafra ilçe sınırları içerisinde yer aldığından bu çalışma için Bafra Meteoroloji İstasyonu'nun

1971-2000 dönemine ait uzun yıllık yayınlanmamış rasat verilerinden yararlanılmıştır.

1.2.2. Sıcaklık

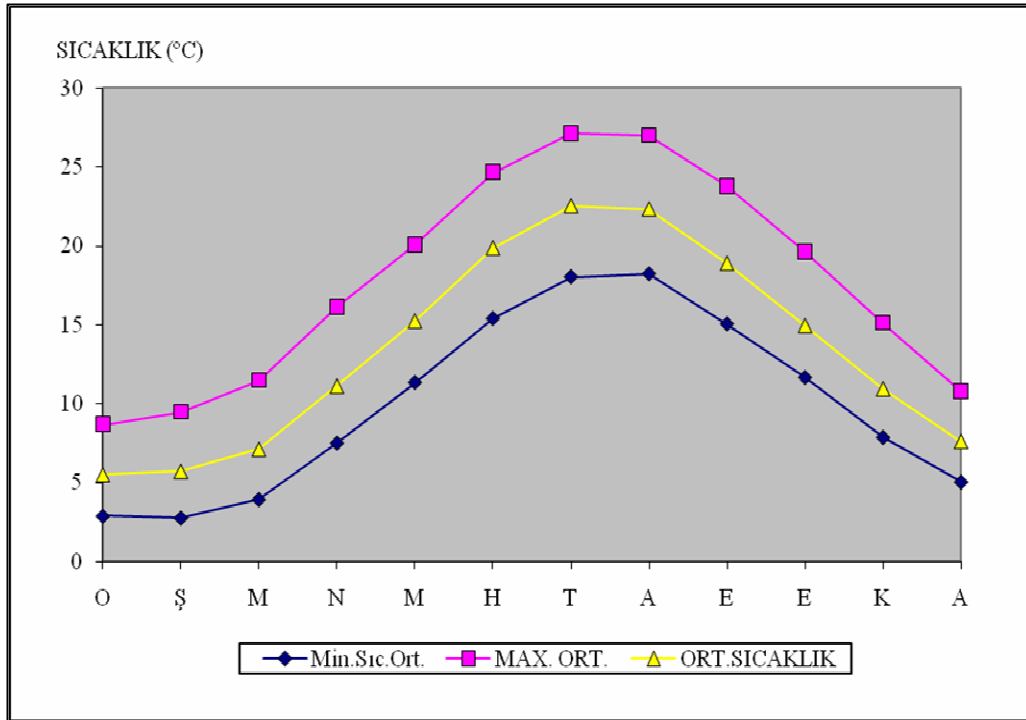
Bafra'nın yıllık sıcaklık ortalaması 13.5°C'dir (Tablo 1). Aylık ortalama sıcaklıklara ait değerler incelendiğinde ortalama sıcaklıkların 5.5°C ile 22.5°C arasında değişmektedir.

Tablo 1.Bafra'da aylık ortalama sıcaklığın yıl içindeki değişimleri (1971-2000)

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık
MİN. SIC. ORT.	2.9	2.7	3.9	7.5	11.3	15.4	18.0	18.2	15.1	11.7	7.9	5.0	10.0
MAX. SIC. ORT.	9.0	9.0	11.5	16.0	20.1	24.6	27.1	27.0	24	19.6	15.1	10.8	17.8
ORT. SIC.	5.5	5.7	7.1	11.1	15.3	19.9	22.5	22.3	18.9	15.0	10.9	7.6	13.5

Kaynak: Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış rasat verileri (2006).

Ocak ve Temmuz arasında sıcaklıkta devamlı bir artış söz konusudur(Şekil 4). Bu artış Ocak-Mart arasında yavaş olup Nisan'da belirginleşmeye başlar. Temmuz ayı 22.5°C değeriyle en sıcak ay iken, bunu az bir farkla Ağustos ayı (22.3°C) izler. Eylül ayından itibaren Aralık ayına doğru sıcaklıkta hızlı bir azalma görülür. Ocak ayı 5.5°C değeriyle en soğuk aydır. Ocak ayını 0.2°C'lik bir farkla şubat ayı (5.7°C) izler. En soğuk ay ile en sıcak ay arasındaki farkın ise 17°C olduğu görülür .Bu değer (sıcaklık amplitüdü), 20°C'nin altında olması termik kararlılığı ve maritim özelliği ifade eder.

Şekil 4.Bafra'da yıllık ortalama sıcaklıkların yıl içerisindeki değişimi.

Bafra'da 30 yıllık maksimum ve minimum sıcaklık ortalamaları incelendiğinde minimum sıcaklık ortalamalarının 2.7°C ile 18.2°C değerleri arasında değiştiği, en düşük değer 2.7°C ile Şubat ayına ait olduğu görülür. Maksimum sıcaklık ortalamaları ise 9.0°C ile 27.1°C değerleri arasında değişirken maksimum en yüksek sıcaklık ortalamasının Temmuz ayına ait olduğu görülür. Maksimum ve minimum sıcaklık ortalamaları arasındaki farkın fazla olmaması yine denizel etkinin göstergesidir (Tablo 1).

Araştırma sahasında sıcaklığın mevsimlere dağılışı incelendiğinde yaz mevsimi 20°C nin biraz üzerindeki sıcaklık değerleri ile çok sıcak olmayıp kış mevsiminde ortalama sıcaklığın 0°C üzerinde olması etkili kış soğuklarının olmadığını göstermektedir. Aylık ortalamaları 10°C 'nin altındaki Aralık, Ocak, Şubat ve Mart aylarında don olayları muhtemeldir. İlkbahar mevsiminde aylık ortalama sıcaklık değerleri sonbahar mevsiminden daha düşüktür.

Eldeki iklim verileri doğrultusunda Bafra, Köppen'in termik kuşakları içerisindeki Orta Kuşak Sıcaklık Rejimlerinden, deniz tesirli sıcaklık rejimine dahil edilebilir.

1.2.3. Don

Bafra'da 1984-2005 yılları arasındaki rasat değerleri incelendiğinde Ocak ve Şubat ayları ortalama 7 gün ile yıl içerisinde don olayının en çok görüldüğü aylardır. Mayıs- Ekim arasındaki 6 aylık dönemde ise don olayı görülmemektedir (Tablo 2).

Tablo 2.Ortalama donlu günler sayısının aylara dağılımı (1984-2005).

Aylar	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Donlu gün sayısı	7	7	4	2	-	-	-	-	-	-	4	4	28

Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış rasat verileri (2006).

Don olayının mevsimlere dağılışı incelendiğinde kış mevsiminin % 64.2 ile don olayının en çok görüldüğü mevsim olduğu görülür. %21.4 oranıyla ilkbahar mevsimi ikinci sırada yer alır. Sonbaharda bu oran %14.2 ye düşerken yaz mevsiminde don olayı görülmez. Burada şunu da belirtmek gerekir ki bazı bitkiler kış mevsiminde don olayına karşı dayanıklı olabildikleri halde özellikle çiçeklenme ve meyve verme döneminde dondan zarar görebilmektedirler. Yoğun olarak tarımsal faaliyetlerin yürütüldüğü araştırma sahasında Mart ve Nisan aylarında görülen don olayı çiftçiler açısından bir risk unsuru olarak karşımıza çıkmaktadır.

1.2.4. Yağış ve Nemlilik

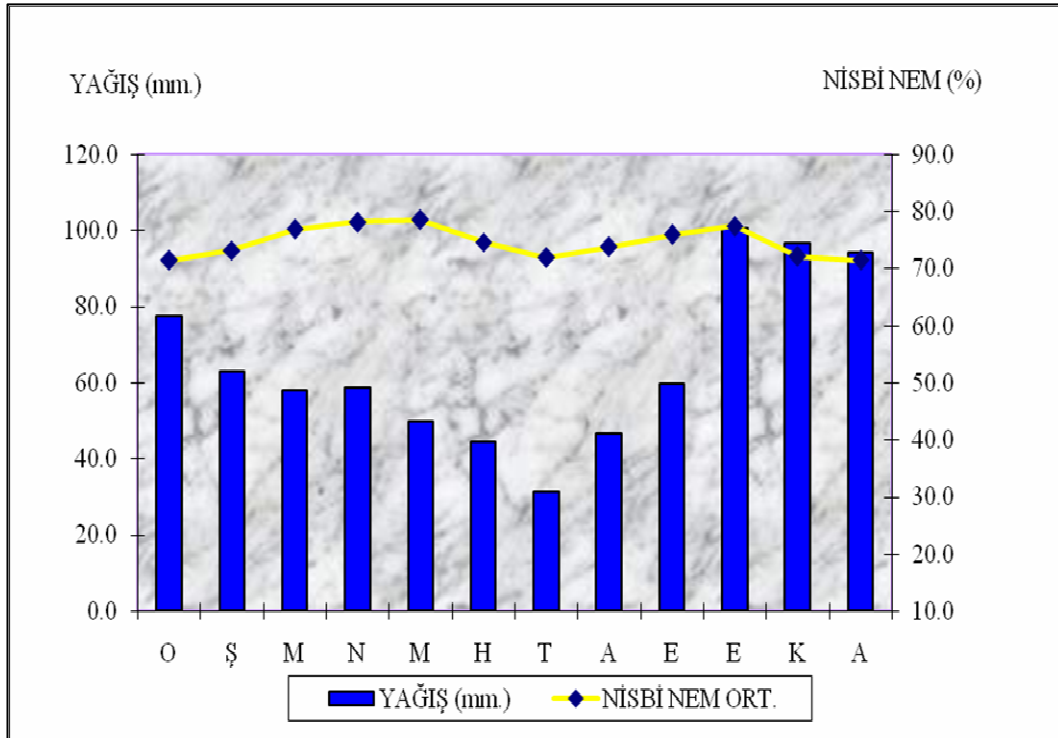
Araştırma sahasında arazinin önemli bir bölümü tarıma ayrılmış durumdadır. Yağış ise tarımsal faaliyetler açısından önemli bir faktördür. Araştırma sahası ve yakın çevresinde yıllık yağış ortalaması 780.2 mm.'dir (Tablo 3).

Tablo 3. Bafra'da yıllık ortalama yağış miktarının aylara dağılımı (1971-2000).

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık Top.
Ort.Top. Yağış (mm.)	77.6	62.9	58.0	58.8	49.9	44.5	31.4	46.6	59.7	100.7	96.8	94.2	780.2

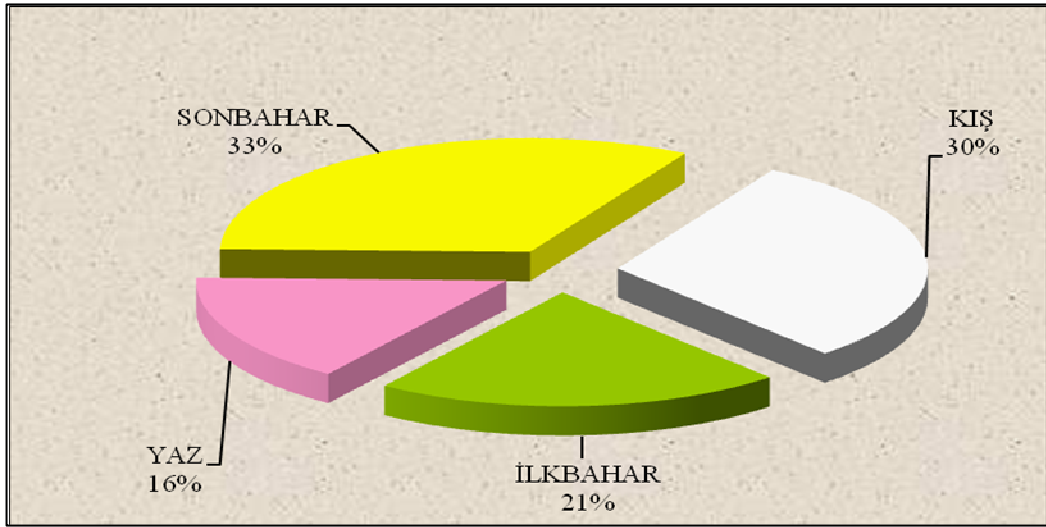
Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış rasat verileri (2006).

Uzun yıllık ortalamalara göre Bafra'da en fazla yağış 100.7 mm. ile Ekim ayında düşmektedir (Şekil 5). 96.8 mm. ile Kasım ve 94.2 mm. ile Aralık ayı Ekim ayını takip etmektedir. En az yağış ise 31.4 mm. ile Temmuz ayında düşmekte olup , 44.5 mm. ile Haziran ve 46.6 mm. ile Ağustos ayı en az yağışlı aylar olarak Temmuz ayını takip etmektedir.

Şekil 5. Bafra'da yıllık ortalama yağış ve nispi nemin aylara dağılımı (1971-2000)

Araştırma sahasında yağışın mevsimlere dağılışı incelendiğinde az-çok düzenlilik görülmektedir. Sonbahar % 33'lük bir oranla en yağışlı mevsim olup bunu %30'luk bir oranla kış mevsimi, %21'lik bir oranla ise ilkbahar mevsimi izler. En az yağışlı mevsimin ise yaz olduğu görülmektedir (Şekil 6). Yaz mevsiminde yağışların azalması, buna karşın sıcaklığın ve buharlaşmanın artmasına bağlı olarak yaz kuraklığı etkisini göstermektedir. Bu durum araştırma sahasında (Sarıçevre köyü) önemli bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır.

Şekil 6. Bafra'da yıllık ortalama yağışın mevsimlere dağılışı (1971-2000).

Tarımsal etkinlikler için yağış kadar nem de önemlidir. Bilindiği gibi bağıl nem düştükçe buharlaşma artar. Yağışın toprağa ve bitkilere yararlı olan bölümü ancak buharlaşmadan artı kalan bölümdür.

Bafra'da 30 yıllık rasat süresi içerisinde yıllık ortalama nem %74.6'dır (Tablo 4). Maksimum değerler Nisan ve Mayıs aylarında iken minimum değerler Aralık ve Ocak ayına rastlar. Temmuz ve Ağustos aylarında da nem oranının yıllık ortalamasının altında olduğu görülmektedir. Bitkilerin su ihtiyacının bu aylarda artması ancak sulama imkanlarının kısıtlı olması Sarıçevre köyünde çiftçileri

zorunlu olarak kuru tarım yapmaya yöneltmektedir.

Tablo 4.Bafra'da ortalama nispi nem miktarının aylara göre dağılışı (1971-2000).

AYLAR	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Yıllık ort.
Ort.nispi nem(%)	71.5	73.2	76.9	78.2	78.5	74.6	71.9	73.9	75.9	77.4	72.2	71.5	74.6

Kaynak:Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış verileri (2006).

1.2.5. Kar Yağışları

Bafra'da 1996-2005 yılları arasındaki rasat verilerine göre ortalama karlı gün sayısı yılda 14.9'dur (Tablo 5).

Tablo 5.Bafra'da ortalama karla örtülü, sisli, kırılgılı günler sayısı.

	Rasat süresi (yıl)	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	Ek.	K	A	Yıllık
Karla örtülü gün sayısı	10	4.6	4.9	2.6	0.4	-	-	-	-	-	-	0.2	2.2	14.9
Ort.sisli gün sayısı	9	0.6	1.4	1.2	5.3	2.3	-	-		0.1	-	0.8	0.9	12.4
Kırılgılı gün sayısı	9	2.2	2.9	4.1	0.6	-	-	-	-	-	-	0.6	1.1	11.3

Kaynak:Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış verileri (2006).

Kar yağışları Kasım ayında başlamakta ve Nisan ayına kadar devam etmekte birlikte özellikle kış mevsiminde etkili olmaktadır.Günlük devreler halinde düşen bu yağışlar yerde uzun süre kalmamaktadır. Araştırma sahasını teşkil eden Sarıçevre ve Türbe köyleri arasında önemli bir yükselti farkı bulunmadığından karın yerde kalma süresi bakımından dikkate değer bir farklılık bulunmamaktadır.

1.2.6. Sis

Bafra ve yakın çevresinde sis olayı en çok ilkbahar mevsiminde (%54.8) görülmektedir. Bu mevsimde ise Nisan ayında maksimuma (ortalama sisli gün 5.3) ulaşmaktadır(Tablo5). Araştırma sahasında sisler kısa süreli etkili olmakta yağışlardan önce veya sonra meydana gelmektedir.

1.2.7. Kırağı

Bafra ve yakın çevresinde kırağı özellikle kış mevsiminde (% 54.8) meydana gelmekle birlikte ilkbahar mevsiminde de (%41.5) etkisini sürdürmektedir (Tablo 5). Araştırma sahasında çiftçilerle yaptığımız görüşmelerde, kırağının yürütülen tarımsal faaliyetler üzerinde önemli bir etkisinin bulunmadığı anlaşılmaktadır.

1.2.8. Rüzgarlar

Bafra'da 1996-2005 yılları arasındaki rasat verilerine göre hakim rüzgar yönü mevsimlere bağlı olarak değişmekle birlikte esme sayısı (frekansı) en fazla olan sektör Batı (W)'dir. Bu sektör içerisinde esme sayısı en fazla olan yön ise SW'dir(Tablo 6). Bunu sırasıyla E, NW, W yönleri takip eder.

Tablo 6.Bafra'da rüzgarların esme sayısı, esme hızı ve esme yüzdesi.

Rüzgar yönleri	Esme sayısı	Ort. esme hızı(m/s)	Esme yüzdesi (%)
N	143	1.2	1.93
NE	374	1.8	5.06
E	1719	2.3	23.26
SE	189	1.7	2.55
S	220	1.4	2.97
SW	1849	3.0	25.02
W	1408	1.8	19.05
NW	1487	2.5	20.12
Toplam	7389		100

Kaynak:Bafra Meteoroloji İstasyonu yayınlanmamış verileri (2006).

Araştırma sahasında yaz aylarında genel atmosfer sirkülasyonuna bağlı yerel rüzgarlar yanında yerel etkilerle belirmiş kara-denizlerin farklı termik koşulları nedeniyle “yerel rüzgarlar” esmektedir. Sabah 10’dan akşam 19’a kadar denizden karaya doğru, gece de karadan denize doğru esen bu rüzgarların varlığı sahadan elde edilen bilgilerle de desteklenmektedir.

Aktaş (1995:52) ise Bafra’da yazın kıyıda iç kesimlere doğru esen nemli rüzgarların, nispi nemi artırmak ve havanın sıcaklığını düşürmek suretiyle kuraklığın şiddetini hafiflettiğini ve evapotranspirasyonu düşürdüğünü belirtmektedir.

Araştırmacılar tarafından ifade edilen bu rüzgarlar araştırma sahasında yürütülen tarımsal faaliyetler için de oldukça önemlidir. Daha evvelde çeşitli kereler ifade edildiği gibi araştırma sahasında 2-3 ay kadar yaz kuraklığı etkili olmaktadır. Bitkilerin su ihtiyacının arttığı bu dönemde etkili olan bu nemli rüzgarlar araştırma sahasında yürütülen tarımsal faaliyetler üzerinde olumlu etki yapmaktadır.

1.3. Hidro-Coğrafya Özellikleri

Güneyden Kuzey Anadolu Dağları ile çevrili olan Bafra ve yakın çevresinde sık bir akarsu şebekesi vardır. Her mevsimi yağışlı bir iklimin mevcudiyetinin bu durum üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir.

1.3.1. Akarsular

Araştırma sahasının en önemli akarsuyu Türbe köyünün batısında kalan Kızılırmak’tır. 1356 km.’lik uzunluğu ile Türkiye akarsularının en uzun olan Kızılırmak, 78000 km.’lik bir sahanın sularını Karadeniz’e boşaltmaktadır(Bafra Ovası Sulama Proje Müdürlüğü Raporu:2003). Kızılırmak Sivas'taki Kızıldağ'dan doğar, İç Anadolu Bölgesinde geniş bir yay çizdikten sonra kuzeye yönelerek Bafra'dan denize dökülür. Kızılırmak nehrine çok sayıda akarsu karışır. Bunlar

arasında Delice Irmağı, Devres çayı ve Gökırmak en önemlileridir. Yağmur ve kar sularıyla beslenen Kızılırmak, karma rejimli akarsu olarak nitelendirilebilir. Temmuz ve Şubat arasında düşük su düzeyinde akan nehir, Mart ayında hızla kabarmaya başlar ve Nisan ayında en yüksek su düzeyine ulaşır.

Kızılırmak'ın en önemli özelliği suyunun tuzlu olmasıdır. Kaynağında yumuşak ve içilebilir özelliklere sahip olmasına karşın Zara ilçesinden sonra su yatağının jipsli ve tuzlu araziye girmesi, niteliği uygun olmayan güney kollarının da karışmasıyla bileşimi büyük ölçüde değişmekte, Hafik ilçesinden sonra sulama suyu olarak bile kullanılamamaktadır. Doğal kirlenme sonucu meydana gelen tuzluluk DSİ 'nin sulama projelerini de etkilemektedir. DSİ az tuzlu olan yan kollarda sulama projeleri geliştirirken ana kol üzerinde hidroelektrik amaçlı projeler üretmektedir. Bu barajlardan birisi de Bafra'nın 15 km güneybatısında yer alan Derbent Barajı olup elektrik üretmek ve aynı zamanda 47727 hektarlık Bafra Ovası'na sürekli ve düzenli sulama suyu temin etmek amacıyla 1991 yılında işletmeye açılmıştır. Bafra Ovası Sulaması Projesi, bu kapsamda 1990 yılında başlamış olup 2006 yılında tamamlanması planlanmıştır. Ancak 2007 yılı itibarıyla sağ sahil sulaması tamamlanmış olup henüz sol sahil ve Martıkale-Karaköy Pompaj Sulaması tamamlanamamıştır. Proje kapsamında bulunan Türbe köyünde sulama ve drenaj şebekesi 2000 yılında tamamlanmıştır. Araştırma sahasını teşkil eden diğer köy Sarıçevre ise Martıkale-Karaköy Pompaj Sulaması kapsamında olduğundan ve bu proje henüz tamamlanamadığından köyde zorunlu olarak hala kuru tarım uygulanmaktadır.

Araştırma sahasının diğer akarsuları Sarıçevre köyünde yer almaktadır. Bunlardan Tofurlar deresi, Sarıçevre'nin batısında yer almakta olup köyün Akteke köyü ile sınırını oluşturmaktadır. Oldukça kısa olan dere doğduktan sonra güneye yönelmekte ve Kızılırmak'a ulaşmadan kurutma kanalında son bulmaktadır. Diğer dere ise köyün doğusundan akmaktadır. Adını tespit edemediğimiz bu dere köyün güneyindeki meşelik alandan kaynağı olarak önce güneye yönelir, Tepecik köyü ile Sarıçevre köyleri arasında doğal sınır oluşturacak şekilde akarak daha sonra batıya yönelerek Dededağ, Yakıntaş köylerinden geçtikten sonra Balık Göllerine ulaşmadan kaybolur. Köylüler bu dereleri öncelikle sulama ve

hayvanlara içme suyu temininde kullanmaktadırlar.

1.3.2. Yer altı suları

Yeryüzüne düşen yağış sularının bir bölümü, yerin nispeten derin kısımlarına sokularak orada bulunan geçirimli kayaların gözenek, yarık, çatlak gibi boşluklarını tamamen doldurmuş bir şekilde bulunur. Alt kısımlardan geçirimsiz bir zonla sınırlanan bu su tablası, dar anlamda yer altı suyu veya taban suyu olarak adlandırılmaktadır (Hoşgören 2001:2).

Bilindiği üzere akarsu depoları yer altı suyu yönünden zengin yataklardır. Alüvyonlarla örtülü Bafra Ovası da geçmişte olduğu gibi bugünde yer altı suyu bakımından zengindir. Ova köylerinde, hemen hemen her evin bahçesindeki kuyular bunun en açık delilidir (Foto 1).

Foto 1. Türbe köyündeki evlerden birinin bahçesinde bulunan içme ve sulama amaçlı açılmış kuyulardan biri.

Bu kuyular geçmişte elle açılırken bugün darbeli sondaj metodu ile açılmaktadır. Türbe köyünde bu kuyuların derinliği değişmektedir. Örneğin Köyün Kızılırmak kıyısında yer alan Ada mahallesinde ortalama 7 metre olan derinlik doğuya doğru gidildikçe artmaktadır. Sarıçevre köyünde ise bu kuyuların derinliği 15-20 metre arasında değişmektedir.

Köylüler bu kuyulardan içme suyu temini ve tarımsal alanları sulamada yararlanmaktadır. Henüz bir su şebekesi bulunmayan Türbe köyünde yer altı suyu içme amaçlı kullanılmakla birlikte, köylüler kireçli olduğu için bunu pek tercih etmemektedirler. Köylüler içme suyu ihtiyaçlarını köye belli aralıklarla gelen tankerlerden su satın alarak gidermeye çalışmaktadırlar. Ancak köyde ekonomik durumu iyi olamayan aileler bu suyu satın almadıkları için yer altı suyunu kullanmaktadırlar. Daha öncede belirtildiği gibi, yer altı suyu genel olarak yer yüzeyinden sızan sularla beslenmektedir. Bu nedenle yer altı sularının köylerde lağım suları, katı ve yarı katı atıklar ayrıca tarımda kullanılan bir takım ilaç ve gübreler dolayısıyla kirlenme olasılığı daima vardır. Bu nedenle köylülerin bu suları kullanmaları gerçekte sağlık açısından son derece sakıncalı bir durumdur. Sarıçevre köyünde ise içme suyu güneydeki dağlık kesimden sağlanmaktadır. Halk arasında Nebyan suyu olarak adlandırılan bu sudan köylüler oldukça memnundur.

Arslan (2005)'in "Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Alanının Tabansuyu Derinlik ve Tuzluluk Haritalarının CBS Yardımıyla Hazırlanması ve Değerlendirilmesi" adlı yayınlanmamış tez çalışması Türbe köyünü de içerisine alan bir çalışmadır. Arslan ovada taban suyu seviyesi ile aylık ortalama yağış değerlerinin birlikte değerlendirilmesi sonucunda taban suyu seviyesinin genellikle yağışa bağlı olarak değiştiğini belirterek taban suyunun yağışın fazla olması ile ilgili olarak Kasım ve Nisan ayları arasında kalan dönemde yüksek olduğunu, yağışın azalması sebebiyle Mayıs ayından Ekim ayına kadar geçen dönemde taban suyu seviyesinin düştüğünü ortaya koymuştur. Ancak bu dönemde taban suyundaki değişimin yağıştan mı yoksa sulamadan mı kaynaklandığı sorusunun cevabını da ele almış ve yaz aylarında yağışın azalması, buharlaşmanın artması, bitki su tüketiminin

artması nedeniyle sulamanın arttığını, taban suyu seviyesinin bu duruma bağlı olarak da düştüğünü ortaya koymuştur.

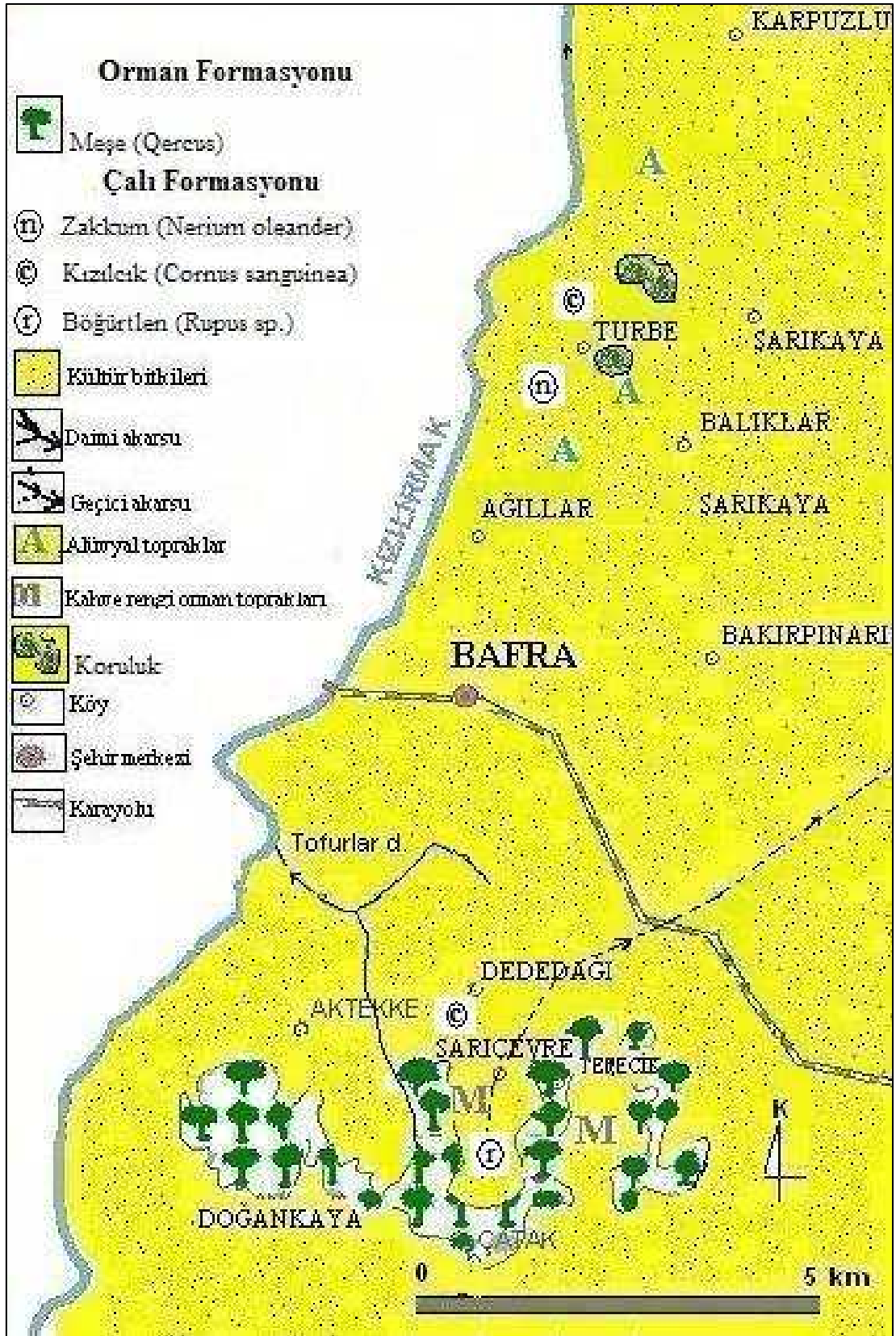
1.4. Toprak Özellikleri

Çalışmanın bu kısmında araştırma sahasının toprak özellikleri ile mevcut toprak sorunları ele alınmıştır. Araştırma sahası ve yakın çevresinin toprak özelliklerine ait çalışmalar Köy Hizmetleri Toprak Su Genel Müdürlüğünce önceki yıllarda yapılmış ve sonuçlar haritalanıp yayınlanmıştır. İl Özel İdaresinden temin edilen Bafra ve yakın çevresine ait paftanın incelenip okunması ile köylerin toprak tipleri, özellikleri, arazi kabiliyet sınıfları ortaya konulmuş ve bilgilere arazide yapılan gözlemler de eklenmiştir.

Daha önce belirtildiği gibi çalışma sahasını teşkil eden köyler farklı morfolojik üniteler üzerinde yer almaktadır. Yeni delta üzerinde bulunan Türbe köyündeki topraklar Kızılırmak deltası alüvyonlarıdır (Şekil 7). İnce bünyeli bu topraklar derindir. I.sınıf tarım arazisi olan bu düz sahadaki topraklar üzerinde yaygın olarak sulu tarım yapılmaktadır.

Eski deltanın güneyindeki aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan Sarıçevre köyündeki toprakların tamamı 1998 Amerikan Toprak Sınıflama Sistemine göre kahverengi orman topraklarıdır (Şekil 7). Ana maddeleri 3. zamana ait kireçli kil ve şistlerden oluşmaktadır. Bu toprakların karakteristik özellikleri toprak gövdesinin yüksek derecede kirece sahip ana madde üzerinde olmasıdır. Köyün bulunduğu sahanın bir aşınım yüzeyi olması sebebiyle eğim değerleri, toprak özellikleri, erozyon şiddeti yer yer değişiklik göstermektedir. Köy merkezi ve yakın çevresi de dahil olmak üzere kuzeyi ve batısının içerisinde bulunduğu alanlar IV. sınıf arazi olup, % 6-12 arasında orta eğim değerine sahiptir. Erozyonun orta şiddette olduğu bu alandaki topraklar derin (90+) olup buralarda kuru tarım yapılmaktadır.

Sarıçevre'nin güneyindeki saha, haritalarda ormanlık alan olarak görülmektedir.%

Şekil 7. Araştırma sahasının hidro-coğrafya, bitki ve toprak haritası.

2-6 arasındaki hafif eğim değerine sahip olan bu alanlarda toprak derinliği sığdır (20-50 cm). III.sınıf tarım arazisi olan bu topraklar şiddetli erozyonla karşı karşıyadır. Köyün batısında kuzey-güney doğrultusunda bir şerit halinde uzanan orta eğimli(6-12) bir saha mevcut olup bu alanlarda orta derinlikli topraklar (50-90) bulunur. II. sınıf tarım arazisi olan bu alan, hafif erozyona maruzdur.

1.5. Bitki Örtüsü Özellikleri

Çalışmanın bu bölümünde araştırma sahası dahilindeki köylerde yer alan bitki toplulukları, bunların dağılışı ve ekolojik şartlarla ilişkisi ortaya konulmaya çalışılmıştır. Bunun için Bafra Orman İşletme Müdürlüğünden temin edilen 1987-1988 yılları arasında hazırlanmış, 1/25.000 ölçekli Orman Amenajman Haritasından, Samsun Valiliğinin resmi internet sitesinde yayınladığı Samsun İli Orman Varlığı Haritasından ve köylerde yapılan gözlemlerden faydalanılmıştır.

Araştırma sahası, Avrupa-Sibirya Flora Bölgesi içinde öksin alt flora bölümü içerisinde (Atalay1994:112-114). Ayrıca Atalay aynı eserinde bu bölgenin alt veya kıyı kuşağında nemli-ılıman iklim şartlarında büyüyen yaprağını döken ağaç ve çalıların hakim olduğunu buna karşılık yüksek alanlarda soğuk-nemli ortamlarda yetişen iğne yapraklı ormanların yaygın olduğunu da ekler.

Köksal (1972) çalışma sahamızı teşkil eden köylerinde içinde bulunduğu 200-300 m. yüksekliklere kadar çıkılan yamaçlarda çalı ve ağaççık formasyonlarının bulunduğunu, bu formasyonun asıl ormanın tahribi ile sahaya yerleşmiş makiler olduğunu ifade eder. Konuyla ilgili olarak Bafra Orman İşletme Şefliği Amenajman Planında (1988-2007) şu ifadeler geçmektedir:

İşletme şefliği arazisi, içerisinde yer alan Bafra ilçesi ve buna bağlı ve dağınık şekilde yer alan köylerde seri ormanların bir çoğu yok olmuş, kalanların ise kalitesi düşmüş, çoğunluğu çok bozuk orman haline dönüşmüştür. Bu olumsuz etki bugünde devam etmektedir. Dışbudak, karaağaç, meşe, kayın ve gürgen koru ormanları köylülerce sahiplenilmiş, yıpratılmış, tarım arazisine dönüştürülerek bugünkü koşullarda orman işletmesinin hiçbir ormancılık çalışmasını sağlıklı bir biçimde yapamayacağı bu alanlar sosyal baskılı alanlar olup muhafaza alanı olarak ayrılması gerekmektedir.

Nitekim köylerde yapılan gözlemler ve köylülerle yapılan görüşmeler yukarıda belirtilen durumu doğrular niteliktedir. Türbe köyünde tamamı dişbudaklardan Oluşan , yalnızca 2 ha.'lık bir orman alanı mevcuttur (Foto 2).

Foto 2. Türbe köyünde tarım alanları arasında sıkışmış, dişbudak(*Fraxinus ornus*) koruluğundan bir görünüm.

Türbe köyündeki arazi çalışmalarımız sırasında fundalık-ağaççık formasyonlarından zakkum (*Nerium oleander*), diğer türlerden ise böğürtlen (*Rupus sp.*), kırmızı meyveli kızılçık (*Cornus sanguinea*), karayemiş (*Prunus lauracerasus*) gibi türler tespit edilmiştir(Foto 3).

Foto 3. Türbe Köyünde, fundalık-ağaççık formasyonlarından zakkum (*nerium oleander*).

Sarıçevre köyünde ise toplam 107 ha. orman arazisi mevcut olup ormanlar köyün güneyinde bulunmaktadır(Şekil 7). Köylüler bu alandan yakacak odun ihtiyacını karşılamaktadır. Hemen tamamı meşelerden (*Quercus*) meydana gelen bu ormanlık sahada arazi çalışmaları sırasında karaağaç (*Ulmus compestris*) ve gürgen (*Carpinus betulus*) de bulunduğu görülmüştür. Orman altında ise sarmaşıklara (*Helix*) rastlanmıştır.Ayrıca köyde fındık (*Corylus*), kırmızı meyveli kızılcık (*Cornus sanguinea*), adi muşmula (*Mespilus germanica*), böğürtlen (*Rupus sp.*), gibi türlere rastlanmıştır(Foto 4).

Foto 4.Sarıçevre köyünde tarla sınırında doğal olarak yetişmiş kırmızı meyveli kızılçık (*cornus sanguinea*).

BÖLÜM 2 ARAŞTIRMA SAHASININ BEŞERİ VE EKONOMİK COĞRAFYA ÖZELLİKLERİ

Arazi kullanımını konusunun hiç kuşkusuz en önemli unsuru insandır. Bu yönüyle araştırma sahası dahilindeki köylerin nüfus özellikleri çeşitleri yönleriyle ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır. Nüfus ile ilgili bu değerlendirmeler yapılırken Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK) nüfus sayım sonuçlarından, mülakat ve gözlemlerden ayrıca araştırmacıların Öz (1999), İpek (2000), Yılmaz (2002) ve Tomal (1999) bilgilerinden yararlanılmıştır.

2.1. Nüfusun Gelişimi

2.1.1. Cumhuriyet'ten Önceki Dönem

Köylerle ilgili ilk nüfus verilerine tahrir defterlerinde rastlanmaktadır. Tahrir defterleri demografik verilere yer vermeleri bakımından ilgi çekici olmakla birlikte, bu defterlerden tahrire tabi olan yerdeki nüfus hakkında tam olarak net bilgi elde edilememektedir. Bu defterlerin temel fonksiyonu, merkezi idareye, vergi amaçları bakımından, tımar sisteminin uygulandığı sancaklardaki beşeri ve maddi kaynaklar hakkında mümkün olduğu ölçüde, güvenilir ve ayrıntılı bilgiler vermek için tutulan bu defterler, nüfus sayımı değil, vergi nüfusu/vergilendirilebilir nüfus sayımlarıdır (Öz 1999: 58).

XV. ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı adlı eserinde Öz (1999: 8-15), Bafra ile ilgili bilinen ilk tahririn 1420-30 arasında yazılan Hızır Paşa Defteri olduğunu, 1520 tarihli defterde Bafra kazasının genel nüfus ve hasıl durumlarının ortaya konulduğu ifade edilmekte, 1576 tarihli Ömer Bey tahririnde ise çok daha ayrıntılı bilgilere rastlandığını belirtilmektedir. Ayrıca 1485-1520 tarihli tahrir defterinde Türbe köyünde 7 hane bulunduğu, 1576 tarihli defterde ise bu sayının 15 hane olduğu bilgisine de yer verilmektedir.

30 Ekim 1918'de Mondros Ateşkes Antlaşmasıyla Osmanlı Devleti'nin fiilen sona

ermesinin ardından başlayan Milli Mücadele ve ardından Yeni Türk Devleti'nin kurulması sürecinde 30 Ocak 1923'de Türkiye ve Yunanistan mübadeleye dair bir sözleşme imzaladılar. Bu sözleşmeye göre İstanbul ve Batı Trakya hariç, Türkiye'deki Rumlar ile Yunanistan'daki Müslümanlar zorunlu göçe tabi tutuluyordu.17 Temmuz 1923 tarihli İcra vekilleri Heyeti Kararnamesine göre Anadolu sekiz iskan mıntikasına ayrılmıştı. Bu iskan mıntıklarından biri Samsun olup Drama ve Kavala'dan 30000 kişinin buraya yerleştirilmesi planlanmıştı (Öz 1999:41-42).

İpek(2000:58-67)'de Bafra İaşe Defteri'ne göre 5 Ocak -10 Nisan 1924 tarihleri arasında Bafra'ya 1816 göçmen sevk edildiği, bu rakamın 30 Ekim 1924 tarihinde 7797'ye ulaştığını belirtirken, Bafra'ya sevk edilenler hakkında Bafra Nahiyesi Sevk Defteri'nde geçen bilgilere yer vermektedir (Tablo 7).

Tablo 7. Bafra Nahiyesi Sevk Defteri'ne göre Sarıçevre'ye sevk edilenlerin nüfusu.

Büyük	Küçük	Memleketi	Sevk mahali	Sevk Tarihi
105	67	Sarışaban/Köseler	Kaydalapa	23.5.1924

Kaynak: İpek (2000:67)'den düzenlenerek hazırlanmıştır.

İpek (2000:58-159)'da araştırma sahasına sevk edilen bu göçmenlerin mesleklerinin tütüncü olduğunu belirtirken, Bafra'da iskan edilenler ile ilgili hazırladığı bir başka tabloda Kaydalapa(Sarıçevre)'ya toplam 64 hanenin yerleştirildiğini ve bunların toplam nüfusunun 290 olduğunu belirtmektedir. Köylerde, Rumların terk ettiği evlere yerleştirilmesi düşünülen göçmenlerin, Rumlar binaları tahrip ettikleri için oturabilecek durumda bina kalmadığından Kaydalapa(Sarıçevre) köyünde, mübadiller için geçici olarak barınabilecekleri barakalar(33 adet) yapıldığını belirtmektedir.

İpek (2000:86-88) aynı adlı eserinde, Samsun'un Bafra kazası ve Alaçam

nahiyesinde, mübadillerin yanı sıra daha önceki tarihlerde gelerek mekan tutmuş ve Şark mültecileri, Kafkas, Kırım ve Arnavut göçmenlerinden de bahsetmektedir. Bunlar arasında araştırma sahasına gelen göçmenlerde bulunmaktadır (Tablo 8).

Tablo 8. Bafra ve Alaçam'a Yerleştirilen Gayr-i Mübadillerin Türbe ve Sarıçevre'deki Durumu

İskân Mahali	Hane	Erkek	Kadın	Açıklama
Kaydalapa (Sarıçevre)	47	79	115	Rençper - 41 hane yardıma muhtaç
Türbe	4	11	9	Rençper

Kaynak: (İpek 2000:87-88) den düzenlenerek hazırlanmıştır.

2.1.2. Cumhuriyet Dönemi

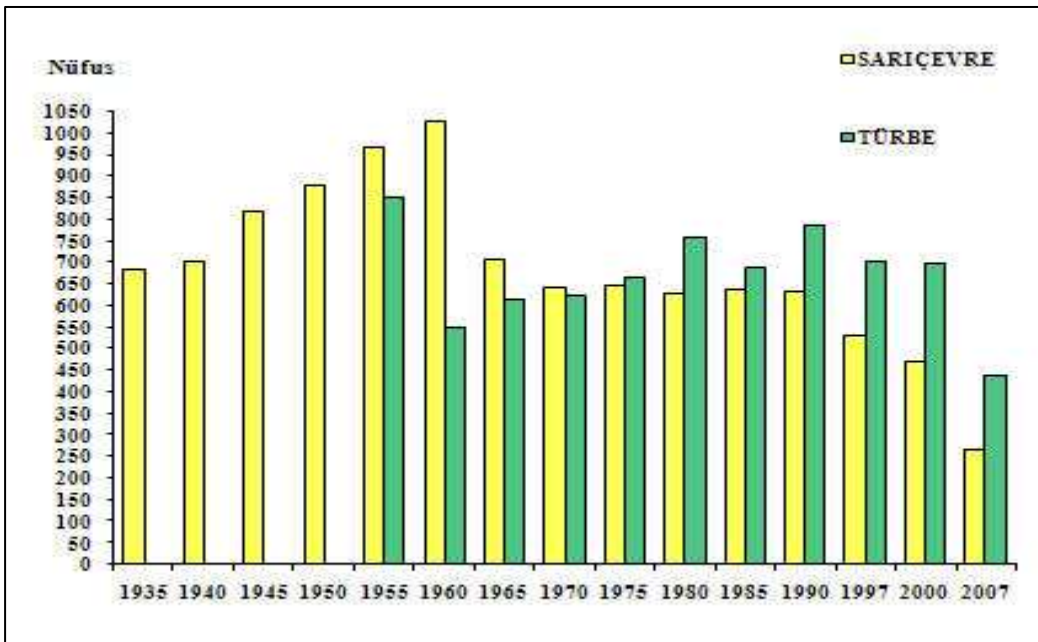
30 Ocak 1923'de Türkiye ve Yunanistan mübadeleye dair imzalanan sözleşme ve buna bağlı olarak Cumhuriyet'in ilk yıllarında devam eden göç hareketi konu bütünlüğü açısından yukarıdaki bölüm içerisinde sunulmuştur. Bu bölümde ise 1927'deki ilk nüfus sayımından günümüze kadar geçen süreç incelenmiştir.

Bilindiği üzere Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra ilk nüfus sayımı 1927 yılında yapılmıştır. Bu nüfus sayımında Bafra kazasındaki nüfus ve bu nüfusun çeşitli özellikleri tespit edilmiş olmasına karşın araştırma sahası ile ilgili verilere ulaşılamamıştır. Türkiye İstatistik Kurumu kayıtlarında araştırma sahası ile ilgili ilk verilere 1935 yılında yapılan nüfus sayımında rastlanmıştır. O zamanki adıyla Kaydalapa olarak kayıtlara geçen Sarıçevre köyü nüfusu, 330 kadın, 353 erkek olmak üzere 683'tür. Araştırma sahasında 1935 ve daha sonraki yıllarda nüfusun gelişimi Tablo 9 ve Şekil 8'de gösterilmiştir.

Tablo 9. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun gelişim seyri.

Sayım Yılı	KAYDALAPA (SARIÇEVRE)				TÜRBE			
	Erkek	Kadın	Toplam	Değişim yüzdesi	Erkek	Kadın	Toplam	Değişim yüzdesi
1935	330	353	683	-	-	-	-	-
1940	335	365	700	2.4	-	-	-	-
1945	393	426	819	17.0	-	-	-	-
1950	-	-	879	7.3	-	-	-	-
1955	469	497	966	9.8	452	400	852	-
1960	517	508	1025	6.1	293	258	551	-35.3
1965	335	350	705	31.2	323	291	614	11.4
1970	317	325	642	-8.9	304	317	621	1.1
1975	312	335	647	0.7	324	340	664	6.9
1980	308	321	629	-2.7	374	384	758	14.1
1985	317	318	635	0.9	353	337	690	-8.9
1990	308	326	634	-0.1	393	394	787	14.0
2000	238	231	469	-26.0	358	340	698	-10.8
2007	-	-	264	-43.7	-	-	440	-36.9

Kaynak: T.C. Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu verileri (2007).

Şekil 8. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun gelişim seyri.

2.1.2.1. Türbe Köyünde Nüfusun Gelişimi

Türbe köyü ile ilgili ilk verilere 1955 nüfus sayımında rastlanmaktadır. Bu yıllara gelinceye kadar nüfusun artmasında 1865’de Kafkasya’dan göç eden Çerkezler, I. Dünya Savaşı ve Balkan Savaşları esnasında ve sonrasında Balkanlardan gelen Boşnak ve Arnavutlar, Cumhuriyet’in ilanından sonrada Yunanistan’dan gelen mübadiller etkili olmuştur. Yine 1935 yılında bir orman köyü olan Komşupınardan 6-7 hane geçinemedikleri için Türbe köyüne yerleşmişlerdir. Ve 1955 nüfus sayımında köy nüfusu 852’ye ulaşmıştır.

Nüfusun bu sahada hızla artmasında 1946’da başlayan drenaj çalışmalarının sonuç vermesi de etkili olmuştur. Çünkü bu çalışmalardan önce bataklık, sivrisinek ve buna bağlı sıtma hastalığı sebebiyle nüfus tüm yeni delta köylerinde olduğu gibi bu köyde de seyrekler. 1960-1980 arası dönemde köy nüfusu sürekli artmıştır. 1960’lı yılların başındaki artış çevre illerden (Trabzon, Ordu, Sinop, Giresun) ovaya yapılan göçlerle ilgilidir. Bu göç hareketiyle Trabzon’dan gelenler araştırma sahasına yerleşmişlerdir. Göçler 1965’e kadar devam etmiştir. Böylece köy nüfus bakımından Çerkez, Boşnak, Arnavut, Yunanistan’dan gelen mübadiller ve en son Trabzonlularla birlikte çok farklı kültürlerin bir arada yaşadığı bir yer durumuna gelmiştir. Bu göç hareketinin sona ermesinin ardından nüfus doğal sebeplerden artışını sürdürmüştür. 1980-1985 arası dönemde Türkiye’deki siyasi şartlar dolayısıyla yaşanan güvensiz ortam ve büyük şehirlere göç hareketinden Türbe köyü halkı da etkilenmiş ve nüfus bu dönemde azalmıştır. 1980’li yıllarda başlayan bu göç dalgası hala devam ettiğinden nüfus da azalmaya devam etmektedir. 1990 yılındaki artış bu durumla çelişiyor gibi görünse de aslında durum hiç de öyle değildir. Çünkü bu artış, 1987 yılında Derbent Barajı yapılıncı sular altında kalan İğdir köyünden 10 hanenin Türbe köyüne yerleştirilmesi ile ilgilidir.

Araştırma sahasında özellikle 1990’lardan sonra nüfus hızla azalmıştır. Öyleki geçmişte üç farklı mahallede ilkokul bulunurken bugün yalnızca bunlardan birisi (5.sınıfa kadar) eğitim vermekte sayıları oldukça az olan öğrenciler ilçe

merkezindeki diğer ilköğretim ve lise düzeyindeki okullara taşınmaktadır(Foto 5).

Yılmaz (2002:79), 1980'lerden itibaren delta köylerinde görülen bu kırdan kente göç hareketinin sebeplerini tarım arazilerinin miras yoluyla meydana gelen parçalanmasına, tarım ürünlerinin pazarlanmasında karşılaşılan güçlükler, tarım kesiminde görülen gizli işsizliğe, tarımsal girdi fiyatlarının ürün fiyatlarının üstünde olması nedeniyle tarımla geçinenlerin zor durumda kalmalarına, şehirlerin cazibesine (özellikle Bafra şehir merkezinin eğitim, sağlık ve sosyal imkanlar açısından ovada bir çekim merkezi oluşturması) ve bazı zengin çiftçilerin refah seviyesindeki artışa bağlı olarak şehirde yaşamayı tercih etmelerine bağlamaktadır.

Foto 5. Türbe köyünde nüfusun göç nedeniyle azalmasına bağlı olarak köyde yeterli öğrenci bulunmadığı için kapatılan iki ilkokuldan birisi.

2.1.2.2. Sarıçevre Köyünde Nüfusun Gelişimi

Araştırma sahasında 1935-1960 yılları arasındaki dönemde nüfus, sürekli artış eğiliminde iken 1960'dan günümüze kadar geçen süre içerisinde çok küçük dalgalanmalar olmakla birlikte genel olarak azalma eğiliminde olmuştur (Şekil 8). Tablo 7'de nüfusun değişim yüzdesi kısmında da görüleceği üzere bu artış ve azalmalar her dönemde farklı oranlarda gerçekleşmiştir.

TÜİK kayıtlarında köye ait ilk nüfus sayım bilgisi 1935 yılına aittir. Bu tarihten 1960 yılına kadar geçen süre içerisindeki artış nüfusun doğal gelişme hareketidir. Yani doğumlarla ölümler arasındaki fark bu artışı sağlamıştır. Öyleki bu yıllar içerisinde 1940-1945 arası dönemde her ne kadar ülkemizde II.Dünya Savaşı'nın etkileri hissedilse de artış devam etmiş Cumhuriyet'in ilanından sonra başlayan kalkınma hamlesi ile ülkemizde eğitim, sağlık ve beslenme koşullarının iyileşmesi ve ortalama insan ömrünün uzaması bu durum üzerinde etkili olmuştur.

1960-1965 döneminde ise nüfustaki azalma dikkat çekicidir. Bu azalma Sarıçevre'ye bağlı bir mahalle olan Tepecik'in Sarıçevre'den ayrılarak ayrı bir köy durumuna gelmesi ve 1965 nüfus sayımında ayrı bir köy olarak sayılması ile ilgilidir.

1965'den sonra köy nüfusun da çok küçük artışlar dışında nüfus hızla azalmaya başlamıştır. Bu azalma her dönemde farklı nedenlere bağlı olarak gerçekleşmiştir. 1965-1970 arası dönemde bir dış göç hareketi başlamıştır. Bu yıllarda bilindiği üzere ülkemizden başta Almanya olmak üzere çeşitli Batı Avrupa ülkelerine yapılan göçler nüfus kaybında etkili olan temel faktördür. 1970'lerden 1990'lara kadar olan sayım dönemlerinde nüfusun kısmen istikrarlı olduğu söylenebilir. Bu aradaki sayım dönemlerindeki artış ve azalmalar yine doğal nedenlere bağlıdır.

1990'dan günümüze kadar geçen dönemdeki azalma da oldukça dikkat çekicidir. Bu ciddi nüfus kaybının çeşitli sebepleri olmakla beraber temel sebebi ekonomik

faktörlerdir. Geçmişten günümüze toprakların miras yoluyla bölünmesiyle köylünün arazisi ekonomik olarak kullanım değerini yitirmiş, tarımda makineleşme ve buna bağlı olarak ortaya çıkan işsizlik özellikle bu yıllarda büyük bir hız kazanmıştır. Özellikle 2000’li yılların başında tütünde çiftçilerin aleyhine yaşanan gelişmeler ve buna bağlı olarak ortaya çıkan ekonomik sıkıntılar nedeniyle başta Bafra ve Samsun olmak üzere İstanbul ve Bursa gibi büyük şehirlere yoğun bir göç hareketi başlamıştır. Öyleki 2000-2007 arası dönemde köy nüfusu neredeyse yarıya yakın oranda azalmıştır. Öte yandan köyde eğitim ve sağlık hizmetlerinin yetersiz olması (Köyde sağlık ocağı bulunmamakta, ilköğretim okulu 5. sınıfa kadar eğitim-öğretim yapmaktadır.) bu göç hareketindeki diğer itici faktörler olarak gösterilebilir.

2.2. Nüfusun Özellikleri

2.2.1. Türbe ve Sarıçevre Köylerinde Nüfusun Yaş Durumu

Araştırma sahasında nüfusun yaş gruplarına dağılımlarını gösteren tablolar incelendiğinde köylerdeki nüfusun yaş gruplarına dağılımında benzer özellikler görülmektedir (Tablo 10) ve (Tablo 11).

Tablo 10. Sarıçevre köyünde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı(1990-2000).

SARIÇEVRE		YAŞ GRUPLARI					
Sayım yılı	Toplam	0-14	%	14-65	%	65+	%
1990	634	187	29.4	416	65.6	31	5
2000	469	130	27.7	289	61.6	50	10.6

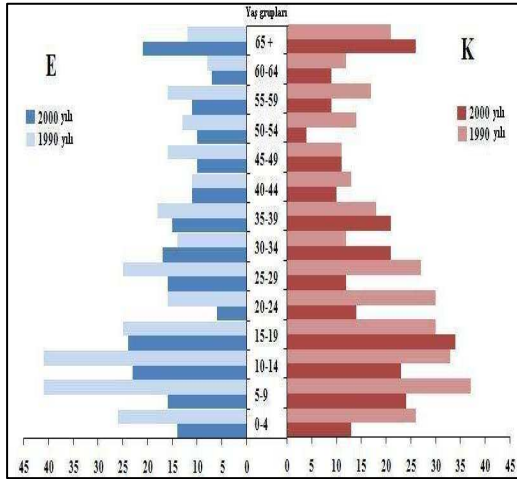
Kaynak: T.C.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu verileri (2006).

Tablo 11. Türbe köyünde nüfusun yaş gruplarına göre dağılımı(1990-2000).

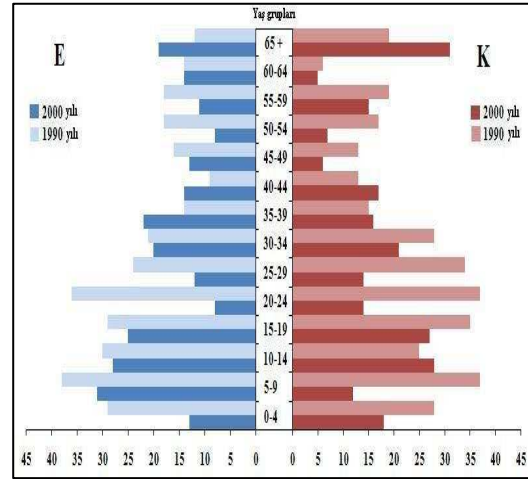
TÜRBE		YAŞ GRUPLARI					
Sayım yılı	Toplam	0-14	%	14-65	%	65+	%
1990	584	204	35	346	59.2	34	5.8
2000	432	113	26.0	272	63.0	47	11.0

Kaynak: T.C.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu verileri (2006).

Öncelikle her iki köyde de 1990'dan 2000'e kadar geçen on yıllık süreçte 0-14 yaş grubundaki nüfusun toplam nüfus içindeki payı azalırken 65+ üstü nüfusun payı artmıştır. 0-14 yaş grubundaki azalma Türbe köyünde çok daha belirgindir. Bu durum köylere ait nüfus piramitlerinde de açıkça görülebilmektedir (Şekil 9) ve (Şekil 10). Nitekim her iki köye ait piramitlerin tabanındaki daralma vardır. Bu durum özellikle 1990'lardan sonra hız kazanan ülkemizdeki nüfusun artışındaki azalma eğilimine bağlanabilir. Tablolarda dikkati çeken bir başka unsur ise yaşlı nüfusun toplam nüfus içindeki payının on yılda yaklaşık iki katına çıkmasıdır. Bu durum ise kısaca eğitim ve sağlık koşullarının iyileşmesi ve buna bağlı olarak ortalama insan ömrünün uzaması ile açıklanabilir.

Şekil 9. Türbe köyüne ait nüfus piramidi

Şekil 10. Sarıçevre köyüne ait nüfus piramidi

2.2.2. Sarıçevre ve Türbe Köylerinde Nüfusun Eğitim Durumu

Arazilerin doğru kullanımında araziyi kullananların eğitim durumu hiç kuşkusuz önemli bir faktördür. Bu açıdan değerlendirildiğinde araştırma sahasını teşkil eden köylerdeki eğitim seviyesi oldukça düşük düzeydedir.

Tablo 12'de görüldüğü gibi her iki köyde de okuma yazma bilmeyen kişilerin

toplam nüfus içindeki payı bir hayli fazladır. Sarıçevre köyünde nüfusun %12.6'sı, Türbe köyünde ise %18'i okuma yazma bilmemektedir. Ve bunların büyük bir kısmını kadınlar oluşturmaktadır. Köylerde herhangi bir okul bitirmeyenlerin oranı Sarıçevre'de % 24, Türbe'de biraz daha yüksek olup % 27'dir.

Tablo 12. Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun okuma yazma durumu(2000).

OKUMA YAZMA DURUMU					
		TOPLAM	BİLEN	BİLMİYEN	BİR OKUL BİTİRMEYENLER
SARIÇEVRE	Toplam	428	374	54	103
	Erkek	219	214	5	58
	Kadın	209	160	49	45
TÜRBE	Toplam	399	327	72	108
	Erkek	184	160	24	48
	Kadın	215	167	48	60

Kaynak: T.C.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu verileri (2006).

Nüfusun bitirdiği okullar incelendiğinde ise Sarıçevre köyünde nüfusun % 51.1'i, Türbe köyünde % 43.3'ü ilkokul mezunudur. Yani nüfusun büyük kısmı en alt seviyede eğitim almıştır. Ayrıca öğretim üst kademelerine doğru ortaokul, lise, yüksek öğretim de kadınların sayısı erkeklerden oldukça azdır (Tablo 13). Bu da geleneksel aile yapısının kırsal kesimde hala devam ettiğinin bir göstergesidir. Aileler eğer çocuklarından birinin eğitim almasını istiyorlarsa tercihlerini erkek çocuklarından yana kullanmaktadırlar.

Tablo 13.Sarıçevre ve Türbe köylerinde nüfusun bitirilen okullara dağılımı(2000)

BİTİRİLEN OKUL							
		İLKOKUL	İLKÖĞR.	ORTAOKUL	LİSE	LİSE DENGİ MESLEK OKULU	YÜKSEK ÖĞRETİM
Sarıçevre	Toplam	219	12	10	18	5	7
	Erkek	123	5	8	11	5	4
	Kadın	96	7	2	7	-	3
Türbe	Toplam	173	7	21	9	5	4
	Erkek	77	5	17	5	5	3
	Kadın	96	2	4	4	-	1

Kaynak: T.C.Başbakanlık Türkiye İstatistik Kurumu verileri (2006).

Sonuç olarak araştırma sahasında eğitim seviyesi oldukça düşüktür. Bu durum hiç kuşkusuz çiftçilerin tarımsal uygulamalarına (sulama, gübreleme, ilaçlama, modern teknikleri ve araçları kullanma v.b.) yansımakta ve arazi kullanımına ilişkin çok çeşitli sorunların ortaya çıkmasında etkili olmaktadır. Çünkü arazilerin potansiyellerine uygun, sürdürülebilir ve ekonomik kullanımı ancak bilinçli çiftçiler ile mümkündür.

2.3. Yerleşme Özellikleri

Bu bölümde araştırma sahasını teşkil eden yerleşmelerin idari durumları ve yerleşme coğrafyası açısından gösterdikleri özellikleri incelenmiştir.

Araştırma sahasını teşkil eden Türbe ve Sarıçevre idari bakımdan Bafra ilçesine bağlı birer köydür. Her iki köyde de temel ekonomik faaliyet tarım olup hayvancılık ikinci planda kalmaktadır. Özçağlar (1996:8-11) “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy, Bucak, İlçe ,İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler” adlı makalesinde köy kavramı ile ilgili şu önemli bilgileri verir:

Köy belirli bir idari sınıfı bulunan ve bu sınırlar içerisinde yer alan devamlı ve geçici yerleşmeleriyle ekonomik faaliyet sahalarından oluşan, nüfusu 2000’den az veya 2000’den fazla, tarımsal faaliyetlerin egemen olduğu ve seçimle iş başına gelen muhtar ve ihtiyar heyetinin yönettiği tüzel kişilik kazanmış en küçük idari ünedir. Bir köyün idari sınırları içerisinde bulunan her bir yerleşim ünitesi ve ekonomik faaliyet

alanları (tarım alanları, otlaklar, orman alanları v.b.) köyü oluşturan unsurlardır. Bir köyün yönetim alanı içerisinde insanların sürekli oturduğu tek bir yerleşim ünitesi bulunuyorsa bu tip köylere “tek yerleşmeli köy” denir. Bu yerleşmeleri oluşturan köyler arazi üzerinde sık dokulu (toplu), hafif gevşek dokulu (yarı dağınık), veya çok dağınık bir şekil gösterebilirler. Yerleşim ünitelerini oluşturan konutların arazi üzerindeki dağılışı biçimleri dış görünüm olarak yerleşme şeklini belirlemektedir. İşte köy denince sadece tek bir yerleşim birimi akla gelmektedir ki bu tür bir yaklaşım tamamen yanlıştır. Oysa köy bir idari ünite olup, bu ünite içerisinde çeşitli tipte ve sayıda kırsal yerleşim birimleri bulunabilmekte, aynı zamanda bu yerleşmeleri çepeçevre kuşatan ekonomik faaliyet alanları yer almaktadır. Bu haliyle köyler hem idari hem de coğrafi bir karaktere sahiptirler. Bir köyün yönetim alanı içerisinde birden fazla bulunan devamlı yerleşim ünitelerinden her birine “mahalle” adı verilir. Eğer bir köydeki mahalle sayısı birden fazla ise o köye “mahalleli köy” de denir.

Özçağlar (1996)’ın bu değerlendirmelerinden yola çıkıldığında araştırma sahasını teşkil eden Türbe ve Sarıçevre köylerinin her ikisi de “mahalleli köy” olup, Sarıçevre merkez ve Çatak mahallelerinden, Türbe köyü merkez, Çaltılık, Ada, Karayer ve Dede (Türbe) mahallelerinden oluşmaktadır.

Üzerinde buldukları jeomorfolojik birimlere göre yapılacak bir değerlendirmede Türbe köyü, yeni delta üzerinde yer aldığından ova yerleşmesi iken, ova gerisindeki aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan Sarıçevre köyü alçak plato yerleşmesidir.

Yerleşme dokularına göre yapılacak sınıflandırmada araştırma sahasını teşkil eden iki köy birbirinden oldukça farklı özellikler göstermektedir. Sarıçevre köyü tümüyle toplu yerleşme özelliği göstermektedir (Foto 6). Türbe köyü ise yeni delta üzerinde yer alan diğer köyler gibi dağınık yerleşme özelliği göstermektedir (Foto 7). Araştırma sahasında yerleşme şeklinin farklılık göstermesinde iskan tarihi ,mülkiyet durumu, su kaynakları, tarım alanlarının özelliği gibi çeşitli faktörler etkili olmuştur.

Foto 6. Uydu görüntüsünden aşınım yüzeyi üzerinde yer alan Sarıçevre köyünün toplu yerleşme dokusu (www.earth.google.com'dan).

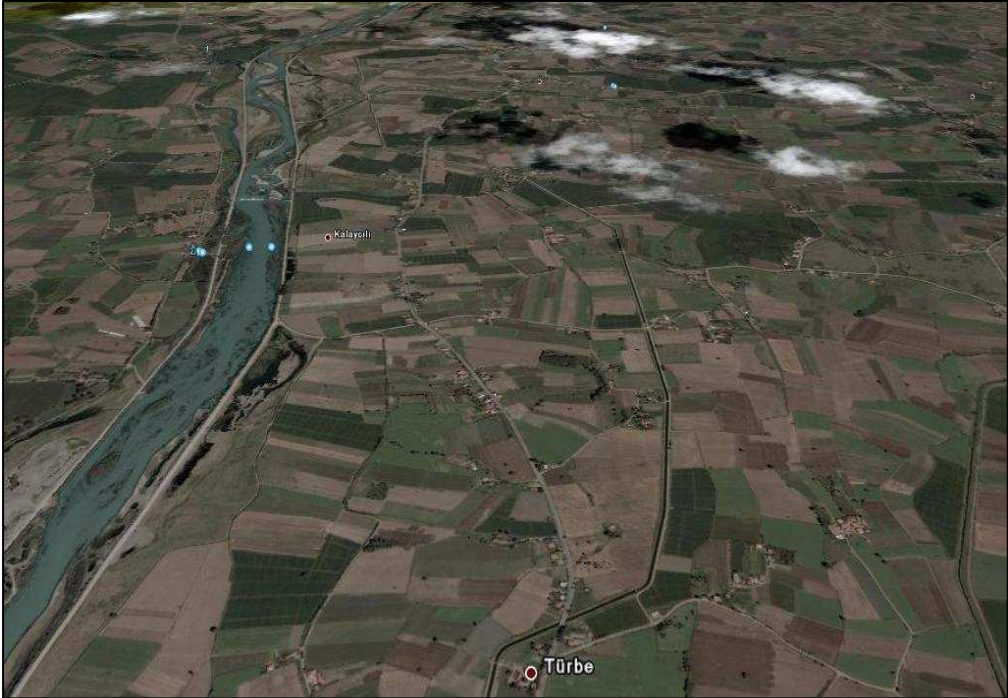

Foto 7. Uydu görüntüsünden yeni delta sahasında yer alan Türbe köyünün dağınık yerleşme dokusu(www.earth.google.com'dan).

Yılmaz (2002:92)'de, mübadele esnasında bir kısım halkın Rumların boşalttığı köylere yerleştirilmesi sonucu toplu yerleşme geleneğinin devam ettirilmesinin sağlandığını, ovaya sonradan gelen göçmenlerin de özellikle yeni delta üzerinde topraklandırılması ile kendiliğinden dağınık bir yapının ortaya çıktığını belirtmektedir. Yeni Delta'nın tarıma ve yerleşmeye elverişli olmayan taban suyu yüksek kesimlerinin zaman içinde drene edilerek, tarıma kazandırılması sonucu meskenlerin tek tek buraya sokulduğunu da eklemektedir. Daha öncede belirtildiği gibi Sarıçevre köyü mübadele ve sonrasında yoğun olarak göçmenlerin yerleştirildiği bir saha iken Türbe köyünün de içerisinde yer aldığı yeni delta sahasında asıl nüfus artışı ve yerleşme drenaj çalışmalarının yoğunlaştığı 1960 sonrasına rastlamaktadır.

Tomal (1999: 39-40), Yeni Delta'da pek çok köyde 19. yy.dan önce nüfus ve yerleşme olmadığını, bu köylerde nüfuslanmanın ilk defa Çerkezlerin göçü ile (1877-1878)' de başladığını, Çerkezlerin diğer gruplardan önce buralara geldikleri için yerli halk olarak kabul edildiklerini ve bunların büyük toprak sahipleri olduklarını belirtmektedir. Türbe köyü muhtarı bu bilgiyi doğrulamış ve Türbe köyünde en geniş arazilere Çerkezlerin sahip olduklarını ve bu nedenle "ağa" olarak adlandırıldıklarını ifade etmiştir. 1924 sonrası devlet, Türbe köyünün de dâhil olduğu yeni delta üzerindeki boş arazileri Balkan göçmenlerine vererek bu kişileri topraklandırmıştır. Göçmenler ve daha sonra ovaya gelen Lazlar, ormanlık alanları tahrip ederek topraklarını genişletmişlerdir.

Sarıçevre köyünde ise böyle bir durum söz konusu olmamış göçmenler, Rumlar'ın terk ettiği toprakları kullanmaya devam etmişlerdir.

Yukarıda açıklanan faktörler, araştırma sahasında yerleşmelerin dağınık ve toplu olmasını etkilemekle birlikte asıl önemli faktör su temini şartları ve yeryüzü şekillerinin etkileridir. Nitekim yeni delta üzerindeki Türbe köyünde arazinin düz, suyun bol olması ve kuyuların bu arazi üzerinde rahatlıkla açılabilmesi su teminini kolaylaştırmaktadır. Sulamalı tarımla yoğun olarak sebzeçilik yapılan köyde, köylüler konutlarını bir araya değil tarlalara yakın yerlere inşa etmeyi

tercih etmektedirler. Hafif eğimli bir arazi üzerinde yer alan Sarıçevre köyünde daha öncede belirtildiği gibi su temininin daha güç olması nedeniyle köydeki yerleşme topludur.

Doğanay (1997:267-271), Türkiye köylerinin (istisnaları bulunmakla birlikte) fizyonomisinde, peyzaj bakımından çağdaş anlamda insan eseri bir planın söz konusu olmadığını ancak doğal ve beşeri nedenlerle, köy yerleşmelerinin belli bir form aldığını ifade eder. Toplu çekirdekli köylerde rastlanan bu plan tiplerini esas alarak köy yerleşmelerini; yol boyu köyleri, ışınsal dokulu köyler, dairesel şekilli köyler ve küme köyler olarak sınıflandırmaktadır. Dağınık yerleşme çekirdek veya gruplarından oluşan bir köy yerleşmesinde, belli bir şekil-form aramanın fazla bir anlam ifade etmediğini de eklemektedir.

Bu açıklamalar doğrultusunda değerlendirildiğinde, daha öncede belirtildiği gibi dağınık yerleşme özelliği gösteren Türbe köyünde bir plan tipi söz konusu değildir. Sarıçevre köyü ise küme köy özelliği göstermektedir. Küme köylerde, yerleşmeler bir arada ve düzensiz şekilde dağılmıştır. Yerleşmelerin merkezden çevreye doğru sıklıkla azalmakta ve gevşekleşmektedir. Köyde okulun ve caminin bulunduğu yerin tam manada olmasa da bir merkez özelliği gösterdiği söylenebilir.

Özetle araştırma sahasında yerleşmelerin bugünkü görünümünü almalarında, başta arazi yapısı olmak üzere, su kaynakları, iskan tarihi ve mülkiyet durumu oldukça etkili olmuştur.

Yerleşmelerin yapısını oluşturan en küçük eleman olan meskenler, kullanılan malzeme, şekil ve çeşitli kısımlarının düzeni bakımından çok farklı görünümde olabilmektedirler. Meskenlerin çeşitli şekiller almasında etnik, tarihi ve psikolojik faktörlerin yanında coğrafi faktörlerin de etkisi bulunmaktadır. Bu etki yapı malzemesi, şekil ve çeşitli kısımlarının düzenine (plan) yansımakta ve meskenler bu etkiyi yansıttıkları oranda coğrafi bir önem taşımaktadırlar. Diğer taraftan evin, fiziki koşulların yanında, içinde bulunduğu ekonomik ve sosyal

faktörlerin de etkisi altında kaldığını da vurgulamak gerekir. Kır meskenleri coğrafi çevreye en iyi uyan ve buldukları çevrenin etkisini taşıyan meskenlerdir (Tolun-Denker:1977:56-61).

Araştırma sahasını teşkil eden yerleşmeler birer kır yerleşmesi olmalarına karşın meskenlerin bugün itibarı ile şehirdeki konutlardan hiçbir farkı yoktur (Foto 8).

Foto 8.Türbe köyündeki modern konutlardan bir görünüm.

Hatta Türbe köyünde geniş toprak sahiplerine ait evlerin bir kısmı oldukça lüks bir görünüm bile sergilemektedir. Bu durum üzerinde başta ekonomik koşullar olmak üzere, her iki köyünde şehir merkezine çok yakın olmaları, günümüzde ulaşım ve iletişim imkanlarının çok gelişmiş olması etkili olmuştur. Yapı malzemesi olarak betonun kullanıldığı bu evler tek katlı yada iki katlı olup genellikle üç oda ve bir salondan oluşmaktadır. Sarıçevre köyünde sayıları bir hayli fazla olmakla birlikte evlerin bir kısmı yaklaşık bir metrelik tuğla duvarlar

ile çevrilidir. Bütün odalar salona açılmakta olup tuvalet ve banyoda salonun bir köşesinde bulunmaktadır. Bu evlerde coğrafi çevre etkisini yansıtan belki de tek unsur çatı tipidir. Araştırma sahasındaki bol yağışlı iklim çatıların bu şekli almasında etkili olmuştur. Çatı malzemesi olarak da oluklu kiremit veya oluklu çinko levhalar kullanılmaktadır. Evler yukarıda da belirtildiği gibi köylerdeki insanların ekonomik durumları hakkında önemli ip uçları da vermektedir. Örneğin Türbe köyündeki evlerin bir çoğunun çatısında güneş enerjisi sistemi bulunurken, Sarıçevre köyünde bu sistemi kullanan sadece bir konuta rastlanmıştır.

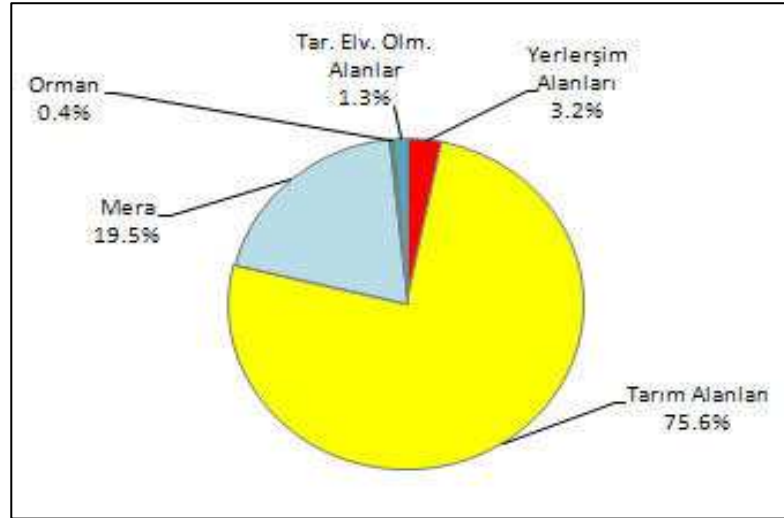
Araştırma sahasını teşkil eden köylerin tarımsal faaliyetlerinin farklı olmasına bağlı olarak ev eklentilerinde de bir takım farklılıklar bulunmaktadır. Sebzeçilikle uğraşan Türbe köyünde ev eklentileri geniş bir avlu içerisinde yer alan ambar,sergen, tam, pin ,samanlık, garaj ve fırındır. Tütün tarımı ile uğraşan Sarıçevre köyünde bu eklentilere ek olarak tütün işlerinde kullanılan mağaza, salaşık, çardak gibi eklentilerde bulunur.

BÖLÜM 3 BAFRA'NIN İKİ KÖYÜNDE (TÜRBE VE SARIÇEVRE) KARŞILAŞTIRMALI ARAZİ KULLANIMI

3.1. Genel Arazi Kullanımı

Yeni delta üzerinde yer alan Türbe köyü ve hemen ova gerisinde aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan Sarıçevre köyünde arazi kullanımı, esas olarak jeomorfolojik özellikler, iklim koşulları ve toprak örtüsü özellikleri tarafından belirlenmektedir.

Yeni delta üzerinde yer alan Türbe köyünde arazinin büyük bir kısmı tarıma ayrılmış olup (%75.6), bu sahada yoğun olarak sulu tarım yapılmaktadır (Şekil 11).

Şekil 11. Türbe köyünde arazinin halihazır kullanım durumu.

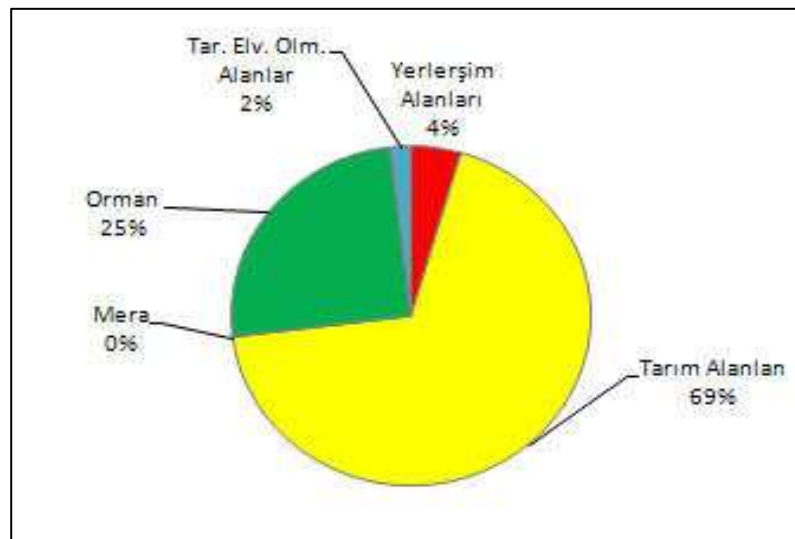
Daha evvel de belirtildiği gibi geçmişte orman örtüsü ile kaplı olan köy arazisi zaman içerisinde büyük ölçüde tahrip edilerek tarım alanlarına dönüştürülmüş ve bugün ormanlardan geriye küçük koruluklar kalmıştır. Köydeki iki büyük mera alanı ise köy arazinin % 19.5'ini oluşturmaktadır (Tablo 14).

Tablo 14. Türbe ve Sarıçevre Köylerinde Arazinin Halihazır Kullanım Durumu

Arazi Kullanım Üniteleri (da.)	Türbe	Oran %	Sarıçevre	Oran %
Yerleşim Alanları	170	3.2	190	4.4
Tarım Alanları	4023	75.6	2923	68.6
Mera	1040	19.5	-	-
Orman	19	0.4	1071	25.1
Tar. Elv. Olm. Alanlar	70	1.3	80	1.9
Toplam	5323	100	4264	100

Kaynak: Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü İstatistiki Bilgi Dokümanları (2006).

Ova güneyinde aşınım yüzeyleri üzerinde yer alan Sarıçevre köyü II. , III. , IV. sınıf hafif ve orta eğimli bir araziye sahiptir. Türbe köyündeki kadar olmasa da arazilerin önemli bir kısmı (% 68.6) tarıma ayrılmıştır (Tablo 14). Burada arazilerin % 25'i ormanlık olup, köyde meralık alan bulunmaması dikkat çekicidir (Şekil 12).

Şekil 12. Sarıçevre köyünde arazinin halihazır kullanım durumu.

3.2. Tarım Alanları

Çalışma sahasını teşkil eden her iki köyde de arazilerin çok önemli bir bölümü tarıma tahsis edilmiş durumdadır. Tamamen I.sınıf arazilerden oluşmuş Türbe köyünde iklimin ve sulamanın verdiği imkanlarla sebze tarımı yapılmaktadır. II. ,III. ve IV. sınıf arazilerden oluşmuş Sarıçevre köyünde ise sulama imkanları olmadığı için kuru tarım özellikle de tütün tarımı yapılmaktadır.

3.2.1. Mülkiyet Durumu

Tarım arazilerinin ekonomik olarak kullanılmaları açısından parsellerin sayısı ve ortalama büyüklükleri önem taşımaktadır. Parsel sayısı arttıkça ve parseller küçüldükçe ekonomik olarak kullanımları güçleşmektedir. Türk Medeni Kanunun mirasla ilgili hükümlerine göre, bir tarım işletmesinde aile reisinin ölümü halinde işletmenin arazi varlığı hak sahipleri arasında paylaşılmaktadır. Araştırma sahasında bu durumun tespiti için Bafra İlçe Kadastro Müdürlüğüne başvurulmuş, Sarıçevre köyünde 346, Türbe köyünde ise 660 parsel bulunduğu bilgisine ulaşılmıştır. Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü'nün 2002 yılında yayınladığı “bilgi edinme” ile ilgili genelgesi üçüncü kişilerin bilgi edinmesine önemli ölçüde sınırlama getirdiğinden kullanılan parsellerin büyüklüklerine ilişkin verilere buradan ulaşılamamıştır. Bu eksiklik Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü'nün Çifti Kayıt Sistemi (ÇKS) ile giderilmeye çalışılmıştır. Ancak ÇKS uygulaması henüz tamamlanmadığından buradaki bilgilerde eksiklik olduğu görülmüştür. Bu sistemde 2007 yılı Aralık ayı itibarı ile 136 haneli Türbe köyünden 78 kişi, 115 haneli Sarıçevre köyünden 60 kişi kayıtlıdır. Araştırma sahalarındaki mülkiyet durumu hakkında bir fikir vermesi açısından bu bilgilerden yararlanılarak aşağıdaki Tablo 15 oluşturulmuştur.

Tablo 15. Türbe ve Sarıçevre köyünde ailelere ait tarımsal işletme büyüklükleri.

KÖYLER	İŞLETME BÜYÜKLÜKLERİ(da.)						
	0-9,99	10-10,99	20-20,99	30-30,99	40-40,99	50-50,99	60-60,99
Türbe (hane sayısı)	3	11	19	15	12	8	10
Sarıçevre (hane sayısı)	8	21	12	7	9	1	3

Kaynak: İlçe Tarım Müdürlüğü verileri (2007).

Tablo 13'ün incelenmesinden anlaşılacağı üzere her iki köydeki ailelerin kullandığı toprak büyüklüğü genellikle küçük aile işletmesi ölçüsünde olup, 1-50 da. arasında bir yoğunluk görülmektedir. Yalnızca bu bilgilere dayanılarak araştırma sahasındaki işletmelerin çok küçük olduğu sonucuna varmak doğru olmayacağından konuyla ilgili olarak köy muhtarlarının bilgisine de başvurulmuştur. Her iki köy muhtarı tablodan çıkan sonucun köylerdeki mevcut durumu ortaya koyduğu bilgisini vermişlerdir. Konuyla ilgili olarak Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü hazırlamış olduğu brifingde (2006:4)'de şu ifadeler yer vermektedir:

İlçemizde çiftçi ailelerin kullandığı toprak büyüklüğü genellikle küçük aile işletmesi ölçüsünde olup, ortalama 1-50 dekar arasındadır. Bu arazi ölçeğine sahip çiftçi sayısı, toplam aile sayısının %90'ını oluşturmaktadır. Bu kişilerin sahip oldukları arazi miktarları toplam tarım arazisinin % 65'i dir.

Buradan da anlaşılacağı üzere bu durum yalnızca araştırma sahasındaki her iki köyde değil Bafra'nın tamamında bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyonu Raporu (2000:7)'nda bir ailenin yıllık geçimini sağlayacak işletme büyüklüğünün kuru tarım alanlarında asgari 200 dekar, sulu tarım alanlarında asgari 100 dekar olmasının zorunlu olduğunun belirtilmektedir.

Ülkemizde ve araştırma sahasında tarım işletmelerinin bu şekilde parçalı ve küçük olmasının nedenleri çeşitli olmakla beraber en önemli sebep hiç kuşkusuz miras yoluyla tarım arazilerinin küçülmesidir. Ayrıca geçerli olan mülkiyet ve ticaret yasalarında, Tarım Reformu Bölgeleri dışında, tarım arazilerinin bölünerek alınıp satılması yoluyla el değiştirmesi için herhangi bir sınır bulunmamaktadır. Bu nedenle alım satım yoluyla ortaya çıkan bölünmeler de önemli yer tutmaktadır. Bu iki nedene özellikle son yıllarda göçe bağlı olarak artan sermaye ve işgücü yetersizliğini de eklemek mümkündür. Şöyle ki sermaye ve işgücü yetersizliği bulunan bazı arazi sahipleri, arazilerinin tümünü işleyemedikleri için bir bölümünü ortakçılık, yarıcılık ve kiracılık yoluyla işletmektedirler. Bu durum tapu kayıtlarında görülmesi de fiilen işletmenin parçalanmasına neden olmaktadır. Bu arada kentlerde oturup köydeki arazilerini bölümler halinde kiracı veya ortakçıya verenlerde parçalanmada etkendirler (Çevik, Osman Tekinel1994: 556).

Tarım arazilerinin bu şekilde parçalı olması bir takım sorunları da beraberinde getirmektedir. Bu durum en başta tarım işletmelerinin yapısı ve başarısını olumsuz etkilemektedir. Şöyle ki tarımsal üretim için arazisi yeterli büyüklükte olmayan ve ya arazileri dağınık ve küçük parsellerden oluşan tarım işletmelerinde genellikle parsel şekilleri de standart geometrik şekillerden farklıdır. Gittikçe küçülen ve şekilleri bozulan tarım işletmelerinde her parselde gidip gelmede zaman ve işgücü kaybı, küçük parsellerde etkin makine kullanımının güçlüğü, çağdaş tarım tekniklerinin uygulanmasındaki güçlükler, parseller küçüldükçe sınır kayıplarının oransal olarak büyümesi nedeniyle arazi verim kayıplarının artması, çiftlik içi ulaşım, sulama ve drenaj hizmetlerinde maliyetin yükselmesi gibi sakıncalara neden olmakta, bunların bir sonucu olarak işletmelerin başarısı ve gelişmesi de olumsuz etkilendiğinden bu durum ekonomik bir işletmecilik yapılmasını önlemektedir (Çevik, Osman Tekinel1994: 557).

Araştırma sahasında bu olumsuz durumlar ile ilgili yapılan gözlemlerde köylülerin genellikle parsel sınırlarına, sulama kanallarına ve ulaşım sistemlerine yaklaşmayıp sınıra paralel yaklaşık 30 cm genişliğindeki bir toprak şeridini

ekmeyerek boş bıraktıkları görülmüştür. Bu durum bir bölüm arazinin boş kalmasına ve üretim kaybına neden olmaktadır(Foto 9).

Foto 9. Türbe köyünde parcel sınırında boş bırakılarak ekilmeyen oldukça geniş bir alan

Araştırma sahasındaki köylerden Sarıçevre’de küçük, dağınık ve şekilleri düzensiz parsellerde ekonomik olarak üretim yapmak, modern tarım yöntemlerinin (sulama, ilaçlama, gübreleme) uygulanmasına bağlıdır. Ancak bu tür uygulamalar maliyeti artırdığından kişiler arazileri ile yeterince ilgilenmemekte bu arazileri daha çok kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla ürün ekerek değerlendirmektedirler. Ayrıca toprak işlenmesi, ekim, dikim, bakım ve hasat gibi çeşitli faaliyetler için uzakta bulunan tarlalara gidip gelme iş gücü, zaman ve akaryakıt kaybı ile taşıt ve makinelerin yıpranmasına yol açtığından bu araziler çiftçiler tarafından gözden çıkarılmaktadır. Türbe köyünde en azından

sulamanın rahatlıkla yapılabiliyor olması nedeniyle çiftçilerin bu tür parselleri daha iyi değerlendirdikleri gözlenmiştir.

Araştırma sahasındaki köylerden Türbe’de parsel sınırları daha çok sulama kanalları, ağaçlar ve sınıra yakın arazinin boş bırakılması ile belirlenmektedir. Köyün içinden geçen ana yol kenarındaki parseller genellikle tahta ve beton kazıklara tel bağlanarak çevrilmiştir. Sarıçevre köyünde ise hemen hemen bütün parseller tel ile çevrilidir. Bu durumun sebebi köyde her evde büyükbaş hayvan bulunmasına karşılık mera bulunmayışıdır. Hayvanların tarım arazilerine girip zarar vermesi kişiler arasında sık sık anlaşmazlıklara neden olduğu için araziler en garanti yöntem olan tellerle çevrilmektedir.

Türbe köyü DSİ’nin Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Projesi kapsamında 2000 yılında sulamaya açılmıştır. Parsellerin bu şekilde parçalı ve küçük olduğu araştırma sahasında ne yazık ki toplulaştırma yapılmamıştır. Oysa bu tür arazilerde toplulaştırmanın önemi çeşitli araştırmacılar tarafından vurgulanmıştır.

Arazi toplulaştırma (yada son yıllarda Türkiye’de daha geniş çevrede kullanıldığı gibi arazi düzenleme), tarımsal mekanın toplumun ve bireyin ihtiyaçları doğrultusunda ve günün gelişmiş tarım teknolojisi gereklerine uygun olarak yeniden düzenlenmesidir. Daha geniş anlamda, bir tarım işletmesine ait dağınık durumda bulunan ve düzgün şekilli olmayan tarım parsellerinin düzgün tarlalar olacak şekilde bir araya toplanması, bunun yanında çiftçi ailelerinin çalışma ve yaşama koşullarını iyileştirmek, yaşam düzeylerini yükseltmek; toprağı, suyu ve doğayı korumak ve toprak verimliliğini artırmak amaçları ile alınabilecek tüm teknik, ekonomik ve toplumsal önlemleri içeren bir yeniden düzenlemedir (Erkan 1994:1192).

Çevik, Osman Tekinel (1994: 560-565) ise konu ile ilgili başka önemli hususlara değinmektedirler:

Arazi toplulaştırması sulama projelerinde önemli bir eksikliği tamamlayan ve ihmal edilmemesi gereken bir uygulamadır. Çünkü toplulaştırma ile yukarıdan bahsedilen olumsuzlukların büyük ölçüde önüne geçilebilmektedir. Ayrıca kırsal alanda arazi mülkiyeti çok değer verilen bir olgu olarak kabul edilir. Bu nedenle varisler arasında süregelen mülkiyet anlaşmazlıkları ile çiftçiler arasındaki yol, su ve sınır anlaşmazlıkları sosyal huzurun bozulmasında, yerel yönetim ve kuruluşlarına sık sık başvurulmasında önemli etkenler olarak

gösterilmektedir. Arazi toplulaştırmasının anlaşmazlıkların bir bölümünün ortadan kaldırılmasında veya tamamen çözümlenmesinde ve dolayısıyla sosyal huzurun nispeten sağlanmasında etkili rol oynadığı da bilinmektedir. Sulama projelerinin en ekonomik şekilde gerçekleştirilebilmesinde arazi toplulaştırması önemli bir etken olmaktadır. Toplulaştırma projelerinde yol ve kanal uzunluklarında sağlanan azalma, proje maliyetini olumlu yönde etkilediğinden önemli oranlarda tasarruf sağlanabilmektedir. Kamu sulama sistemlerinin etüt ve planlama aşamalarından itibaren, arazi toplulaştırmasıyla birlikte uygulanmasının ve bu uygulamalarda tarla içi sulama, drenaj, ulaşım ve arazi tesviyesine de yer verilmesinin, sulama yatırımlarında önemli ölçüde tasarrufa neden olduğu kadar, sulama randımanı ve sulama oranının yükselmesinde de önemli bir etken olduğu ve tarım işletmelerinde net gelir artışı sağlayabileceği anlaşılmaktadır

Buradan da anlaşılmaktadır ki Türbe köyü için artık mümkün olmasa da Martıkale-Karaköy Pompaj Sulaması kapsamında olan Sarıçevre köyü ve diğer köyler de sulama çalışmaları ile birlikte toplulaştırma çalışmalarının da yürütülmesi uygun olacaktır.

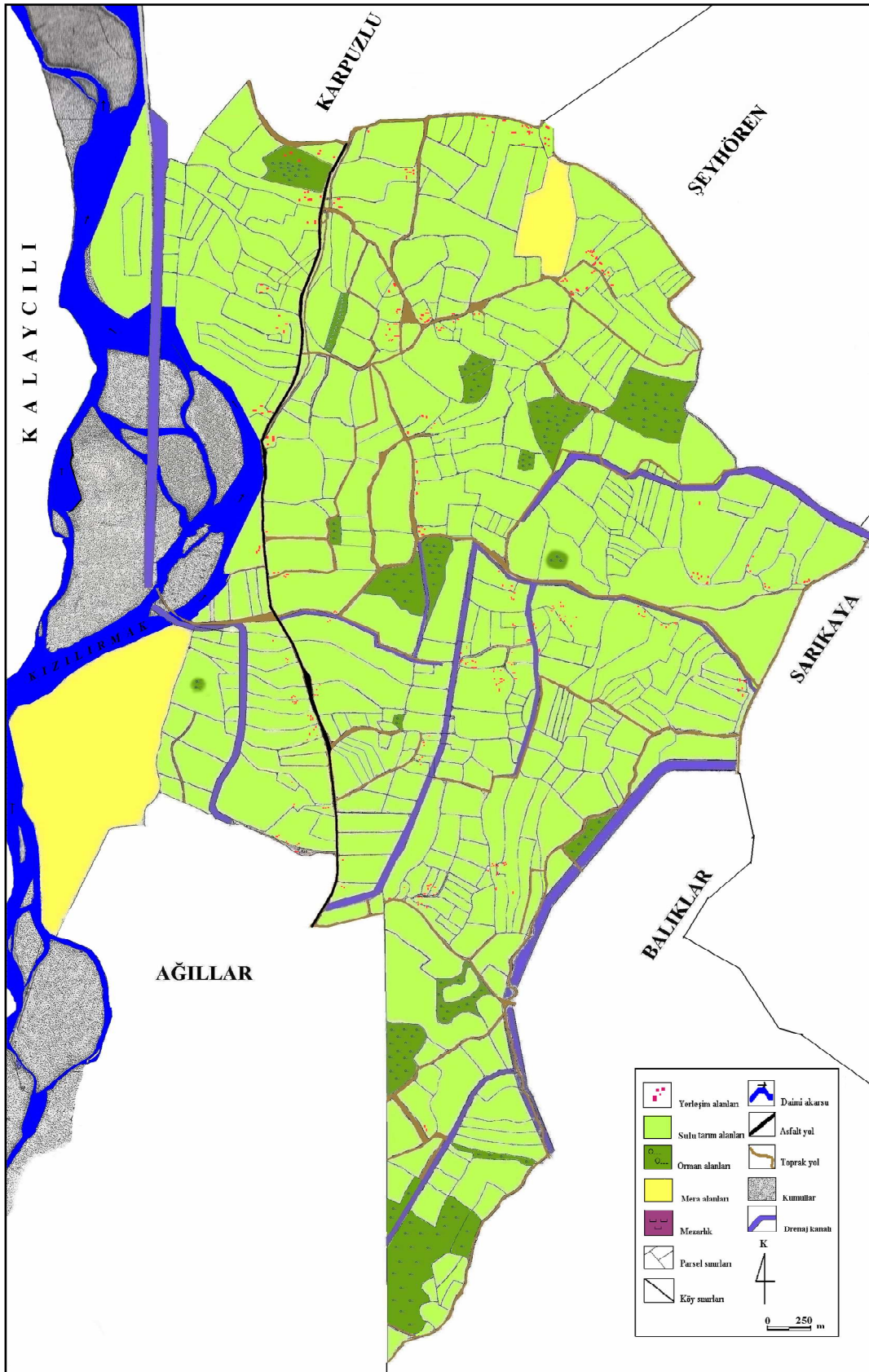
3.2.2. Tarımsal Faaliyetler

Çalışmanın bu kısmında, araştırma sahasındaki köylerdeki tarımsal faaliyetler ayrı ayrı ayrıntılı olarak incelenmiştir.

3.2.2.1. Türbe Köyündeki Tarımsal Faaliyetler

Köy halkı, iklimin ve toprağın verdiği imkanları sonuna kadar kullanarak köy arazinin çok önemli bir bölümünde sulu tarım faaliyetleri yürütmektedir(Şekil 13).

Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü 2007 verilerine göre köyde 136 hane yaşamaktadır. Bu 136 hane yalnızca kendilerine ait olan arazileri işlemekle kalmaz, göç edenlerin de arazilerini ya kiralamakta ya da ortakçılık (hasılatın yarısı) karşılığı işlemektedir. Bu durum arazilerin boş kalmasını engellemesi açısından oldukça önemlidir.

Şekil 13. Türbe köyünde arazinin halihazır arazi kullanım durumu haritası

DSİ'nin Bafra Ovası Sulama Projesi kapsamında, 2000 yılında tamamen sulu tarıma geçilen köyde yaklaşık 2 ay süren yaz kuraklığının tarımsal faaliyetler üzerindeki olumsuz etkisi ortadan kalkmıştır. Daha önceleri çiftçiler ırmak ile bağlantısı bulunan drenaj kanalları vasıtasıyla ovaya dağıtımı sağlanan suları veya derinliği 10 m.'yi geçmeyen kuyular sayesinde yer altı suyunu kullanmışlardır. Bugün köyde sulama yöntemi yetiştirilen ürüne göre farklılık göstermekle beraber basınçlı sulama uygulamalarından yağmurlama sulama en yaygın sulama uygulamasıdır (Foto 10).

Foto 10. Türbe köyünde en yaygın sulama uygulaması olan yağmurlama sulamadan bir görünüm.

Çeltikte yetiştiriciliğinde ise, yüzeysel sulama uygulamalarından tava (göllendirme) sulamayı uygulamaktadırlar (Foto 11).

Foto 11. Türbe köyünde pirinç üretimi yapılan tarlalarda, yüzeysel sulama uygulamalarından tava (göllendirme) sulamadan bir görünüm.

Köyde, ülkemizde de son yıllarda yaygınlaşmaya başlayan damlama sulama uygulaması yapan çiftçi bulunmamaktadır. Ancak köy muhtarı kendisi de dahil olmak üzere 5 çiftçinin damlama sulama yapmak için girişimlerde bulduklarını ve devlet tarafından kredi desteği sağlanması durumunda bu sulama uygulamasına geçeceklerini ifade etmiştir. Köyde yapılan bu sulama uygulamalarının olumlu ve olumsuz yönleri kısaca şöyle özetlenebilir:

Yüzeysel sulamalar, birçok ürün türü için uygun olması, ilk tesis masraflarının az olması sebebiyle çiftçiler tarafından tercih edilmektedir. Ancak suyun toprağa

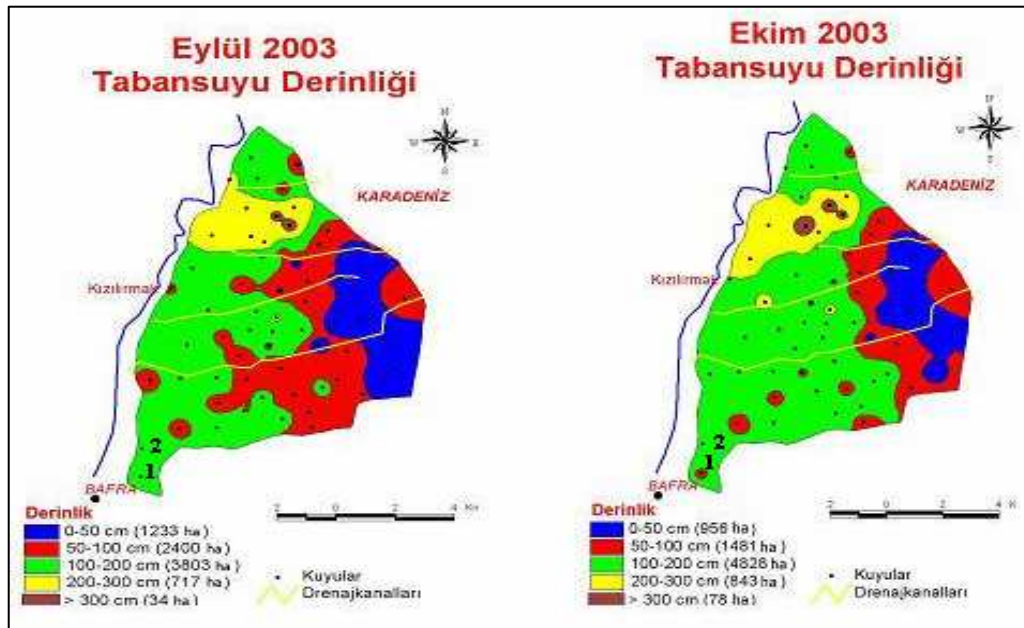
verilmesi kontrollü olmadığı gibi ortaya çıkan aşırı su tüketimi, drenaj sorunlarının oluşmasına neden olmaktadır. Yağmurlama sulama yüzeysel akış ve derine sızmayı önlediği için sulamada su kayıpları az olmaktadır. Yüzeysel sulamaya göre % 35 'e kadar su tasarrufu sağlanabilmektedir. Yine bu yöntemde kimyasal gübreler istenilen oranda su ile karıştırılarak kolayca ve etkili olarak bitkiye verilebilmektedir. Derine sızma olmadığı için taban su seviyesi yükselmesi ve buna bağlı tuzlanma tehlikesi olmadan güvenli sulamaya imkan sağlar. Ancak ilk yatırım maliyetinin yüksek olup yağmurlamayı sağlamak için ilave enerji giderlerini gerektirir. Damlama sulama, sulama teknolojisindeki en son yeniliklerden birisidir. Damlama sulama yönteminde derine sızma, yüzeysel akış, buharlaşma ve iletim kayıplarının önlenmiş olması yanında gereksiz toprak yüzlerinin sulanmaması, yüzeysel sulamaya göre % 70'e kadar varabilen su tasarrufu sağlanabilmektedir. Damlama sulama yönteminin en önemli sakıncalı yönü ilk tesis masraflarının yüksek olması ve damlatıcıların tıkanmasıdır (Dikmen 1994:148-151).

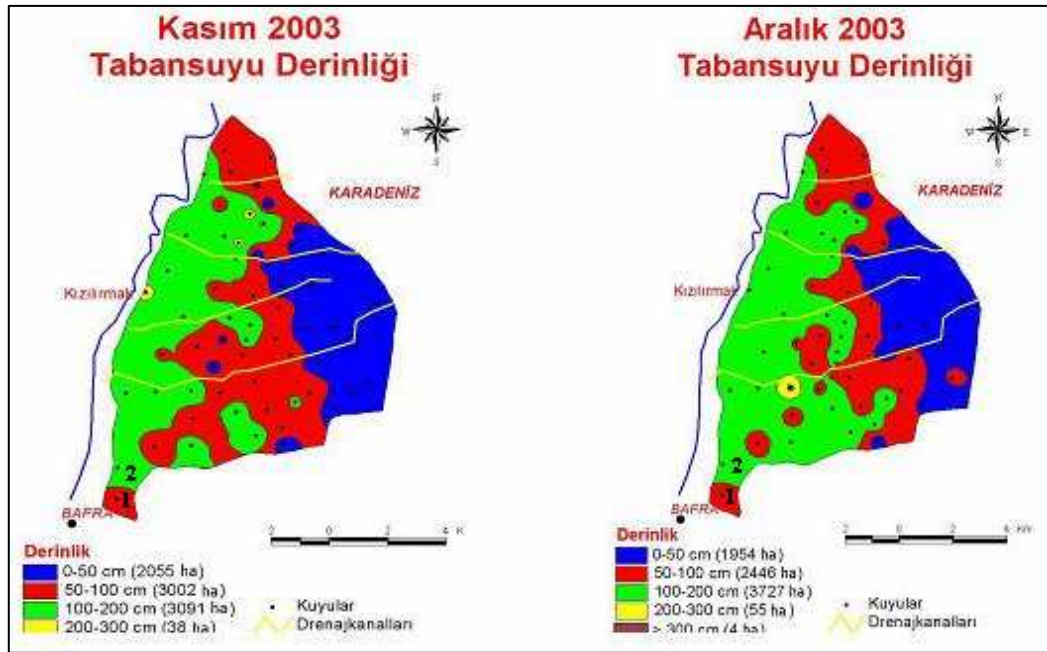
Köyde yapılan arazi incelemeleri ve köylülerle yapılan görüşmelerde köylülerin sulamayı kontrolsüz olarak yaptıkları tespit edilmiştir. Bu durum ise drenaj ve tuzlanma sorunlarını beraberinde getirmiştir. Konuyla ilgili olarak Arslan (2005) "Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Alanının Taban Suyu Derinlik ve Tuzluluk Haritalarının Coğrafi Bilgi Sistemi Yardımıyla Hazırlanması ve Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans çalışmasında 60 adet gözlem kuyusu ve 2 adet köy kuyusundan taban suyu seviyesi ve taban suyu elektriksel iletkenlik değerinin değişimini incelemiş ve ovadaki drenaj ve tuzluluk sorununa vurgu yapmıştır. Gözlem kuyularından alınan bir yıllık (2003-2004) ölçüm verilerinden yararlanarak taban suyunun derinliğinin dağılımı, konumu ve aylara göre değişimini daha kolay incelemek amacıyla taban suyu derinlik haritaları hazırlamıştır. Bu haritalarda çalışma sahasını oluşturan Türbe köyündeki gözlem kuyuları rakamla 1 ve 2 olarak tarafımızdan gösterilmiştir .

(Arslan 2005:54-62) bu haritalarda, taban suyu derinliğinin bitki verimini aşırı derecede etkilediği 0-50 cm arasında kaldığı alanları bir grup yapmış ve mavi

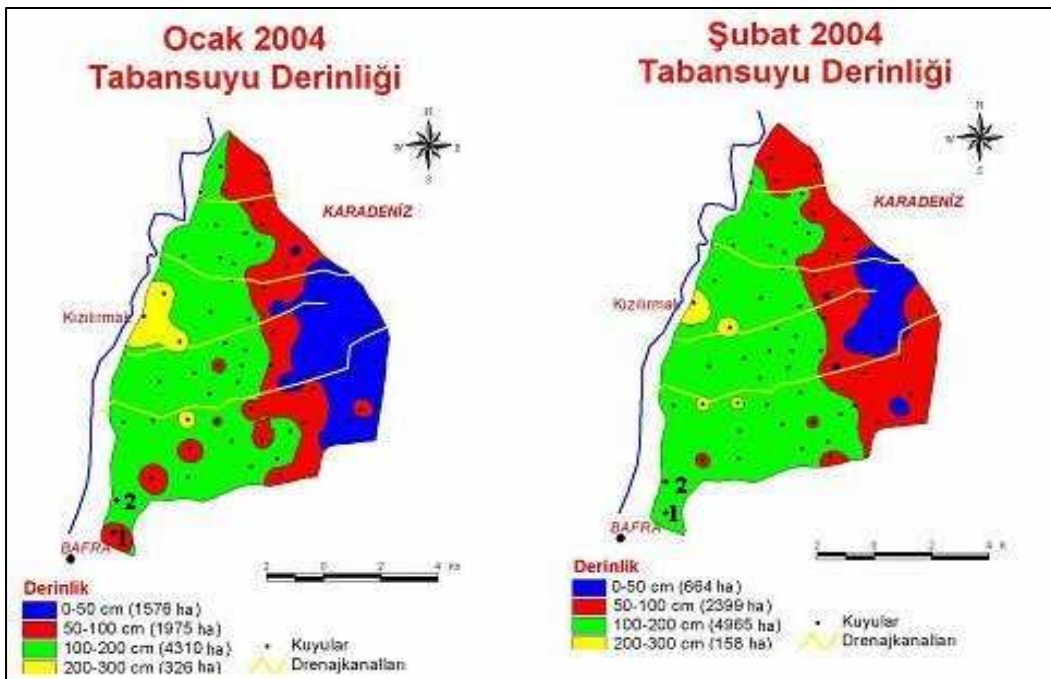
renkle belirtmiştir. Bitki gelişiminin olumsuz yönde etkilendiği 50-100 cm arasında kalan kısımlar ikinci bir grup olarak değerlendirilmiş ve bu alanları ifade etmek için kırmızı renk kullanılmıştır. Diğer bir gruplandırma da ise kısmen drenaj sorunu olan, taban suyu derinliğinin 100-200 cm arasında olduğu alanlar alınmıştır. Bu aralıkta kalan kısımlar ise haritalarda yeşil renk ile gösterilmiştir. Taban suyu probleminin oluşmadığı 200-300 cm aralığında kalan kısımlarda farklı bir grup yapılmış ve bu aralıkta olan alanlar ise sarı renkle ifade edilmiştir. Taban suyunun 300 cm den daha derinlerde olduğu alanlarda farklı bir grupta ifade edilmiş ve bu alanlarda kahverengi ile belirtilmiştir.

Bu haritalarda Türbe köyünün bulunduğu alanda, yılın büyük bir bölümünde taban suyunun 100-200 cm. arasında olduğu yani bu arazilerde kısmen drenaj sorunu olduğu görülmektedir. Hatta bazı aylarda (Ekim, Kasım, Aralık, Ocak, Nisan, Mayıs) köyün güneyinde açılan 1 numaralı kuyunun bulunduğu alanlarda, taban suyu derinliğinin bitki gelişiminin olumsuz etkilendiği 50-100 cm. arasında olduğu görülmektedir (Şekil 14, 15, 16, 17, 18, 19).

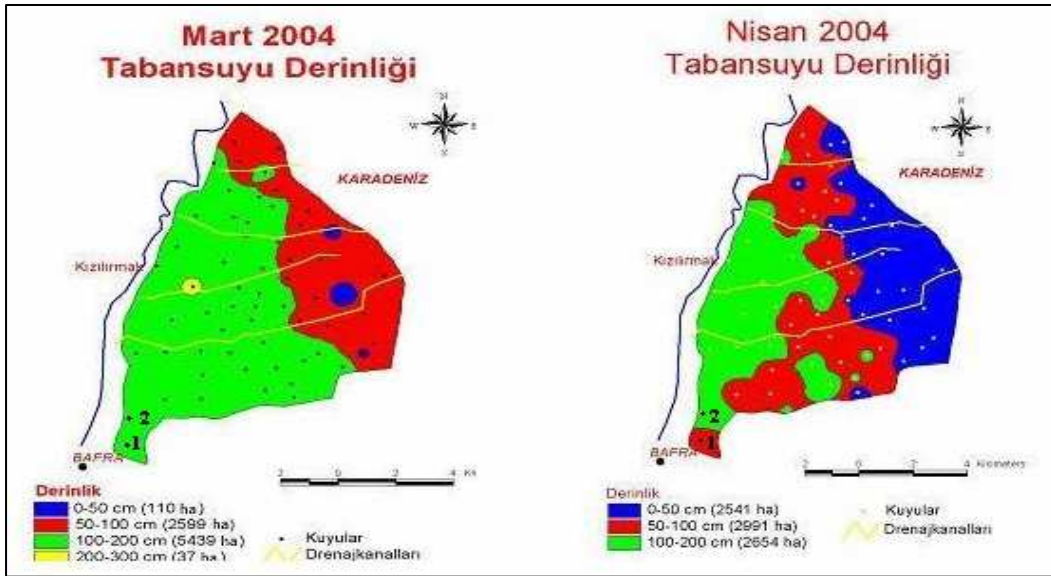

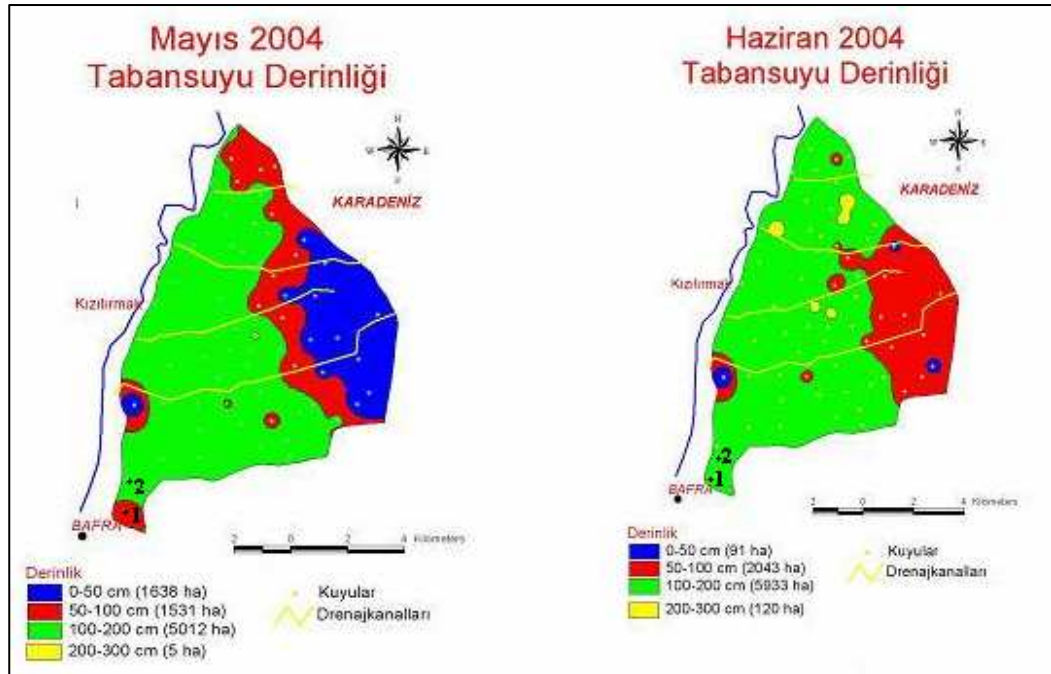
Şekil 15.Kasım-Aralık ayları taban suyu derinlik haritaları (Arslan 2005:58).

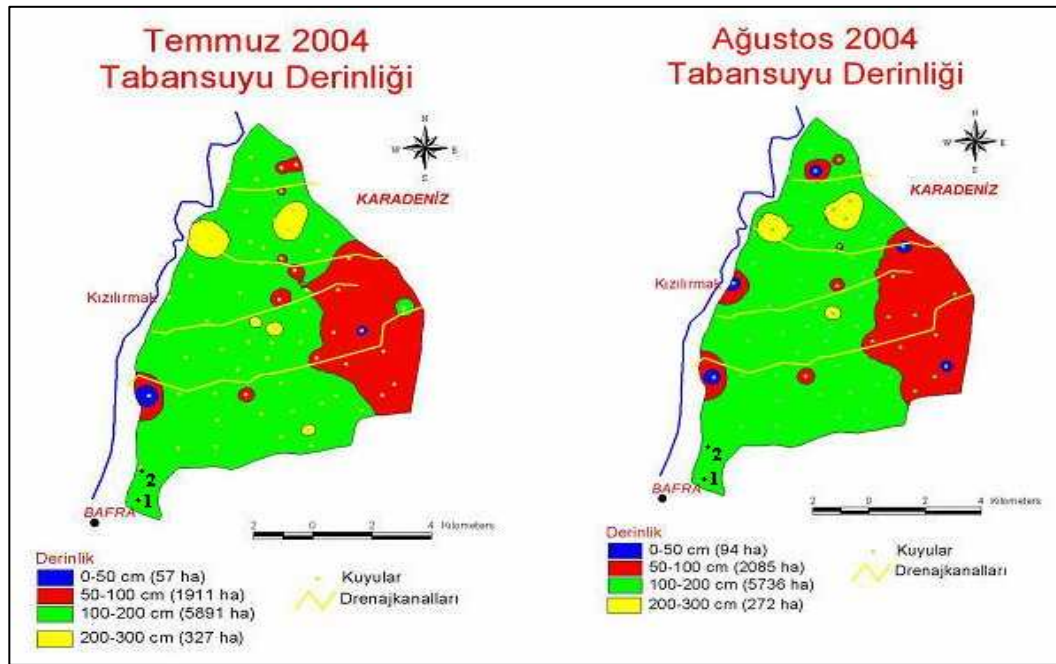
Şekil 16.Ocak-Şubat ayları taban suyu derinlik haritaları (Arslan 2005:59).

Şekil 17.Mart-Nisan ayları taban suyu derinlik haritaları (Arslan 2005:61)

Şekil 18.Mayıs-Haziran ayları taban suyu derinlik haritaları (Arslan 2005:61).

Şekil 19. Temmuz-Ağustos ayları taban suyu derinlik haritaları (Arslan 2005:62)

(Arslan 2005:81-83) aynı saha için taban suyu en düşük eş derinlik haritası hazırlayarak bu bölümün drenaj problemi olan alanı gösterdiğini belirterek araştırma sahasının tamamında taban suyu yüksekliğinin 0-2 metre arasında olduğunu ve drenaj çalışmalarının bir an evvel tamamlanması gerektiğini belirtmiştir. Ayrıca ovada sulamanın etkisi ile tuzlanmanın yüksek boyutlara çıktığını özellikle sulama mevsimi olan Temmuz ve Ağustos aylarında tuzlanmanın maksimum düzeye çıktığına dikkat çekmiştir. Buradan hareketle drenaj çalışmalarının bir an önce tamamlanması gerektiğine vurgu yapmıştır. Arslan'ın çalışmasını yaptığı dönem köyde sulamaya başlanmasından 3 yıl sonrası olup Bafra Ovası sağ sahilinde drenaj çalışmalarının hala sürdürüldüğü yıllardır. Bu nedenle araştırma sahası olan Türbe köyünü de içine alan sahada drenaj ve tuzlanma sorunları tespit edilmiştir. Kendisi de DSİ çalışanı olan Hakan Arslan'la çalışması ve sahadaki drenaj çalışmalarının son durumu ile ilgili yapılan görüşmede 2007 yılı Aralık ayı itibarı ile çalışma sahasında önemsenmeyecek düzeyde bir tuzlanma olduğunu çünkü bu sahada drenaj çalışmalarının tamamlandığını belirtmiştir.

Araştırma sahasında iklimin, toprağın ve sulamanın verdiği imkânlarla sebzeçilik çok gelişmiştir. Bu sebzeler münavebeli olarak ekilir. Münavebe (ekim nöbeti), aynı tarlada çeşitli bitki türlerinin belli bir sıra ile yetiştirilmesidir. Aynı tarlada birkaç yıl üst üste aynı ürünler yetiştirildiğinde verim düşüklüğü olmaktadır. Bunun temel sebebi topraktan aynı besin maddelerinin fazla miktarda alınması ile toprağın o besin maddelerince zayıflamasıdır. Araştırma sahasında sebzelerle münavebeye en çok sokulan ürünler buğday, çeltik, şeker pancarı, mısır ve ayçiçeğidir. Bu ürünlerden ekim alanı en geniş olan ürün buğdaydır (Tablo 16). Buğday, Bafra ovasında da en çok yetiştirilen ürün olup ekiminde kısmen de olsa bir istikrar mevcuttur. Fiyat dalgalanmalarının diğer ürünlere göre daha az olması, pazarlama imkânının kolay olması bu durumda etkili olan en önemli faktörlerdir. Bafra'da 14 adet un fabrikası bulunurken yalnızca 6 adet piring fabrikası, 1 adet yağ fabrikası, 1 adet salça, 1 adet şekerleme ve helva üretim tesisi bulunmaktadır.

Ürünlerin ekiliş sahasında yıldan yıla görülen belirgin değişiklikler uygulanan hükümet politikaları ile yakından ilgilidir. Geçimini sadece bu yoldan temin eden çiftçiler kendilerini garantiye almak adına fiyatı az çok istikrarlı, pazarlama olanakları daha kolay olan ürünleri yetiştirmeyi tercih etmektedirler. Çeltik ve mısır bu tip ürünler arasında yer almaktadır. Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü yetkililerinden alınan bilgiye göre, Bafra ovasının daha kuzeyinde, denize yakın, taban suyu yüksek kısımlarında çiftçiler çeltik tarımına yönlendirilirken araştırma sahasının da içinde yer aldığı daha güneydeki araziler çeltik tarımına uygun görülmemekte ve çiftçiler sebzeğe yönlendirilmektedir. Ancak 2008 yılı itibarıyla çeltik fiyatlarındaki hızlı yükseliş nedeniyle Türbe köyünde çeltik alanlarında bir önceki yıla nazaran önemli bir artış olduğu arazi incelemeleri sırasında gözlenmiştir.

Tablo 16. Türbe köyünde yetiştirilen ürünlerin alansal dağılımı.

I.ÜRÜN			II.ÜRÜN		
	2005	2006		2005	2006
Ürün adı	Alanı(da)		Ürün adı	Alanı(da)	
Buğday(Ekmeklik)	1.031,8	1.227,8		2.012,1	2.417,3
Çeltik	835,7	727,2	Lahana(Beyaz)	579,5	573,6
Şekerpancarı	328,0	499,4	Lahana(Kırmızı)	131,9	141,8
Biber(salçalık)	186,0	274,6	Mısır(Dane)	114,8	127,7
Kavun	115,7	125,7	Pırasa	49,7	48,0
Mısır(Dane)	40,1	101,7	Mısır(Silaj)	57,8	40,9
Domates	55,5	85,7	Şekerpancarı	0	6,1
Fiğ	336,1	81,2	Ispanak	0	5,2
Karpuz	64,2	79,6	Karpuz	10,2	4,6
Ayçiçeği(Yağlık)	27,0	70,0	Kavun	10,0	3,3
Biber(Dolmalık)	0	19,7	Çeltik	52,4	0
Lahana(Beyaz)	0	16,4	Biber(salçalık)	20,5	0
Elma(Golden)	0	14,7	Domates	17,3	0
Tütün	0	10,2	Karnabahar	24,9	0
Karışık meyvelik	0	10,0	Marul(kıvırcık)	11,5	0
Balkabağı	0	8,6	Tütün	7,0	0
Yonca	7,0	8,5	Karışık sebzelik	10,0	0
Biber(sivri,çarliston)	56,1	7,4			
Karışık sebzelik	13,0	0			
Tritikale	10,0	0			
Pırasa	3,4	0			
Toplam	3.109,618	3.368,391			

Kaynak:Baфра İlçe Tarım Müdürlüğü verileri (2007).

İlçede pazarlama olanağının bulunması, satılmasa da depolanarak bekletilebilmeye imkan vermesi gibi sebepler, çiftçileri çeltiğe yönelmektedir. Çeltik yetiştirilme şartları itibarıyla diğer ürünlerden farklı olarak, yetiştirme döneminde su isteği fazla olduğundan, su dolu tavalarda üretimi yapılır. Bu durum çeltik tarımı yapan ve yapmayan komşu arazi sahipleri arasında da zaman zaman anlaşmazlıkların ortaya çıkmasına da neden olmaktadır. Çünkü komşu arazilere ekilen ürünler topraktaki bu sudan etkilenecek zarar görmekte ve bu durum da komşu tarlada yetiştirilen üründe verimin düşmesine neden olmaktadır.

Araştırma sahasında sebze yetiştiriciliği ayrı bir öneme sahiptir. Sebzeler yazlık ve kışlık olarak ekilir. Araştırma sahasında üretim alanları değişmekle birlikte bütün sebze çeşitleri yetiştirilmektedir. Ancak yazlık sebzelerden salçalık biber,

çarliston, biber, domates (sofralık ve salçalık), kavun, karpuz, dolmalık biber, patlıcan, bezelye, fasulye, bamya, kabak kışlık sebzelerden beyaz lahana, kırmızı lâhana, Brüksel lahana, pırasa, ıspanak, karnabahar, brokoli ve turp diğer sebzelere göre biraz daha fazla yetiştirilir (Foto 12 ve Foto 13). En çok ekilen yazlık sebze salçalık biber en çok ekilen kışlık sebze ise beyaz lahanadır. Yetiştirilen sebzelerin tür ve çeşitlerini tespitinde en önemli faktör üretim alışkanlıklarıdır. Ayrıca bir önceki yıl fazla gelir getiren ürünleri tercih eden çiftçiler, ekonomik şartları dikkate almaktadırlar.

Foto 12. Türbe köyünde yetiştirilen kışlık sebzelerden kırmızı lahana.

Foto 13.Türbe köyünde geniş alanlarda ekimi yapılan yazlık sebzelerden karpuz.

Çiftçiler sebze tohumlarını daha çok kendileri üretmekte yada İlçe Tarım Müdürlüğü, İlçe Ziraat Odası, ilçe merkezinde tohum satan dükkanlardan temin etmektedirler. Yazlık sebzelerden en çok yetiştirilen domates ve biber tohumları şubat ayının ikinci haftasından itibaren bu ay içerisinde ekilir. Haziran sonunda ise hasada başlanır. Araştırma sahasında en çok üretilen sebze olan lahananın tohumları Mayıs-Haziran döneminde ekilir.Ekim sonu-Aralık arası döneminde ise hasadına başlanır. Bitkisel retimde verimliliği ve üretimi artırmanın n Őartlarından biri sertifikalı tohum kullanımıdır. Çiftçilerin maliyeti düşürmek adına kendi ürettikleri tohumları kullanmaları ürün kalitesini ve verimi düşürmektedir.

Araştırma sahasında hemen her evde en az bir büyükbaş hayvan bulunması sebebiyle hayvanların ihtiyaını karşılamak amacıyla yem bitkileri de yetiştirilmektedir. Başta fiğ olmak üzere yonca, silajlık mısır ve tritikale en çok yetiştirilen yem bitkileridir (Tablo 16).

Araştırma sahasında çiftçiler verimi artırmak ve fazla ürün almak amacıyla gübreleme yapmaktadırlar. Kullanılan gübre ağırlıklı olarak ticari (yapay) gübre olmakla birlikte ahır (doğal) gübre de kullanılmaktadır. Biber ve karpuz için genellikle ahır gübresi tercih edilmektedir.

Gübre, tohumun çimlenmesinden olgunluk devresinin sonuna kadar bitki tarafından topraktan alınan ve bitkide gelişmeyi uyaran maddelere denir. Kaliteli ve fazla ürün elde etmek, verimliliği de sürdürebilmek için toprakta eksik bulunan besin maddelerinin toprağa verilmesine ise gübreleme denir. Genel olarak, bütün tarım topraklarında her çeşit bitki besin maddesi az veya çok vardır. Bu nedenle gübrelemenin asıl amacı, toprakta eksik olan bitki besin maddesinin çeşit ve miktarını belirleyerek, gübrelemenin zamanında ve uygun olarak yapılmasını sağlamaktadır. Karlı bir gübreleme ancak bitkinin istediği bitki besin maddesinin cins ve miktarını bilmek ve bunları en uygun zamanda ve şekilde toprağa vermekle olur. Bu da ancak toprak analizi ile mümkündür (Yüksel, Ahmet Nedim v.d. 2002:32,45).

İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarında, 2007 yılı içerisinde 136 haneli Türbe köyünden 105 kişinin toprak tahlili yaptırdığı bilgisine ulaşılmıştır. Rakamın oldukça yüksek olması dikkatimizi çekmiş ve yaptığımız araştırmada da farklı bir durum ortaya çıkmıştır. Şöyle ki İlçe Tarım Müdürlüğü'nün 2007 yılında köyde düzenlemiş olduğu bir etkinlik sırasında çok sayıda kişinin toprak tahlili yaptırması sağlanmış ve konunun önemi anlatılmıştır. Ne yazık ki bugün için çiftçilerin belli aralıklarla toprak tahlili yaptırdıklarını söylemek mümkün değildir. Kısacası çiftçiler gübreleme gibi önemli bir uygulamayı gelişigüzel yapmaktadırlar.

Ülkemizde hasat artıklarının toprağa karıştırılarak bu artıkların gerek gıda, gerekse organik madde yönünden yararlanma alışkanlığı oldukça eksiktir. Oysa ki bu hasat artıklarının parçalanarak toprağa tekrar kazandırılması halinde; hem oldukça zengin hazır gıda maddelerinin toprağa tekrar kazandırılması, hem de

toprağın organik madde düzeyinin artırılmasında katkıda bulunması mümkündür. Sadece meyvesi hasat edilen kültürlerde (domates, biber, patlıcan, kavun, karpuz...vs.) işlevin önemi daha fazladır(Yüksel, Ahmet Nedim v.d. 2002:160). Araştırma sahasında çiftçilerin yaygın olmasa da hasat artıklarını değerlendirdikleri görülmüştür (Foto 14).

Foto 14. Türbe köyünde biber hasadı artıkları toprağa karıştırılarak değerlendirilmesi.

Araştırma sahasında dikkati çeken en olumsuz tarımsal uygulama, zirai mücadele ilaçlarının gelişigüzel kullanımınıdır. Zaman zaman çiftçilerle yapılan görüşmelerde ilaçlama yaparken nelere dikkat ediyorsunuz sorusuna “Bir şeye dikkat etmiyoruz. Akşam domatesi ilaçlayıp sabah pazara götürüyoruz. Zararlı olduğunu söylüyorlar ama yapıyoruz.”g ibi çok şaşırtıcı ve bir o kadarda düşündürücü cevaplar aldık. Oysa bu tür ilaçların bilinçsizce kullanımı doğal denge, çevre ve insan sağlığı bakımından son derece tehlikelidir. Konuyla ilgili olarak Erinç (1984 :126-127)

tarımsal mücadele amaçlı kullanılmak üzere insektisid, herbisid, pestisid gibi isimler altında üretilen tarım ilaçlarının hepsinin karbon, hidrojen ve klor içerdiğini ve bunların klorlu hidrokarbonlar adı altında toplandığını belirtmektedir. Klorlu hidrokarbon bileşimindeki tarım ilaçlarının yalnız böcekleri değil, fakat omurgasızları, kuşları, balıkları ve belli bir dozdan sonra, insanlar da dahil olmak üzere, bütün memeli hayvanları öldüren genel bir zehir olduğunu ekler. Klorlu hidrokarbonların bileşimindeki tarım ilaçlarının ekosistem kirlenmesi ve bozulması bakımından çok önemli sonuçları olduğunu bunlardan birinin de bunların çok yavaş parçalanmaları olduğunu belirterek bu ilaçların çoğunun yarı ömrünün 10-15 yıl arasında olduğunu bunun sonucunda da ekosistemde oldukça uzun bir süre zehir olarak etkilerini sürdürdüklerini belirterek her yıl ilaçlanan bir tarlada toprak içinde önemli miktarda hidrokarbonlu ilaç biriktiğini bu nedenle bu tür ilaçların kullanımında azami derecede dikkatli olmak gerektiğini vurgular.

Araştırma sahasındaki bilinçsiz tarım ilaçları kullanımını yalnızca bu saha için değil Türkiye'nin Karadeniz kıyılarındaki en büyük sulak alanı olan ve ÖBA, Doğal Sit Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Ramsar Alanı ilan edilmiş olan Kızılırmak Deltası için de uzun vadede büyük bir tehlike arz etmektedir. Çünkü sahadaki drenaj kanalları tarım ilaçları başta olmak üzere gübre ve diğer kirlilikleri deltadaki göllere taşımaktadır. Konuyla ilgili olarak çiftçilerde gerekli bilinç oluşturulmalı ve önlemler vakit geçirilmeden alınmalıdır.

Araştırma sahasında konuyla ilgili olumlu ve geleceğe yönelik umut verici girişimler mevcuttur. Tarım İl Müdürlüğü'nün insan sağlığına zararlı madde ihtiva etmeyen pazarlanabilir nitelikte kaliteli bitkisel ve hayvansal ürün elde amaçlı EUREGAP (İyi tarım uygulamaları projesi) kapsamında 2006 yılında Bafra'da 19 köyde 53 çiftçi ile uygulama yapılmıştır. Türbe köyünden Remzi Özcan isimli çiftçi bu proje kapsamında karnabahar üretimi yapmıştır. Üniversite mezunu olan bu kişi ayrıca alternatif ürün denemeleri de yapmaktadır.

Araştırma sahasında tarımda makine kullanımı da çok yaygındır. Öyle ki 136 tarımsal işletmenin bulunduğu köyde İlçe Tarım Müdürlüğü 2007 verilerine göre 95 adet traktör bulunmaktadır. Ancak toprakların parçalı ve küçük olduğu göz önüne alındığında bu durumun ekonomik olmadığı açıktır.

İlçe Tarım Müdürlüğü 2006 yılı verilerine göre Samsun ilinde yaklaşık 1.035.406 ton sebze üretimi gerçekleştirilmiştir. Türkiye’de Samsun ili sebze üretimiyle yıllar ve ürünler itibarıyla 1.veya 6.sırada yer almıştır. Bu sahada özellikle Bafra ve Çarşamba ovası sahip olduğu iklim, toprak ve su kaynaklarının uygunluğu nedeniyle kışlık sebzeler konusunda alternatifi yoktur (Tarım İl Müdürlüğü 2007:1).

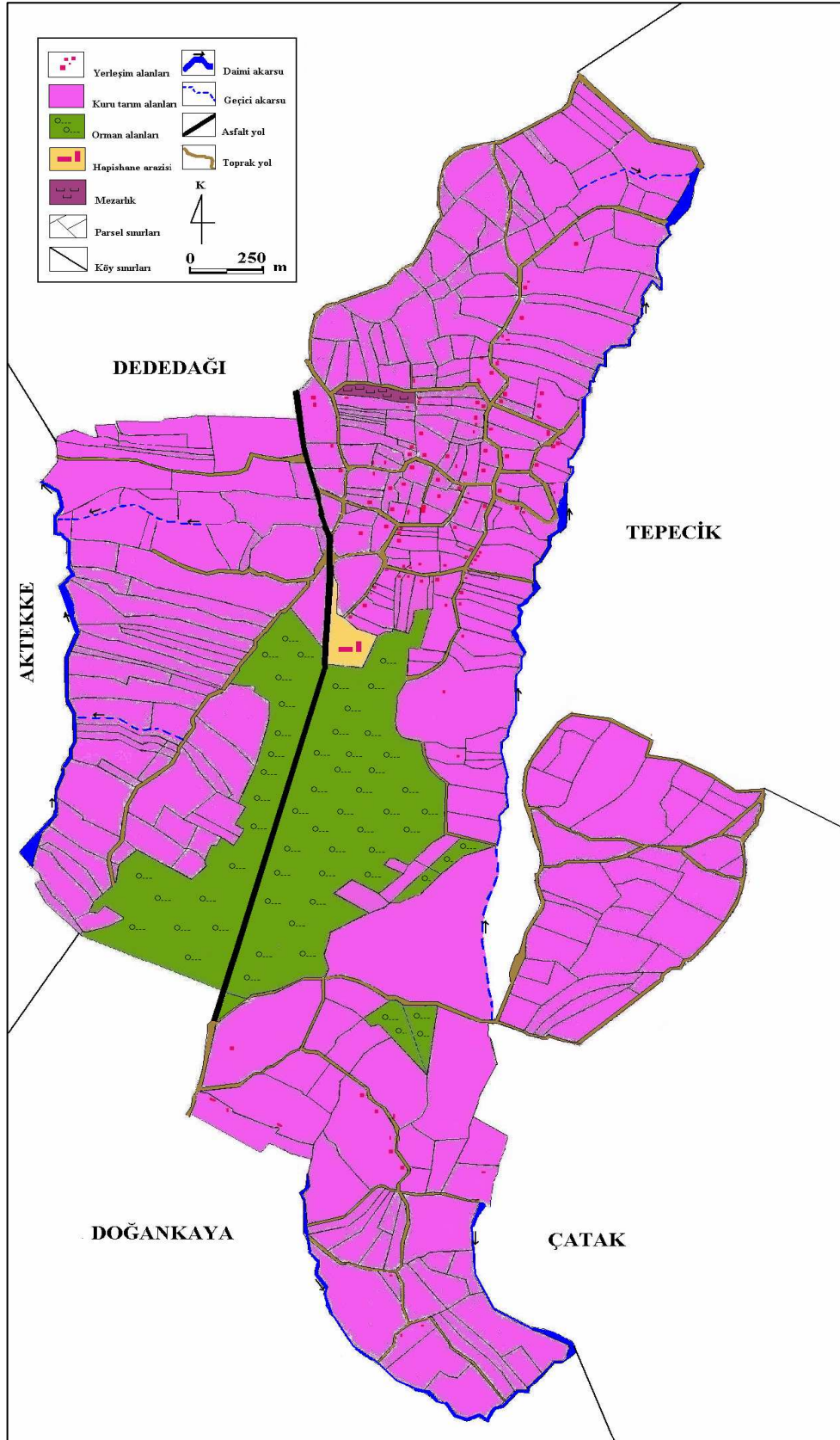
Yukarıdaki açıklamalardan da anlaşılacağı üzere araştırma sahasının da içerisinde bulunduğu saha ülkemizin önemli bir sebze üretim merkezidir. Ne yazık ki sebze ile uğraşan çiftçiler bu konuda yaşanan olumlu gelişmelere rağmen daha başka sorunlar nedeniyle emeğinin karşılığını alamamaktadır.Çiftçilerle yaptığımız görüşmelerde “En önemli sorunuz nedir ?”sorusuna ilk aldığımız yanıt pazarlama diğeri ise gübre ve akaryakıt girdilerinin fazla olması oldu. Ayrıca çiftçiler işçilik ücretlerinin çok pahalı (25-30 yıl) olmasından da yakındılar. Araştırma sahasındaki çiftçiler ürettikleri sebzeleri komisyonculara tüccarlara, doğrudan tüketicilere ve manavlara çok az da olsa ihracatçılara pazarlamaktadırlar. Samsun’da sebze ürünleri işleme sanayi gelişmemiş olması çiftçilerin pazarlama konusunda sıkıntı çekmelerinde önemli bir etkidir. Örneğin Bafra’da yalnızca bir adet salça fabrikası bulunmakta olup bu tesis 2007 yılında faaliyete geçmiştir. Oysa salçanın yanında dondurulmuş ürün ve konserve olarak sebzelerin işlenmiş ürün olarak pazarlama ağı içerisine girmesi gerekmektedir. Aslında üretilen sebze çeşitlerinin çoğunluğunun işlemeye uygun olmayan sofralık türler olması da bu tür sanayinin gelişmemiş olmasında etkili olmaktadır. Ülkemizde diğeri ürünlerde olduğu gibi sebze üretiminde de planlama yoktur. Aynı türe ait çok fazla çeşidin yetiştirilmesi sanayicinin istediği miktarın yetersiz olmasına neden olmaktadır. Bu nedenle yaş sebzede iç ve dış pazar ihtiyaçlarını karşılayacak şekilde belirli çeşitlere yönelmek ve bu çeşitlerin

üretimini artırmak gerekmektedir. Artık çiftçilerin alışkanlıklarına göre değil iç ve dış pazarın isteklerine yönelik kalite, miktar ve standartta üretim yapmaları gerekmektedir. Samsun'da üretilen kışlık sebzeler daha çok Rusya Federasyonu ve AB ülkelerine ihraç edilmektedir. AB'nin yaşlı nüfusu daha çok GAP sertifikalı sebze ürünlerini tercih etmekte hatta organik üretim olmasına dikkat etmektedir. Küçük aile yapısına sahip bu ülke insanları sebze yi kilo ile değil küçük ambalajda talep etmektedir. Tüm taleplere cevap verebilmek üreticiler, birlikler, iç ve dış pazarlamacılar ve sanayiciler arasında bir konsensüs oluşması ile mümkündür. Ana hatlarıyla özetlenen bu tür sorunların çözümünde kooperatif ve birlik gibi örgütlenmeler oldukça etkili olabilmektedir. 2008 yılı itibarıyla Bafra'da Sebze Üreticileri Birliği kurma çalışmaları henüz tamamlanmıştır. Çiftçilerin bu konuda yasal bir engel bulunmamasına karşın şimdiye kadar bu tür bir örgütlenmeyi gerçekleştirememelerinde hiç kuşkusuz bilgi ve birikim eksikliği etkili olmuştur.

3.2.2.2. Sarıçevre Köyündeki Tarımsal Faaliyetler

Toplam 2923 da. tarım arazine sahip Sarıçevre köyünde, bu arazilerin hemen hemen tamamında kuru tarım yapılmaktadır(Şekil 20). Başlıca ürün tütün olup, buğday ve mısır ile nöbetleşe ekilir. Aslında bu durum bir zorunluluktan kaynaklanmaktadır. İklim bölümünde daha evvel ayrıntılı olarak açıklandığı üzere araştırma sahasında yaklaşık 2-3 ay yaz kuraklığı etkili olmaktadır. Bu dönemde ise sulama olanakları son derece kısıtlı olması bu durumun en önemli nedenidir.

Bafra'nın tütüncü köylerinden birisi olarak bilinen köyde, tütüncülüğün geçmişi çok eskilere dayanmaktadır. Nitekim 1924 yılında Yunanistan'dan gelen ve bu köye yerleştirilen göçmenlerin mesleklerinin de tütüncü olduğu çalışmanın birinci bölümünde belirtilmişti.

Şekil 20. Sarıçevre köyünde arazinin hâlihazır kullanım durumu

Tütünün ekiminden pazara sunulmasına kadar geçen süre yaklaşık 14-15 aydır. Tütün yetiştiriciliği yoğun emek isteyen bir iş olduğu için ailedeki 7'den 70 'e herkes bu işe katılır. Araştırma sahasında tütün dikimi için tarla hazırlığına bir önceki sonbaharda derin sürüm ile başlanır.Mart ayında tütün tohumları toprakla buluşur.Buradan sonra mavi küf ve dana dişi gibi hastalıklara karşı ilaçlı mücadele yapılır.Fidelerin dikimine ise mayıs ayında başlanır.Dikim için 40-50 cm ara ile karıklar açılır ve bu karıklara fideler yerleştirilir.Günlerce süren bu işlem için sabah çok erken saatlerde kalkılır.Köylüler en çok tütün yetiştiriciliğinin bu kısmından şikayet etmektedirler.Bu aşamada köydeki dereden tankerle getirilen su yada yer altı suyu ile sulama yapılır. Dikimden sonra en az iki kez çapa yapılır. Olgunlaşan yaprakların hasat işlemine kırım denir. Kırım işlemi bir anda değil belli aralıkla yapılır. Altta bulunan yapraklar daha erken olgunlaştığından önce bunlar hasat edilir.Kırım yapılan yapraklar iğnelere dizilerek iplere geçirilir.İplere dizilen tütün yaprakları salaş adı verilen askılara asılır(Foto 15).

Foto 15.Sarıçevre köyünde salaşlara asılarak kurumaya bırakılmış tütünlerden görünüm.

Ve güneş altında kurutulur.Daha sonra kuruyan tütün iplerinin üçü bir araya getirilerek hevenk yapılır ve mağazaya konur.Satım zamanı yaklaştığında tütüne son bir bakım yapılarak yaprak yaprak açılır ve havalandırılır.Daha sonra ise özel sandıklara konulup preslenerek tonga haline getirilip satışa sunulur.

Araştırma sahasında tütün ve tahıllar dışında yem bitkilerinden fiğ ve silajlık mısır yetiştirilir. Bunlardan ekim alanı en geniş olan ise fiğdir (Tablo 17).

Tablo 17. Sarıçevre köyünde yetiştirilen ürünlerin alansal dağılımı.

I. ÜRÜN			II. ÜRÜN		
	2005	2006		2005	2006
Ürün adı	Alanı(da)		Ürün adı	Alanı(da)	
Fiğ	892,7	724,8		1.896,4	2,256,883
Buğday(Ekmeklik)	767,8	908,0	Mısır (Slaj)	92,9	71,5
Tütün	361,2	442,9	Tütün	87,4	0
Mısır(Dane)	52,8	150,0	Mısır (Dane)	27,9	136,9
Kolza (Kanola)	24,6	0	Fiğ	12,8	5,0
Karnabahar	17,0	0	Lahana(beyaz)	10,0	10,0
Ayçiçeği(Yağlık)	6,0	0			
Fındık	5,3	0			
Arpa	0	11,3			
Karpuz	0	10,0			
Ayçiçeği	0	4,8			
Biber(Salçalık)	0	3,9			
Kavun	0	1,2			
Toplam	2,127,322	2,256,883			

Kaynak:Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü verileri.

Bilindiği üzere fiğ daha çok kuru tarım alanlarında tercih edilen bir yem bitkisidir. Gelişme süresi kısa olan bu yem bitkisi buğday,arpa mısır ile münavebeli olarak da ekilebilmektedir. I. ürün olarak ilkbahar başında ekilen fiğden kaliteli kuru ot sağlanmakta, II. ürün olarak sonbaharda ekilen fiğ kışın hayvanların yeşil ot ihtiyacını karşılar. Bu dönemde ekilen fiğ, araştırma sahasında sonbahar ve kış mevsimlerinin yağışlı geçmesi sebebiyle sulamaya gerek kalmadan yetiştirilebilmektedir. I. ürün kaldırıldıktan sonra boş kalan tarlara ekilen fiğ, hafif eğimli olan araştırma sahasında, bu dönemdeki su ve rüzgar erozyonunu önlemesi

bakımından da önemlidir. Yem bitkileri toprağı azotça zenginleştirdikleri gibi, toprağıın dinlenmesi ve su tutma kapasitenin artması,,organik maddelerce zenginleşmesi ve kendinden sonra ekilen ürünün verimini artırması bakımından önemlidir. Bu açıdan bakıldığında araştırma sahasında yem bitkilerinin toprak verimliliğı açısından önemi büyüktür.

Yağılı tohum bitkilerinden ayçiçeğı ve dane mısır için destekleme primi ödendiğinden, bu ürünlerden özellikle dane mısırın ekim alanında son birkaç yıldır artış olmuştur.Köyde yetiştirilen diğer ürünler ticari bir amaçtan çok küçük parsellerin boş kalmaması için gelişgüzel seçilen ve denenen ürünlerdir.

Türbe köyünde olduğı gibi bu köyde de gübreleme, sulama, ilaçlama gibi tarımsal uygulamalar son derece bilinçsiz yapılmakta ve bunların kullanımında bir aşırılık göze çarpmaktadır. Yapılan yanlış uygulamalar üretimi ve kaliteyi düşürmekle birlikte maliyeti artırmakta ve ekonomik üretim imkânını tamamen ortadan kaldırmaktadır. Yaz kuraklığının etkili olduğı dönemde köydeki derenin iyice cılızlaşması nedeniyle sulama için tek seçenek yer altı suyu olmaktadır. Burada daha çok motopomplarla çekilen su ile yüzeysel sulama yapılmaktadır. Ne yazık ki bu uygulama ile su tüketimi arttığı gibi yer yer drenaj sorunları da oluşabilmektedir.

Son yıllarda basında yer alan kuraklık haberlerinin etkisiyle sulama suyu kullanımında bir artış olduğı köylüler tarafından ifade edilmiştir. Gübre uygulanmasında da durum oldukça kötüdür. Verimi artıracığı düşüncesiyle gerekli gereksiz azotlu gübre kullanılmaktadır. Daha evvel de belirtildiğı üzere gübreleme için toprak tahlili vazgeçilmez bir unsurdur. İlçe Tarım Müdürlüğü kayıtlarına göre 2007 yılı içerisinde 105 haneli araştırma sahasından, toprak tahlili için başvuran kişi sayısı yalnızca 13 dür.

Bugün Türkiye’de üretilen tütünlerin % 98’i Türk (oriental) tütünleridir. Oriental tütünler dünyanın en kaliteli tütünleri olarak bilinmekte ve en büyük üreticisi Türkiye’dir. Üretilen bu tütünlerin en fazla ihtiyaç duyulanı Ege ve Karadeniz

Bölgesi tütünleridir. Karadeniz Bölgesi'nde en büyük üretici konumundaki yöre Bafra'dır. Karadeniz Bölgesi tütün üretim alanlarının % 23,78'i; üretimin ise % 27.81'i tek başına Bafra ilçesine bağlı 106 üretici köyünden elde edilmektedir. Özellikle Karadeniz Bölgesi'nden yapılan tütün ihracatımızın büyük bir kısmı (4.428 ton) sadece Bafra tütünlerine aittir (Necdet, Ömer Çalışkan.2004:1-2).

Sarıçevre köyü, Bafra'da tütün üretilen 106 köyden yalnızca birisidir. Birkaç yıl öncesine kadar yetiştirme sırasındaki tüm zorluklarına rağmen tütün, Türkiye'deki yetiştiriciler gibi Sarıçevre köylüsü için de gözde bir ürün olmuştur. Ancak son yıllarda bu sektörde yaşanan gelişmeler durumu tamamen değiştirmiş ve tütün üreticileri için zor günler başlamıştır. Bu durumun nedenlerini daha iyi ortaya koymak için bu günlere gelinceye kadar tütünle ilgili yaşanan gelişmeleri kısaca özetlemek uygun olacaktır.

Tütün, Cumhuriyet'in başlarında destekleme kapsamında değildi. İhtiyacın karşılanması, vergiler nedeniyle elde edilen kar, tarımın desteklenmesi, ülkemiz tütünlerinin dünyada rağbet görmesi gibi nedenler ve devlet anlayışında meydana gelen değişiklikler sebebiyle tütün, 1940 yılında destekleme kapsamına alınmıştır. 1947 yılında tütün destekleme görevi Tekel Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 1960 yılından itibaren Türkiye'de tütün üretimi, alan artışı ve üretici sayısında artış şeklinde devamlı yükselmiştir. Tütünün desteklenmesi, bu artışı 1970'li yıllarda daha da hızlandırmıştır. 1980'li yıllarda tütün ekim alanları ve üretici sayısı artmaya devam ederken, ihtiyaç fazlası üretim yavaş yavaş stoklarda birikmeye başlamıştır. Bu yıllarda tütün fiyatlarının üreticiyi memnun etmesi, yanlış destekleme politikaları, üretim artışını devam ettirmiş, ancak 1990'lı yıllara gelindiğinde fazla üretime karşı tedbir alınması gerektiği konuşulmaya başlanmıştır. 1992 ve 1993 yıllarında üretim 300.000 tonu aşarak en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ülke ihtiyacının çok üstünde olan üretimi ihtiyaç seviyesine indirmek için tedbirler alınması kararlaştırılarak 1994 yılından itibaren kota uygulaması başlatılmıştır. Bir taraftan kota getirilip ektilirmeyen miktar için tazminat ödenirken diğer taraftan kota dışı ve fazlası üretilen tütünler TEKEL tarafından yine satın alınmıştır. Buna rağmen kota uygulaması tütün üretimini bir

miktar düşürmüştür. TEKEL stoklarında bulunan ihtiyaç fazlası tütünü 1990-1994 yıllarında yakarak imha etmiştir. Ancak birkaç yıl sonra depolar ihtiyaç fazlası alınan tütünle tekrar dolmuştur. Yapılan düzenlemeler, alınan tedbirler üretimi azaltmamış, stokları eritmemiştir. Kotanın etkili olmaması, üretimin planlanmaması tütün üretim alanlarının devamlı genişlemesine sebep olmuştur. İhtiyaç olmasa da üretilen tütünler destekleme politikaları nedeniyle devamlı tek el tarafından satın alınmıştır. Yıllardan beri uygulanan tütün politikaları nedeniyle tütün stokları artmış, artan stok maliyeti nedeniyle ülke kaynakları, israf edilir duruma gelmiştir. Kaynak israfını önlemek, tütün üretim ve ticaretini yeniden düzenlemek, dünyadaki ekonomik gelişmelere ayak uydurmak, değişen ekonomik anlayış ve benzeri nedenlerle yeni yasal düzenlemeler yapma gereği doğmuştur. 9 Ocak 2002'de, 4773 sayılı yasa çıkarılmıştır. Yasanın yürürlüğe girmesiyle arz-talep dengesi de kısmen sağlanmıştır. Bu düzenleme tütün üretimi için çok önemli bir değişiklik olup, 1940 yılından beri destekleme kapsamında satın alınan tütünden devlet desteği çekilmiştir. Ayrıca yasa, yazılı sözleşme esasına göre üretim ve alım-satım uygulamasını getirmiştir. Yasada, sözleşmeli üretim esasına göre üretilen tütünlerin fiyatları, tütün mamulleri üreticileri ve/veya tüccarlar ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan mutabakata göre belirlenir, hükmü olmasına rağmen fiyatlar alıcı firmalar tarafından belirlenmekte ve üreticiye teklif edilmektedir. Ancak mutabakat olmamakta, satıcı zayıf konumda olduğundan fiyatı kabul etmekte ya da sözleşme yapmamaktadır. Üreticinin itiraz etmesi ya da alıcının o üretici ile sözleşme imzalamaması durumunda, üreticiyi riske kaşı koruyabilecek bir düzenleme ya da sistem mevcut değildir. Öte yandan destekleme alımlarının kalkması, üreticilerin hiç bilmedikleri ve yaşamadıkları bir üretim sisteminin doğmasına neden olmuştur. Bu nedenle bilinmeyen ortam üretici üzerinde tedirginlik yaratmış riskler göze alınmadığı için sözleşmesiz üretim miktarı çok azalmıştır. Üretici ne getireceğini bilmediği bu yöntemle tütün tarımına sıcak bakmayarak çareyi sektörden ayrılmakta bulmuştur. Bu durum sosyal yansımaları bakımından da önemlidir (VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı ,Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayi Özel İhtisas Komisyonu,II. Raporu 2004: 5-8).

Yukarıda özetlenen tüm gelişmelerden birebir etkilenen araştırma sahasında, üretim alanlarında kısmen bir azalma olsa da tütün yetiştiriciliği devam etmektedir. Ne yazık ki üreticiler, yasal haklarını kullanabilmek ve birlikler oluşturarak problemlerin çözümü için ortak arayışlara girmek konularında henüz yeterli bilgi ve birikime de sahip değildir. Oysa gelişmiş toplumlarda bizim ülkemizin yasalarının da yer verdiği üretici problemlerinin en önemli çözüm kaynağı üretici birlikleridir.

Tütünde destekleme politikasından vazgeçen devlet alternatif olarak doğrudan gelir desteği uygulamasını getirmiştir. Bu uygulama üretimin ve üreticilerin kayıt altına alınması bakımından da son derece önemlidir. Ancak işletmelerin küçük olması sebebiyle dar gelirli çiftçiye sağlanan destek yeterli olmamaktadır. Öte yandan İl Tarım Müdürlükleri tarafından, tütün üretim alanlarının azaltılması ,bunun sonucunda kazanılan tarım alanlarında ülkemizin üretim açığı olan ürünlerin ekiminin yaygınlaşması amaçlı, 2001’da alternatif ürün projesi adı altında bir çalışma başlatılmıştır. Ancak köylüler tamamen yabancı oldukları bu ürünlere pek sıcak bakmamışlardır. Bu durumda alternatif ürünlerden elde edilen gelirin, küçük ve parçalı işletmelerde az olması, proje kapsamında üreticiye sağlanan desteğin bir defaya mahsus olması ve üreticilerce yeterli görülmemesi etkili olmuştur. Örneğin araştırma sahasının da içinde bulunduğu alanda kanola bitkisi alternatif olarak sunulmasına karşın bu üretim alanından anlaşılacağı üzere birkaç çiftçinin deneme çalışmasından öteye gidememiştir.

Emeğinin karşılığını alamayan köylülerin bir kısmı mevcut koşullar gereği çaresizce tütün üretmeye devam ederken, bir kısmı da köyü terk ederek şehirlerde tarım dışı alanlarda çalışarak geçimini sağlamayı seçmiştir. 1970’den 1990 yılına kadar kısmen istikrarlı olan araştırma sahasının nüfusu, bu tarihten itibaren hızlı bir şekilde azalmaya başlamıştır. 2000 yılında 469 olan köy nüfusu aradan geçen 7 yıl içerisinde neredeyse yarı yarıya azalarak 264’e kadar düşmüştür. Hiç kuşkusuz köy nüfusunun bu şekilde hızla azalmasında, 2002’den sonra tütün ile ilgili yaşanan gelişmelerin payı büyüktür. Tümüyle göçe katılan hane sayısı çok az olmakla birlikte genellikle ailelerdeki gençler göç etmektedir. Bu durum aynı

zamanda bu üreticiler için işgücü sorununu da ortaya çıkarmaktadır. Araştırma sahasında köylülerle yaptığımız görüşmelerde üreticilerin, tütün üretiminden tamamen soğuduklarını ve bir arayış içerisinde olduklarını gördük. Yaşadıkları ekonomik sıkıntılara rağmen köyde kalarak tütün üretmeye devam eden bu insanlar, çocuklarının kesinlikle tütünle uğraşmasını istememektedirler. Zaten köyde yaşayan gençlerde ekonomik olarak tatmin etmeyen ve üretimi oldukça zahmetli olan tütün yetiştiriciliği ile uğraşmak istememekte, çözümü göç etmekte bulmaktadırlar. Tütünle ilgili mevcut koşulların yakın gelecekte üreticilerin lehine değişmemesi durumunda, bu sahalarda üretimin büyük ölçüde azalacağı açıktır. Hiç tütünle uğraşmayan insanların tütün üretimine başlaması ne kadar zorsa, özel bir üretim kültürüne sahip olan tütün üretiminden ayrılan, ekipmanlarını elden çıkaran ve hayatlarını başka alanlardan kazanan bu insanların tekrar bu sektöre dönmesi de o kadar zor görünmektedir.

Bu noktadan hareket edildiğinde araştırma sahası ve bu durumda olan köyler için artık önemli bir dönüm noktasına gelinmiştir. Bu sahada yaşayan köylüler için tütün bütün cazibesini yitirmiştir. Martıkale- Karaköy Pompaj Sulama Projesi mevcut durumda tek umut olarak görülmektedir. Proje, Bafra ilçesine ait Gazibey, Aktekke, Lengerli, Sarıçevre, Tepecik, Tütüncüler, Osmanbeyli, Gümüşyaprak, Dededağı, Yakıntaş, Bakırpınar, Kahramanlar, Balıklar, Gerzeliler, Çatak, Elifli köyleri ve Ondokuzmayıs ilçesine ait Tepeköy'ü kapsamaktadır. Bölgedeki 7661 hektar arazinin sulanmasını hedefleyen proje ile Derbent Baraj Gölü'nden pompaj sistemi ile alınan su bu köylere aktarılacaktır. Köylere sulu tarımın kapılarını açacak proje ile bu sahada ürün yelpazesinin genişleyeceği, üretimin artacağı sosyo-ekonomik yapının güçleneceği ve göç hareketinin hızını büyük ölçüde kaybedeceği açıktır. Ne yazık ki 2006'da başlayıp 2010'da tamamlanması planlanan projede, hala yapım aşamasına geçilememiştir.

3.3. Orman Alanları

1891 'de Almanlar tarafından yapılan haritada Bafra ve çevresinin ağaç denizi (Mer d'arbres) olduğu belirtilmektedir(KÖKSAL 1972). Ne yazık ki bugün aynı şeyi söylemek mümkün değildir. Aradan geçen süreçte Bafra'nın tarım için son derece uygun koşullara sahip olması nedeniyle ormanların kalitesi düşmüş, çoğunluğu çok bozuk orman haline dönüşmüştür. Dişbudak, karaağaç, meşe, kayın ve gürgen koru ormanları köylülerce sahiplenilmiş, yıpratılmış, tarım arazisine dönüştürülmüştür. Bu olumsuz etki bugünde devam etmektedir.

3.3.1. Türbe Köyünde Orman Alanları

Türbe köyünde yalnızca 2 ha.'lık bir orman arazisi bulunmaktadır. Bu haliyle köy arazisinin yalnızca % 0.4'ünü oluşturan bu alanlara koruluk demek daha uygun olacaktır .Buradaki yaygın ağaç türü, taban suyu seviyesinin yüksek olduğu yerlerde iyi gelişme gösteren dişbudaklardır. Bugün araştırma sahasında ormanlık alanın çok küçük koruluklardan oluşması yukarıda da ifade edildiği gibi geçmişten günümüze yaşanan yoğun tahribatın sonucudur. 1960'lı yıllara kadar drenaj problemleri ve buna bağlı olarak ortaya çıkan sıtma hastalığı nedeniyle oldukça seyrek bir şekilde nüfuslanmış olan araştırma sahası bu tarihlerden sonra yapılan drenaj kanallarının art arda tamamlanması ile hızlı bir nüfuslanmaya sahne olmuştur. Sahada tarımsal faaliyetler için son derece uygun koşulların bulunması, tarım alanlarının ormanlar aleyhine genişletilmesine sebep olmuştur. Tahrip edilen ormanlar yakacak, hayvan otlatma ve çeşitli malzemelerin yapımında kullanılmıştır.

3.3.2. Sarıçevre Köyünde Orman Alanları

Araştırmaya konu olan diğer köy Sarıçevre'de ise ormanlık saha 107 hektar olup toplam köy arazisinin % 25.1'ni oluşturmaktadır. Bu sahada da ormanlar geçmişten günümüze yerleşim yeri, mera ve tarım alanları açmak için tahrip edilmiştir(Foto 16). Şekil 7'de açıkça görüldüğü gibi ormanlık alan adeta bir U

harfi görüntüsü oluşturmaktadır. Yani ormanlık alan bugün yalnızca köyün diğer köylerle sınırlarında bir kuşak şeklinde kalmıştır.

Foto 16. Sarıçevre köyünün güneyindeki sahada orman örtüsünün tahribi ile açılmış tarım alanlarından görünüm.

Bu ormanlardaki hakim ağaç türü meşe olmakla beraber az da olsa gürgen ve karaağaca rastlanmaktadır. Ancak araştırma sahasındaki ormanların yalnızca 5 hektarlık kısmı normal baltalık olup, geriye kalan kısım usulsüz kesim ve hayvan olatmalarla çok bozuk baltalık halindedir. Yani bu alan aşırı müdahale sonucu bugün çalılışmış durumdadır (Foto 17).

Foto 17.Sarıçevre köyünde aşırı müdahale sonucu çalılışmış meşeler.

Sarıçevre köyü, bir aşınım yüzeyi olması itibarıyla ve % 2-12 arasında değişen eğim değerleri ile yer yer hafif, orta ve şiddetli erozyona maruzdur. Bu nedenle araştırma sahasındaki ormanların mevcut haliyle dahi korunması son derece önemli bir konudur. Konuyla ilgili yasal düzenleme ve yaptırımlar bulunmasına ve sahada denetim çalışmalarının yürütülüyor olmasına rağmen, mevcut durum yeterli olmadığını göstermektedir. Her şeyden önce bu konunun da eğitim meselesi olduğu bir gerçektir. Köylülerde bu konuda bir bilinç oluşturulamadığı müddetçe yapılan her çalışma eksik kalacaktır.

3.4. Mera Alanları

3.4.1. Türbe Köyünde Mera Alanları

Araştırma sahasında tarımsal faaliyetler için koşulların çok uygun olması sebebiyle hayvancılık faaliyetleri ikinci planda kalmaktadır.136 haneli köyde her

ailenin büyükbaş hayvanı bulunmakla birlikte toplam hayvan adedi 459'dur. Bu hayvanların büyük bir kısmı yerli ırk olup et ve süt verimleri düşüktür. Köydeki hayvancılık faaliyetleri ticari bir nitelik taşımamakta yalnızca her aile kendi ihtiyaçlarını karşılamak amacıyla hayvancılıkla uğraşmaktadır.

Araştırma sahasında köylülerce ortak kullanılan iki mera alanı vardır. Bunlardan biri Karayer mahallesinde olup 218 dekadır. Diğer mera ise Ada mahallesinde olup 495 dekadır. Kızılırmak kenarında yer alan bu geniş mera alanındaki ot örtüsü çok zayıf olup mevcut otun niteliği de düşüktür (Foto 18). Arazi incelemelerimiz sırasında drenaj problemi ve tuzlanmanın olduğu gözlemlendiğimiz mera alanında hayvanların yemediği sütleşen ve bir maki elemanı olan katırturnağının yaygınlığı dikkatimizi çekmiştir.

Foto 18. Türbe köyünde Ada mahallesinde bulunan çok geniş ancak son derece bakımsız olan meradan bir görünüm.

Köydeki diğer merada bu tip drenaj problemleri olmasa da ülkemizdeki meraların ortak sorunu olan aşırı ve düzensiz otlatma bu mera içinde söz konusudur. Her iki meradaki ot örtüsünün mevcut haliyle hayvanların ihtiyacını karşılaması mümkün görünmemektedir. Bu durum tarla alanlarının bir kısmının yem bitkilerine ayrılmasına neden olmaktadır. Nitekim daha evvel tarım alanlarının kullanımında belirtildiği gibi köyde hayvanların ot ihtiyacını karşılamak amacıyla fiğ, yonca ve tritikale gibi yem bitkilerinin ekildiği belirtilmişti.

Mevcut durumdan hareketle köydeki hayvanların ot ihtiyacının karşılanması için mutlaka bu meraların bir an önce bakım ve ıslahının yapılmasının gerekli olduğu açıktır. Ancak bu çalışmaların sonrasında yapılacaklar da bir o kadar önemlidir. Çünkü mülkiyeti devlete, kullanma hakkı köylülere ait olan bu meralar ne yazık ki yeterince sahiplenilmemektedir. Meraların korumacılık ilkeleri doğrultunda işletilebilmesi için bu meraların mülkiyetinin köylülerce kurulacak kooperatiflere verilmesi meraların bakım ıslahına köylülerin oluşturacakları bir fonla katkılarının sağlanması gerekmektedir.

3.4.2. Sarıçevre Köyünde Mera Alanları

Sarıçevre köyünde köylülerin ortak kullandığı bir mera alanı bulunmamaktadır. Bu çalışmaya başladığımız sırada bakımsız ve zayıf ot örtüsü ile dikkatimizi çeken mera (90 da.) hazine arazisi olduğundan, 2006 yılında Adalet Bakanlığı'na tutukevi yapımı için tahsis edilmiştir. Bugün köylüler hasat sonrası tarım alanlarını otlak olarak kullandıkları gibi tarla alanlarında da çeşitli yem bitkileri (fiğ, slajlık mısır, ak üçgül) yetiştirerek hayvanların ot ve yem ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadırlar(Foto 19 ve Foto 20).

Foto 19. Mera bulunmayan Sarıçevre köyünde hayvanların hasat sonrası tarla alanlarında otlatılması.

Foto 20.Sarıçevre köyünde tarla alanında yetiştirilen yem bitkilerinden ak üçgüllerden (*trifolium repens*) bir görünüm.

115 haneli Sarıçevre köyünde 85 hanenin büyükbaş hayvanı bulunmakta olup bunların büyük bir kısmını yerli ırklar oluşturmaktadır. Köydeki toplam büyükbaş hayvan sayısı 98'dir. Araştırma sahasında küçük aile işletmeciliği şeklinde tarım yapan ve bu faaliyetlerden istediği geliri elde edemeyen köy halkı için hayvancılık bir ek gelir kaynağı olarak düşünülebilecekken köyün mera alanına tutukevi yapılması ile birlikte bu durum tamamen ortadan kalkmış gözükmemektedir. Ayrıca köydeki işletmelerin küçük olması, yem fiyatlarının yüksek olması, genetik potansiyelin düşük olması en önemlisi pazarlama olanaklarının bulunmayışı sebebiyle hayvancılık bu köyde de geçimlik bir faaliyet olmaktan öteye geçememektedir. Sarıçevre köyünde ticari anlamda hayvancılıkla uğraşan yalnızca bir aile bulunmakta olup bu aile besicilik yapmaktadır. Bunun yanı sıra birkaç aile yan gelir elde etmek amacıyla küçük çaplı olarak arıcılık faaliyetleri yürütmektedir.

BÖLÜM 4 SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu çalışmanın amacı jeomorfolojik yapıdaki farklılığın arazi kullanımına ne ölçüde etkide bulunduğunu ortaya koymakta ve arazi kullanımı çalışmalarındaki temel prensipten hareket ederek çalışma sahası dahilindeki iki köydeki arazi kullanımına bağlı olarak ortaya çıkan sorunlara dikkat çekerek bu sorunlara ilişkin çözüm önerileri sunmaktadır.

Araştırma sahasını, Samsun ili Bafra ilçesine bağlı Sarıçevre ve Türbe köyleri oluşturmaktadır. Bu köylerden Türbe köyü ilçe merkezinin 5 km kuzeyinde olup, yeni delta sahası üzerinde yer almaktadır. Sarıçevre köyü ise ilçe merkezinin 5 km güneyinde, eski kıyı aşınım yüzeyi üzerinde yer almaktadır.

Araştırma sahasında, oranları farklı olmakla birlikte arazinin önemli bir bölümü tarım alanı olarak değerlendirilmektedir. Bu oran Türbe köyünde % 75.6, Sarıçevre'de % 68.6'dır. Geriye kalan alanların mera, orman ve yerleşim alanı olduğu tespit edilmiştir.

Karadeniz Etkili İklim Tipi'nin koşulları içinde bulunan araştırma sahasında Karadeniz kıyı yörelerinin iklim özellikleri görülmekte olup, 2-3 ay kadar süren yaz kuraklığı tarımsal faaliyetler üzerinde olumsuz etki yapmaktadır. Bitki gelişmesinin hızlı olduğu ve suya ihtiyaç duyduğu yaz aylarındaki kuraklık sulama imkanlarının kısıtlı olduğu Sarıçevre köylüleri için önemli bir sorun oluşturmaktadır. Köyde zorunlu olarak kuru tarım, özellikle tütün yetiştiriciliği yapılmaktadır. Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Projesi kapsamında olan Türbe köyünde, çalışmaların 2000 yılında tamamlanması ile sulu tarıma geçilmiştir. Köyde özellikle kışlık sebze yetiştiriciliği ön plana çıkmaktadır.

Araştırma sahasında, arazilerin mülkiyet yoluyla parçalanmış olması önemli bir sorundur. Türk Medeni Kanunu'nun mirasla ilgili hükümlerine göre, bir tarım işletmesinde aile reisinin ölümü halinde işletmenin arazi varlığı hak sahipleri

arasında paylaşılmaktadır. Bu durum bugün itibarıyla 20 dekardan küçük arazilere tapu verilmeyerek yasal olarak engellenmeye çalışılmaktadır. Ancak bu araziler kağıt üzerinde bir kişiye ait görülse de gerçekte aile fertleri arasında paylaşılmaktadır. Araştırma sahasında, araziler miras yoluyla geçmişten günümüze parçalandığı için çiftçiler küçük, dağınık ve şekilleri düzensiz parsellerde üretim yapmaktadırlar. Araştırma sahasını teşkil eden her iki köyde de ortalama işletme büyüklüğü 1-50 dekar arasında yoğunlaşmaktadır. Araziler küçük olmalarının yanında çok parçalı, düzensiz ve dağınık parsellerden oluşmaktadır. Nitekim Sarıçevre köyünde toplam 346 parsel bulunurken, I.sınıf arazilerden oluşan Türbe köyünde toplam 660 parsel bulunmaktadır. Arazinin bu şekilde küçük, parçalı ve dağınık olması parsellere gidip gelmede zaman ve işgücü kaybına, etkin makine kullanımının güçleşmesine, parsellerin küçülmesine bağlı olarak sınır kayıplarının fazla olmasına, dolayısıyla da arazi ve verim kaybının artması gibi bir çok soruna neden olmaktadır. En önemlisi de arazinin ekonomik kullanım değerini düşürmektedir. Her ne kadar çiftçilere gübre, ilaç, kaliteli tohumluk, ucuz sulama imkanı, düşük faizli kredi gibi girdi destekleri sağlansa da girdi fiyatlarındaki hızlı değişim (özellikle mazot ve gübre) bu desteklerin yetersiz kalmasına yol açmaktadır. Bu nedenle küçük işletmelerde tarımsal faaliyetlerden elde edilecek gelirle geçinmek güçleşmektedir. Nitekim 2000 yılında sulama sisteminin devreye girmiş olması ve tarımsal faaliyetler önündeki en önemli engelin kalkarak verim ve üretim artışının sağlanmasına ,Türbe köyü 2000-2007 yılları arasında, bir önceki döneme göre (1990-2000) artan bir oranda nüfus kaybetmeye devam etmiştir. Sarıçevre köyünde durum daha da ciddi olup 2000 yılında 469 olan köy nüfusu, aradan geçen 7 yıllık süreçte neredeyse yarıya yakın azalarak 264'e kadar düşmüştür.

Bu noktadan hareketle Türbe köyünde sulama sistemi ile birlikte toplulaştırma yapılmamış olması önemli bir eksiklik olarak ortaya çıkmaktadır. Tamamıyla I.sınıf arazilerden oluşan Türbe köyünde yapılacak bir toplulaştırma ile yukarıdaki sorunlar da önemli ölçüde çözümlenmiş olacaktır. Bu nedenle şu anda çalışmalarını devam eden Bafra Ovası Sol Sahil Sulama Projesi kapsamında toplulaştırma

çalışmalarının da yürütülüyor olması, arazi kullanımını açısından oldukça olumlu bir çalışmadır.

Tarımsal verim ve üretimi sınırlayan en önemli faktör olarak görülen sulama yetersizliğinin araştırma sahasını teşkil eden Türbe köyünde ortadan kalkması elbette ki olumlu bir gelişme olmuştur. Ancak kuru tarımdan sulu tarıma geçilen sahalarda görülen benzer sorunlar araştırma sahasında da yaşanmaktadır. Bunların başında da bilinçsiz sulama uygulamaları gelmektedir. Türbe köyünde yaygın olarak sebzeçilik faaliyetleri yürütüldüğü için yağmurlama sulama uygulaması yapılmaktadır. Bu sulama uygulamasında zaman zaman bitkiye ihtiyacından fazla, zaman zaman da az miktarda su verilebilmektedir. Bu durum ürün kalitesi ve verimini olumsuz etkilemektedir. Bu nedenle köyde suyun daha etkin ve tasarruflu kullanımına olanak sağlayan damlama sulama uygulaması konusunda çiftçiler bilinçlendirilmeli ve bu uygulamaya geçmek isteyen çiftçilere gerekli maddi destek sağlanmalıdır.

Sarıçevre köyünde ise sulama başlı başına önemli bir sorun teşkil etmektedir. Sulama köyden geçen küçük dere ve yer altı suyu ile yapılmaktadır. Bu nedenle tarım alanları tütün ve tahıl tarımına ayrılmıştır. Yaz kuraklığının etkili olduğu dönemde derelerin iyice cılızlaşması nedeniyle sulama için tek seçenek yer altı suyu olmaktadır. Burada daha çok motopomplarla çekilen su ile yüzeysel sulama yapılmaktadır. Ne yazık ki bu uygulama ile su tüketimi arttığı gibi yer yer drenaj sorunları da oluşabilmektedir.

Araştırma sahasında yanlış tarımsal uygulamalar içerisinde en çok dikkati çeken ise tarımsal mücadele faaliyetleridir. Tarımsal mücadele ilaçlarının en karakteristik özelliği uzun süreli etki göstermesidir ve ilaçların bu özelliği ciddi sorunlara yol açmaktadır. Bunların başında da ilacın uygulandığı üründe kalıntı (rezidü) bırakmasıdır. Bu kalıntılar yalnızca gıda maddelerinde değil tütün de belli bir oranın üzerine çıktığında insan sağlığını tehdit etmektedir. Çiftçiler tamamen kulaktan dolma bilgiler ve geçmişten getirdikleri alışkanlıkları doğrultusunda ilaçlama yapmakta ve bir takım hayati noktalara dikkat etmemektedirler. Daha

etkili olur düşüncesiyle ilaçlama gereğinden fazla yapılabildiği gibi ilaçlama yapıldıktan sonra belli bir süre beklenip, hasat edilip, pazara sunulması gereken ürünler bir sonraki gün hasat edilip, pazara sunulabilmektedir. Konuyla ilgili olarak “Zararlı olduğunu duyuyoruz ama” şeklinde ifadeler kullanan çiftçilerin yeterli bilinç düzeyine ulaşmadıkları kanısına varmak hiç de zor değildir. Tek hedef olarak verim artışını gören bu tür yanlış uygulamalar tarımsal faaliyetleri en önemlisi de çevreyi tehdit eden unsurlardan birisidir. Bilindiği üzere yalnız böcekleri değil bütün memeli hayvanları öldüren ve genel bir zehir olarak kabul edilen bu ilaçlar ekosistem kirlenmesi ve bozulmasına sebep olmaktadır. Araştırma sahasındaki bilinçsiz tarım ilaçları kullanımı yalnızca bu saha için değil, Türkiye’nin Karadeniz kıyılarındaki en büyük sulak alanı olan ve ÖBA, Doğal Sit Alanı, Yaban Hayatı Koruma Sahası ve Ramsar Alanı ilan edilmiş olan Kızılırmak Deltası için de önemli bir tehlike oluşturmaktadır. Özellikle Türbe köyündeki drenaj kanalları, tarım ilaçları başta olmak üzere gübre ve diğer kirlilikleri deltadaki göllere taşımaktadır. Bu nedenle araştırma sahasının da içinde bulunduğu alanda, dünyada son yıllarda önemli gelişmeler gösteren entegre mücadele yöntemleri ve organik tarım tekniklerine uygun üretim yapılması teşvik edilmelidir. Araştırma sahasının da içersinde bulunduğu alanda yetiştirilen sebzeler toptancı halinde pazarlanmaktadır. Bu ürünler iç piyasada olduğu kadar dış piyasa da alıcı bulmaktadır. Samsun ilinden Almanya, Hollanda, Rusya Federasyonu başta olmak üzere bir çok ülkeye azda olsa sebze ihracatı yapılmaktadır. Ekonomik olarak gelişmiş olan bu ülke tüketicileri ürünün fiyatından çok kalitesine ve güvenilirliğine dikkat etmektedir. Ülkemizde de gittikçe bu konudaki bilinç artmakta ve tüketiciler daha sağlıklı ürünleri talep etmektedirler. Tüm bunlardan hareketle tarımsal ilaçların kurallara uygun olarak kullanımı konusunda çiftçilerin bilinçlendirilmesinin önemi açıktır. Onların bu konuda gösterecekleri hassasiyet hem kendileri, hem insan sağlığı hem de bütün olarak çevre için önemli bir kazanç olacaktır.

Bilindiği üzere gübrelemede amaç toprakta eksik olan ve bitkinin ihtiyacı olan maddelerin toprağa verilmesidir. Ancak araştırma sahasında tamamen gelişigüzel gübreleme yapılmaktadır. Girdilerin yüksek olduğu ülkemizde ekonomik tarım

yapmak için toprak tahlili son derece önemlidir. Bu nedenle Sarıçevre köyünde çiftçilerin toprak tahlili konusunda bilinçlendirilmeleri çalışmalarına ağırlık verilmelidir.

Tarım sektörünü diğer sektörlerden ayrı düşünmek ve değerlendirmeler yapmak doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü tarım sektörü birçok sektörü etkilediği gibi bu sektörlerden de etkilenmektedir. Bu nedenle araştırma sahasında üretim aşamasından sonraki durumda oldukça önemlidir. Bunların başında pazarlama sorunu gelmektedir. Ürünlerini yaş sebze ve meyve halinde pazarlayan Türbe köylüleri, özellikle komisyonculara ödenen ücretlerin fazlalığından şikayet etmektedirler. Bafra hatta Samsun'da sebze ürünlerini işleyen tesislerin sayılı olması (Bafra'da yalnızca bir adet salça fabrikası bulunmaktadır.) başka alternatifi olmayan çiftçileri, ürünlerini yok pahasına elden çıkarmaya zorlamaktadır. Tütün yetiştiriciliği yapan Sarıçevre köylüleri ise bu sektörde son yıllarda yaşanan gelişmeler nedeniyle oldukça sıkıntılı günler yaşamaktadırlar. 2002 yılında çıkarılan 4773 sayılı yasa ile 1940 yılından beri destekleme kapsamında satın alınan tütünlerden devlet desteği çekilmiştir. Ayrıca yasa, yazılı sözleşme esasına göre üretim ve alım-satım uygulamasını getirmiştir. Yasada, sözleşmeli üretim esasına göre üretilen tütünlerin fiyatları, tütün mamulleri üreticileri ve/veya tüccarlar ile üreticiler ve/veya temsilcileri arasında varılan mutabakata göre belirlenir, hükmü olmasına rağmen fiyatlar alıcı firmalar tarafından belirlenmekte ve üreticiye teklif edilmektedir. Ancak mutabakat olmamakta, satıcı zayıf konumunda olduğundan fiyatı kabul etmekte ya da sözleşme yapmamaktadır. Üreticinin itiraz etmesi ya da alıcının o üretici ile sözleşme imzalamaması durumunda, üreticiyi riske kaşı koruyabilecek bir düzenleme ya da sistem mevcut değildir. Sonuç olarak yoğun emek verilerek yetiştirilen tütün, çiftçinin yüzünü güldürememektedir. Devlet desteklemeye alternatif olarak bugün tütün üreticilerine Doğrudan Gelir Desteği sağlamaktadır. Dönüm hesabına göre verilen destek, küçük aile işletmeciliği şeklinde üretim yapan köylülerin sorunlarına çözüm olmaktan uzaktır. Bu tür üreticiler için bu destek bir "sosyal yardım" görünümündedir. Bu nedenle bu uygulamanın ihtiyaçlara cevap verecek şekilde yeniden düzenlenmesi gerekmektedir. Sonuç olarak yaşanan gelişmelerden dolayı

tütün üretiminden soğuyan Sarıçevre köylüleri için Bafra Ovası Sulama Projesi kapsamında olan Martıkale- Karaköy Pompaj Sulama Projesinin bir an önce tamamlanması oldukça önemlidir. Sulama sorunun ortadan kalkmasıyla ürün desenin değişmesi, üretim ve verim artışı sağlanması beklenmektedir. Ancak yukarıda Türbe köyü için belirtilen tarımın temel sorunları halledilmedikçe bu projeden Sarıçevre köylülerinin tam olarak umut ettiklerini bulamayacakları anlaşılmaktadır.

Yukarıda belirtilen olumsuzluklar, gelişmiş ülkelerde, bizim ülkemizin yasalarının da yer verdiği “Üretici Birlikleri” ve “Kooperatiflerle” önemli ölçüde çözümlenebilmektedir. Nitekim bu çalışmanın devam ettiği sırada Bafra’da hem sebze hem de tütün üreticileri birliği kurma çalışmaları hızla devam etmekteydi. Yasal bir engel olmamasına karşın çiftçilerin bugüne kadar örgütlenememesi bu konudaki bilgi ve birikim eksikliğine bağlanabilir. Özellikle tütünün çok uzun yıllardır desteklemem kapsamında olması ve üreticilerin ürünlerini pazarlama konusunda bir sıkıntı çekmedikleri için bu tür oluşumlara ihtiyaç duymamaları ile de ilgilidir. Aslında dünyada ve ülkemizde tarım sektöründe yaşanan değişimler çiftçiler için bu tür örgütlenmeleri bir zorunluluk haline getirmektedir.

Araştırma sahasında hayvancılık tarımsal faaliyetler nedeniyle ikinci planda kalmıştır. Her iki köyde de yalnızca büyükbaş hayvan yetiştiriciliği yapılmaktadır. Hayvancılık faaliyetleri ticari amaçlı değil geçimlik olarak yürütülmektedir. Küçük işletmeler şeklinde tarım yapan köylüler hayvancılıktan yan gelir elde etmek için çeşitli girişimlerde bulunmuşlarsa da bu girişimleri başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Tarımda yaşanan benzer sıkıntıların (girdi fiyatlarının yüksek olması, pazarlama v.b.) bu alanda da yaşanıyor olması bu durumun en önemli nedendir.

Araştırma sahasını teşkil eden her iki köyde de geçmişten günümüze orman alanları tarla, yerleşim yeri ve mera açmak amacıyla yoğun bir şekilde tahrip edilmiştir. Tarımsal faaliyetler için çok daha uygun koşullara sahip olan Türbe köyünde tahribatın boyutu çok daha büyüktür. Çünkü bu köyde bugün itibarıyla bir ormanlık alandan söz etmek mümkün değildir. Köy toplam arazisinin yalnızca

% 0.4'ünü oluşturan toplam 2 hektarlık bir alanda küçük bir dişbudak topluluğu bulunmaktadır. Tarımsal faaliyet için uygun koşulların daha sınırlı olduğu Sarıçevre köyünde, durum kısmen daha iyi olup 107 hektar orman arazisi mevcuttur. Bu ormanlardaki hakim ağaç türü meşe olmakla beraber az da olsa gürgen ve karaağaca rastlanmaktadır. Ancak araştırma sahasındaki ormanların yalnızca 5 hektarlık kısmı normal baltalık olup geriye kalan kısım usulsüz kesim ve hayvan otlatmalarla çok bozuk baltalık halindedir. Yani bu alan, aşırı müdahale sonucu bugün çalılışmış durumdadır. Bu sahanın yer yer hafif orta ve şiddetli erozyona açık olduğu göz önünde bulundurulduğunda, köydeki ormanların önemi bir kez daha ortaya çıkmaktadır. Söz konusu problemin çözümü yalnızca yasal yaptırımlar ve etkin bir denetim değil aynı zamanda eğitimidir. Bu konuda yetkililer tarafından gerekli önlemler alınmalı ve köylüler bilinçlendirilmelidir.

Araştırma sahasını teşkil eden köylerden Türbe de, arazilerin % 19.5'lik kısmını meralar oluşturmaktadır. Ancak mera olarak kullanılan alanlarda çok ciddi sorunlar tespit edilmiştir. Aşırı ve düzensiz otlatmaya bağlı olarak ot örtüsü çok zayıf olup mevcut otun niteliği de düşüktür. Meradaki ot örtüsünün mevcut haliyle hayvanların ihtiyacını karşılaması mümkün görünmemektedir. Ayrıca köyün Ada mahallesinde yer alan merada, drenaj problemi ve tuzlanmanın olduğu gözlemlenmiştir. Köylüler tarafından yeterince sahiplenilmeyen bu alanlarının bir an önce ilgili kurum ve kuruluşlarca bakım ve ıslahı yapılmalı, merayı kullanan köylülerin de bu çalışmalara katkılarının sağlanması en azından sürdürülebilirlik çerçevesinde kullanımları sağlanmalıdır. Sarıçevre köyünde ise çalışmaya başladığımız sırada mera olarak kullanılan, 90 da.'lük hazine arazisi 2006 yılında Adalet Bakanlığı'na tutukevi yapımı için tahsis edilince, köyde mera olarak kullanılacak uygun alan kalmamıştır. Köylüler hasat sonrası tarım alanlarını otlak olarak kullandıkları gibi, tarla alanlarında da çeşitli yem bitkileri yetiştirerek hayvanların ot ve yem ihtiyacını karşılamaya çalışmaktadırlar.

Uzmanların görüşlerine göre 21. yy.da artan dünya nüfusu nedeniyle gıda konusunun stratejik önem taşıyacağı ifade edilmektedir. Gıda üretiminin en

önemli unsurunu ise toprak oluşturmaktadır. Bu nedenle arazilerin mutlak suretle potansiyelleri ölçüsünde değerlendirilmesi gerekmektedir. Bu ise ancak arazi kullanım planlaması ile mümkün olabilmektedir. Bu çalışmada, ülkemizin en önemli tarım alanlarından birinde yaşanan durum değerlendirilmeye çalışılmıştır. Kırsal kesimde yaşanan sorunların ülke genelinde ekonomik ve sosyal sorunlara neden olduğu gerçeğinden hareket edilirse her alanda olduğu gibi kırsal alanda da arazi kullanım planlamalarının önemi daha iyi anlaşılacaktır.

KAYNAKÇA

Akar, Doğan. 1994. “Barajların, Sulama ve Drenajın Çevreye Etkisi”. **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri Kitabı**. Cilt:3, sayfa:1087-1098.

Akın, Sabri. 2002. “Tuzla Ovası’nda (Ayvacık-Çanakkale) Arazi Kullanımı”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Çanakkale: Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi.

Akkan, Erdoğan. 1970. **Bafra Burnu-Delice Kavşağı Arasında Kızılırmak Vadisinin Jeomorfolojisi**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları No: 191.

Aktaş, Hasan. 1995. “İsfendiyar(Küre) Dağlarının Doğu Kesiminin Bitki Coğrafyası”. Yayımlanmamış doktora tezi.Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Apan, Hüseyin. 1988. **Çarşamba İlçesinin Sebzeçilik Durumu ve Geliştirme İmkanları**. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları No:29.

Ardos, Mehmet. 1985. **Türkiye Ovalarının Jeomorfolojisi II**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3215.

Arı, Kemal. 2003. **Büyük Mübadele, Türkiye’ye Zorunlu Göç(1923-1925)**.İstanbul:Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Arslan, Hakan. 2005. “Bafra Ovası Sağ Sahil Sulama Alanının Taban Suyu Derinlik ve Tuzluluk Haritalarının CBS Yardımıyla Hazırlanması ve Değerlendirilmesi”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Atalay, İbrahim. 1982. **Türkiye Jeomorfolojisine Giriş**. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Yayınları No:9.

———, İbrahim. 1986. **Uygulamalı Hidrografya**. İzmir: Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları.

———, İbrahim. 1994. **Türkiye Vejetasyon Coğrafyası**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

———, İbrahim. 1997. **Türkiye Coğrafyası**. İzmir: Ege Üniversitesi Basımevi.

———, İbrahim. 2002. **Türkiye'nin Ekolojik Bölgeleri**.Orman Bakanlığı Yayınları No:163.

Bahtiyar Karadeniz, Cemile. 1999. “Merzifon Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma”. Yayınlanmamış doktora tezi.Samsun:İstanbul Üniversitesi.

Bakırcı, Muzaffer. 2003. “Kırsal Türkiye: Tarihsel Gelişim, Sorunlar ve Kırsal Kalkınma Yaklaşımları”. **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Coğrafya Dergisi**. Sayı:11, sayfa:75-96.

Balcı Akova, Süheyla. 1997. “Bir Kıyı Kasabası,Kocahasanlı'da 1986 1996 Yılları Arasında Arazi Kullanımındaki Değişim”. **Türk Coğrafya Dergisi**. Sayı:32, sayfa: 221-236.

Bilgi, Merve Görkem. 2002. “Kutlukent'te (Samsun)Arazi Kullanımı”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Çamaş, Necdet. 2008. “Tütün Üretimi, Yaprak Tütün Ticareti ve Sigara Sanayinin Samsun'un Tarımsal ve Sosyo-Ekonomik Yaşamı Üzerindeki Rollerini” Mart,23,2008. www.bafraziraatodası.org.tr/tütün. Sayfa aralığı: 565-583.

———, Necdet. 2008. “Türkiye Tütüncülüğü İçin Son Yıllardaki Gelişmeler, Problemler ve Çözüm Önerileri”. Mart,23,2008. www.bafraziraatodası.org.tr/tütün. Sayfa aralığı:1-9.

———, Necdet, Ömer Çalışkan. 2004. “Türk Tütüncülüğü İçerisinde Bafra Tütünlerinin Yeri ve Kaliteli Bafra Tütün Menşeyinin Yeniden Kazanımı”. Mart,23,2008. www.bafraziraatodası.org.tr/tütün. Sayfa aralığı:1-7.

Çevik, Bahri, Osman Tekinel. 1994. “Sulama Projelerinde Arazi Toplulaştırma Uygulamalarının Su Dağıtımı, Proje Maliyeti ve Çiftçinin Gelirine Etkileri”. **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri Kitabı**. Cilt:2, sayfa:555-566.

Dikmen,Yalçın. 1994. “Sulama Teknikleri ve DSİ’deki Uygulamaları”. **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri Kitabı**. Cilt:1, sayfa:147-156.

Doğanay, Hayati. 1997. **Türkiye Beşeri Coğrafyası**. İstanbul:Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları: 2982.

Ecevit, Osman. 1994. **Tarımsal Mücadele İlaçları ve Çevreye Olan Etkileri**. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yayınları.

Eminoğlu, Erkan. 1994. “Su Tasarrufu Sağlanmasında DSİ ile Diğer Kuruluşlar ve Çiftçi İşbirliğinin Önemi”. **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri Kitabı**. Cilt:2, sayfa:547-554.

Eriñç, Sırrı. 1984. **Ortam Ekolojisi ve Degradasyonel Ekosistem Değişiklikleri**. İstanbul: İ.Ü. Deniz Bilimleri ve Coğrafya Enstitüsü Yayınları No:1.

Erinç, Sırrı. 1996. **Klimatoloji ve Metodları**. İstanbul:Alfa Yayınları.

Erkan, Hüseyin. 1994. "Arazi Topplulaştırma ve Çevre". **Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Devlet Su İşleri Genel Müdürlüğü Su ve Toprak Kaynaklarının Geliştirilmesi Konferansı Bildirileri Kitabı**. Cilt:3, sayfa:1191-1200.

Erol, Oğuz. 1993. **Genel Klimatoloji**. Ankara:Gazi Büro Yayıncılık.

Gözenç, Selami. 1977. "Arazinin Kullanılması ve Değerlendirilmesinin Coğrafi Yönden Tetkiki". **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**. Sayı:20-21, sayfa:169-179.

Gürgen, Gürcan. 1993. "Kırbaşı Platosunun Jeomorfolojisi ve Araziden Yararlanma Arasındaki İlişkiler".**A.Ü.Türkiye Coğr. ve Arş. Ve Uyg. Merk. Dergisi**. Sayı:2, sayfa: 289-306.

Hoşgören, M.Yıldız. 2001. **Hidroğrafya'nın Ana Çizgileri**. İstanbul: Çantay Kitabevi.

İpek, Nedim. 2000. **Mübadele ve Samsun**.Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Köksal, Aydoğan. 1972. **Bafra Ovasının Coğrafi Etüdü**. Ankara: Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih- Coğrafya Fakültesi Yayınları No:220.

Nişancı, Ahmet. 1988. "Karadeniz Bölgesinin İklim Özellikleri ve Farklı Yörelere". **I.Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri**. Sayfa:223-233.

_____, Ahmet. 1989. "Orta Karadeniz Bölümünde Mevsimlik Hava Tipleri Bakımından Önemli Devreler".**Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu,Coğrafya Bilim ve Uygulama Kolu, Coğrafya Araştırmaları**. Cilt:1, sayı:1, sayfa: 69-84.

_____, Ahmet. 2002. “Türkiye İkliminin Temel Ögeleri”.**Ege Üniversitesi Klimatoloji Çalıştayı 11-13 Nisan 2002 Bildiriler Kitabı**. Sayfa:1-8.

Öksüz, Hikmet. 1999. “Yunanistan’dan Gelen Göçmenlerin Bafra’ya İntibakı”.**19 Mayıs ve Milli Mücadele’de Samsun Sempozyumu 20-22 Mayıs 1999 Bildiriler Kitabı**. Sayfa:315-323.

Öz, Mehmet. 1999. **XV. ve XVI. Yüzyıllarda Canik Sancağı**. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Özçağlar, Ali. 1994. “Çarşamba Ovası ve Yakın Çevresinde Araziden Faydalanma”. **A.Ü. Türkiye Coğrafyası Dergisi**. Sayı:3, sayfa:93-128.

İnandık, Hamit. 1957. “Sinop-Terme Arasındaki Kıyıların Morfolojik Etüdü”.**Türk Coğrafya Dergisi**. Sayı:17, sayfa:51-71.

_____, Ali. 1996. “Türkiye’nin İdari Coğrafyası Bakımından Köy,Bucak,İlçe,İl ve Belde Kavramları Üzerine Düşünceler”. **Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Coğrafya Araştırmaları Dergisi**. Sayı:12, sayfa:7-32.

Saydam, Abdullah.1997. **Kırım ve Kafkas Göçleri (1856-1876)** Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.

Sırımsı, Zehra. 1996. “Kızılırmak Delta Arazisi Kullanımı ve Mülkiyet Durumu”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Soya, Hikmet, Rıza Avcıoğlu. 2004. **Yem Bitkileri**. İstanbul: Hasat Yayıncılık.

Şenol, Eren. 1999. “Boraboy’da (Amasya-Taşova) Arazi Kullanımı”. Yayınlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Tolun-Denker, Bedriye. 1977. **Yerleşme Coğrafyası; Kır Yerleşmeleri**. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Yayınları.

Töngel, M.Özgür, İlknur Ayan. 2005. “Samsun İli Çayır ve Meralarında Yetişen Bazı Zararlı Bitkiler ve Hayvanlar Üzerindeki Etkileri”. **OMÜ. Ziraat Fakültesi Dergisi**. Mayıs, 18,2008. [www3.omu.edu.tr/ziraatdergisi/web_pdf/20\(1\)/20_1_84-93.pdf](http://www3.omu.edu.tr/ziraatdergisi/web_pdf/20(1)/20_1_84-93.pdf). sayfa aralığı:84-93.

Tunç, Muzaffer. 1995. “Trabzon’da Tarım Alanlarının Amaç Dışı Kullanılması Sorunu”. **Türk Coğrafya Dergisi**. Sayı:30, sayfa:383-392.

Tunçdilek, Necdet. 1985. **Türkiye’de Relief Şekilleri ve Arazi Kullanımı**. İstanbul : İ.Ü. Yayınları No: 3279.

Tümertekin, Erol. 1973. “Yerleşme Planlaması Şehir-Köy İlişkileri”. **İstanbul Üniversitesi Coğrafya Enstitüsü Dergisi**. Sayı:18-19, sayfa:71-85.

Tümertekin, Erol, Nazmiye Özgüç. 1998. **Beşeri Coğrafya, İnsan, Kültür, Mekan**. İstanbul:Çantay Yayınları.

Tomal, Necati. 1999. “Bafra Ovasında Kır Yerleşmeleri”. Yayımlanmamış yüksek lisans tezi. Samsun: Ondokuz Mayıs Üniversitesi.

Yaşar, Okan. 1995. “Bafra Ovası Projesi’nin Ova Ziraatinde Sağlayacağı Değişimler ve Alınması Gereken Önlemler Üzerine Coğrafi Bir Yaklaşım”.**Türk Coğrafya Dergisi**. Sayı:30, sayfa:435-447.

Yılmaz, Cevdet. 2002. **Bafra Ovasının Beşeri ve İktisadi Coğrafyası**. Ankara: Gündüz Eğitim Yay.

Yüksel, Ahmet Nedim v.d. 2002. **Sulama Gübreleme, Bitkilerin Su ve Gübre İstekleri, Bitki-Toprak-Su-Gübre İlişkileri**. İstanbul: Hasat Yayıncılık.

Raporlar, İstatistikler ve Haritalar

Amasya Orman Bölge Müdürlüğü. 1987-1988. Bafra Orman İşletme Müdürlüğü, Bafra Orman İşletme Şefliği, 1/25.000 ölçekli Orman Amenajman Haritası Sinop E35-c2, c3 Paftaları.

Amasya Orman Bölge Müdürlüğü. Bafra Orman İşletme Müdürlüğü, Bafra Orman İşletme Şefliği, Amenajman Planı (1988-2007).Bafra.

Bafra İlçe Kadastro Müdürlüğü. 2007. 1/5000 Ölçekli Kadastro Paftaları (Türbe:E35-c-14-a, c-14-b, c-14-c, 14-d, E35-c-19-b Sarıçevre: pafta numaraları belirtilmemiş.)

Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü . 2006. Brifing-2006.

Bafra İlçe Tarım Müdürlüğü. 2006-2007. Yayımlanmamış veriler.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı,Tarımsal Politikalar ve Yapısal Düzenlemeler Özel İhtisas Komisyonu Raporu.Ankara.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. 2000. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayii, Özel İhtisas Komisyonu Raporu.Ankara.

Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı. 2004. Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Tütün ve Tütün Mamulleri Sanayii, Özel İhtisas Komisyonu II. Raporu.Ankara.

DMİGM .Bafra Meteoroloji İstasyonuna ait yayımlanmamış rasat verileri. 2006. (1971-2000)

DSİ Genel Müdürlüğü 7. Bölge Müdürlüğü. 2003. Bafra Ovası Sulama Proje Müdürlüğü Raporu 2003. Hazırlayan:Hakan Arslan, Berati Özkan. Bafra.

DSİ Genel Müdürlüğü, İçme Suyu ve Kanalizasyon Dairesi Başkanlığı.2004. Kızılırmak Havzası Su Kalitesi Araştırma Raporu. Hazırlayan: Muharrem Bolat. Ankara.

Harita Genel Komutanlığı. 1994. 1/25.000 ölçekli Topoğrafya Haritası, Sinop-E 35-c2,c3 Paftaları.

Milli Prodüktivite Merkezi. 2003.Verimlilik Raporu 2003.Ankara.

Tarım İl Müdürlüğü. 2006. Bafra Tarımının Mevcut Durumu ; Bafra Tarımı İçin Yapılanlar,Yapılması Planlananlar ve Geleceği ile İlgili Yaklaşımlar Kitapçığı. (Burhan Hekimoğlu, Mustafa Altındağır).

Tarım İl Müdürlüğü. 2007. Samsun (TR83) Bölgesinde Sebzeçilik Sektörü Kitapçığı .(Burhan Hekimoğlu, Mustafa Altındağır).Samsun.

Tarım İl Müdürlüğü. 2007. İstatistiklerle Samsun Tarımı (2006) Kitapçığı .Nedim Akkoyunlu. Samsun.

Tarım İl Müdürlüğü. 2007. Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı Öncelikli Temel Politikaları,Görev Alanları, Performans Kriterleri,Tarımla İlgili Kanunlar ve TR8 Master Plan Samsun İli Proje Önerileri Kitapçığı. Samsun.

Tarım Orman ve Köy İşleri Bakanlığı, Toprak-Su Genel Müdürlüğü. 1984. Samsun İli Arazi Varlığı. Ankara.

Türkiye İstatistik Kurumu. 2007. Genel Nüfus Sayım Sonuçları (1927-2007 arası).Ankara.

İnternet adresleri

[1]: www.samsun.gov.tr

[2]:www.earth.google.com

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler	
Adı Soyadı :	Sibel KURUCU SİPAHİ
Doğum Yeri ve Tarihi :	Ulubey/ORDU, 22.10.1977
Eğitim Durumu	
Lisans Öğrenimi :	Dokuz Eylül Üniversitesi, Buca Eğitim Fakültesi, Coğrafya Öğretmenliği
Yüksek Lisans Öğrenimi :	
Bildiği Yabancı Diller :	İngilizce
Bilimsel Etkinlikleri :	
İş Deneyimi	
Uygulamalar :	
Projeler:	
Çalıştığı Kurumlar:	Milli Eğitim Bakanlığı (Halen devam etmekte.)
İletişim	Tabakhane mah. Hacı İzzet Ağa sok. Köprülüoğlu apt. No: 2 Bafra / Samsun
E-Posta Adresi :	sibelkurucu@mynet.com
Telefon:	
İş:	
Ev:	362 543 17 35
Cep:	505 526 97 66
Tarih:	17.06.2008